

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ АСОЦІАЦІЯ
ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ОСЕРЕДОК ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ГУМАНІЗАЦІЯ – НАЙКОРОТШИЙ ШЛЯХ ДО ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ МАЙСТЕРНІ

24 вересня 2021 року

Кременчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНЬКА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ АСОЦІАЦІЯ
ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ОСЕРЕДОК ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ГУМАНІЗАЦІЯ – НАЙКОРОТШИЙ ШЛЯХ ДО ОСОБИСТОСТІ

**МАТЕРІАЛИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ МАЙСТЕРНІ**

24 вересня 2021 року

Кременчук

УДК 37:165.742]:005.745(043.2)

Гуманізація – найкоротший шлях до особистості : матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної майстерні (Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, 24 вересня 2021 року) / [редактор-упорядник: Л. П. Московець, С. І. Барда]. Кременчук : ПП «Бітарт», 2021. 191 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Барда С. І. – асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (редактор випуску).

Московець Л. П. – асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка.

Брага М. В. – лаборант кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка.

Видання містить доповіді ІІІ Всеукраїнської науково-практичної майстерні «Гуманізація – найкоротший шлях до особистості». Молоді та досвідчені науковці, практики, психологи, методисти висвітлюють актуальні питання в галузях гуманної педагогіки, психології в освіті.

Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, аспірантів, психологів, соціальних педагогів, викладачів, учителів, вихователів, студентів.

Посвідчення про реєстрацію УкрІНТЕІ №706 від 06.09.2021

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення та дотримання академічної доброчесності відповідають автори публікацій.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Рекомендовано до друку Вченою радою Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 18.10.2021)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	7
Гужва О. І. Професійна підготовка вчителя початкових класів у контексті гуманізації освіти.....	7
Коваленко В. Т. Реалізація гуманної педагогіки, що здійснюється шляхом музичного виховання.....	12
Маєвська М. Р. Особливості використання електронних освітніх відеоресурсів у процесі підготовки майбутніх педагогів.....	14
Московець Л. П., Легенька Д. С. Психологічна готовність майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності в умовах нової української школи.....	22
Стеценко Н. К. Технологія Scram як нестандартний підхід до управління проектами.....	26
СЕКЦІЯ 2. ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	32
Тристан А. О. Наповнити простір закладу дошкільної освіти цінностями.....	32
Яценко Т. В., Харковець В. О. Гендерні особливості сформованості психологічної готовності до навчання в школі.....	37
Шкляєва Г. О. Моделювання процесу підготовки майбутніх вихователів.....	40
СЕКЦІЯ 3. ІДЕЇ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	44
Барда С. І., Лобач Н. І. Гуманістичні основи педагогічної взаємодії у початковій школі.....	44

Болотіна М. П., Івашина О. В. Вчить добре той, хто вчить зрозуміло і захоплююче.....	48
Винницька Н. В., Сало І. Б. Використання середовища scratch у процесі організації навчання з інформатики в початковій школі.....	50
Гузь О. П. Вхідження у шкільне життя – важлива передумова успішного навчання.....	52
Гузь О. П. Шляхи удосконалення читацької компетентності та розвиток зв'язного мовлення учнів як важливої складової мовленнєвої компетентності.....	60
Діброва О. В., Горбаньова К. В. Методика запам'ятовування віршів на уроках літературного читання.....	67
Діброва О. В., Сергієнко Д. І. Гуманізація в творах Василя Сухомлинського.....	70
Доценко Г. Г. Образотворче мистецтво як засіб гуманізації змісту освіти...74	74
Жидецька Н. М. Ідеї гуманної педагогіки в теорії та практиці початкової освіти.....	78
Костюкевич Л. В. Гуманізм як провідна ідея дидактики В. Сухомлинського.....	82
Непорада І. М., Легенька Д. С. Використання ігрових технологій на уроках курсу «Я досліджую світ».....	86
Олійник І. О. Сутність гуманізації освіти.....	90
Олійник І. О., Шліхар В. Дитина йде до школи.....	95
Решетняк В. Ф. Шляхи гуманізації освіти в НУШ.....	98
Яценко Т. В., Кропивка К. Особливості формування негативних особистісних проявів молодших школярів.....	104
Яценко Т. В., Крюкова Ю. В. Особливості розвитку мислення молодших школярів засобом комп'ютерних розвиваючих ігор.....	108
Яценко Т. В., Терно А. О. Психологічні особливості формування емоційного інтелекту в дітей молодшого віку.....	112

СЕКЦІЯ 4. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ОСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН В СЕРЕДНІЙ, СТАРШІЙ ШКОЛІ ТА В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	116
Бак В. Ф. Урок у світлі духовного гуманізму.....	116
Болотіна М. П., Ткаченко Б. К. Шлях до душі дитини.....	120
Грисенко Л. П. Світова література як засіб формування гуманної особистості.....	122
Крот В. О. Ідеї гуманізму в науково-популярних працях Михайла Грушевського на початку ХХ століття	127
Левіна О. І. Інтерактивні вправи на уроках біології – особливий елемент креативного навчання.....	131
Самодрин А. П. Проблема ноосферного гуманізму і гуманітаризму в освіті.....	137
Яценко Т. В., Сергієнко Д. І. Проблема прояву прокрастинації особистості у юнацькому віці.....	147
СЕКЦІЯ 5. ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА.....	151
Гарашук І. Я. Самореалізація особистості педагога крізь призму гуманістичного підходу.....	151
Герасимова О. А. Вплив професійної діяльності на особистість вчителя.....	155
Іванченко Л. В., Борисенков Д. П. Технологічний підхід до системи індивідуалізованої підготовки студентів вищих навчальних закладів.....	159
Матяшук В. П. Щастя і освіта.....	164
Савченко О. А., Новіков А. О. Гумор як цілісний та універсальний прояв гуманістичної спрямованості особистості педагога.....	169

СЕКЦІЯ 6. НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ: ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА....	172
Картошкіна Н. О. Сучасні підходи до організації дистанційного навчання студентів.....	172
Коверсун Н. А., Олексієнко Е. С. Нові виклики сьогодення: дистанційна освіта.....	176
Салань В. П. Педагогічний процес в умовах дистанційного навчання: комунікація між учителем та учнями.....	178
Московець Л. П., Сердюк М. А. Психологічні особливості формування стресостійкості у вчителя в умовах карантинних обмежень.....	180

Секція 1.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Гужва О. І.,
завідувач навчально-виробничої практики,
педагогічний фаховий коледж
комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» ЗОР,
м. Запоріжжя*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В умовах реформування освіти в Україні сучасна школа потребує вчителя, здатного реалізувати себе у педагогічній професії, брати на себе відповідальність за вирішення важливих завдань, розгортати рамки професійної діяльності, креативного, здатного до саморозвитку та самореалізації. Новий час, породжує і нові підходи у підготовці фахівця. Пріоритетним напрямом розвитку суспільства в Україні є гуманізація освіти, яка спрямована не лише на підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, конкурентоспроможність і мобільність, а й на установлення гуманних стосунків між людьми та розвиток професійної ідентичності молодого покоління.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування важливості підготовки майбутнього фахівця за засадах гуманної педагогіки, пошуку оптимальних шляхів професійної підготовки вчителів початкових класів у контексті гуманізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи гуманізації в сфері освіти знайшли відображення в наукових публікаціях Ш. А. Амонашвілі, В. П. Андрущенко, І. Д. Бега, І. А. Зимньої, І. А. Зязюна, О. С. Газмана, А. М. Крамаренко, В. Г. Кременя, Т. М. Левочко, О. П. Савченко та інших.

Аналізуючи процеси світового рівня, В. П. Андрущенко наголошує на формуванні новітньої парадигми розвитку освіти: «Сучасну систему освіти України слід розглядати у контексті її становлення і розвитку (трансформації, модернізації); враховуючи нові світові реалії, рішуче відмежовуючись від колишньої надмірної ідеологізації, адміністрування та авторитаризму, й одночасно спадкоємно переймаючи й продовжуючи все те, що складало гуманістичне надбання минулої епохи» [2, с. 10].

На сучасному етапі розвитку суспільства освіта висуває високі вимоги до педагога-гуманіста. В основу гуманізації освіти покладено гуманістичні принципи і загальнолюдська мораль. Гуманізація освіти у словнику А. М. Новикова розглядається як переорієнтація на особистісну спрямованість, як процес і результат розвитку й самореалізації особистості й як засіб її соціальної й економічної стійкості й соціального захисту в постіндустріальному суспільстві в умовах ринкових відносин [4, с. 35].

Гуманізація освіти має бути спрямованою на виховання гуманістично - орієнтованої особистості - людяної, високоморальної, милосердної. Засновник «гуманної педагогіки» Ш. О. Амонашвілі визначає, що сутність гуманної педагогіки полягає не лише у нових цілях та завданнях освітнього процесу, але і в засобах, за допомогою яких вони мають бути досягнуті. Основними засобами педагогічного процесу в цій концепції виступають різнобічна діяльність студентів та спілкування, які несуть їм повсякденну радість, надають можливість вільного вибору, співпраці, творчості [1, с. 76].

Гуманна педагогіка представлена системним підходом, сутність якого полягає в тому, що відносно самостійні компоненти навчального процесу розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язках, у системі з іншими. А її методологія розкривається за допомогою специфічних підходів, таких як: діяльнісний, діалогічний, культурологічний, національний [6, с. 40].

Діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на відбір і організацію діяльності здобувача освіти, на активізацію

і переведення його у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування. Викладач не вчить, не виховує, а активізує, стимулює намагання, формує мотиви студента до саморозвитку, вивчає його активність створює умови для саморуку.

Культурологічний підхід як конкретно-наукова методологія пізнання і перетворення педагогічної реальності, зумовлена об'єктивним зв'язком людини з культурою як системою цінностей. У зв'язку з цим засвоєння культури є розвитком самої людини і становленням її як творчої особистості.

Національний підхід виходить з того, що національна основа виховання є важливою умовою соціалізації студентів, засвоєння ними основ національної і загальнолюдської культури.

В основі діяльності педагогічного фахового коледжу Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії лежать принципи гуманної педагогіки: пізнання здобувачами освіти себе як людини; збіг інтересів здобувачів освіти із загальнолюдськими цінностями; надання їм необхідного простору для найповнішого вияву індивідуальності; визначення чеснот особистості, яка формується, її освіти й розвитку залежно від якості педагогічного процесу. У центрі уваги – також врахування потреб Нової української школи, яка диктує замовлення на педагога, здатного проектувати власну траєкторію педагогічної діяльності, творчо співпрацювати з дітьми і їх батьками. Відповідно до вимог часу оновлюється зміст навчальних планів. Вони складаються з двох частин: нормативної, куди входять дисципліни гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійно-практичної підготовки та професійно-орієнтовані варіативні, що містять цикл самостійного вибору здобувачів освіти. Тож маємо тепер спецкурси: «Психологічна діагностика педагогічної діяльності», «Робота з обдарованими дітьми», «Основи алгоритмізації та програмування», «Альтернативні комунікативні технології». Традиційними стали презентації спецкурсів, які студенти можуть обирати за особистим бажанням, виходячи з фахової орієнтації. Такий підхід — неабиякий стимул як для викладачів, так і здобувачів освіти. Належному рівню науково-методичного забезпечення

освітнього процесу сприяє щорічне оновлення змісту навчально-методичної документації навчального процесу і практичної підготовки, орієнтація на прогресивні зміни в галузі освіти; розробка та укладання викладачами педагогічного фахового коледжу актуальних семінарів та спецкурсів, методичних рекомендацій та вказівок щодо успішного оволодіння загальноосвітніми та спеціалізованими курсами, проведення педагогічної практики, втілення в освітній процес інноваційних методів і засобів навчання, створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. На сьогодні, велике значення надаємо перш за все мотиваційним чинникам. Коли здобувач освіти виявляє щире зацікавлення у навчанні, коли він усвідомлює важливість того, що вивчається для майбутньої діяльності, то відбувається успішне становлення особистості, набуття фахових компетенцій.

Важлива роль у професійній підготовці майбутніх педагогів у педагогічному фаховому коледжі на спеціальності 013 Початкова освіта належить педагогічній практиці, яка включає різноманітні види: практику з позанавчальної виховної роботи (II - III курси), практику пробних уроків і занять практику (III - IV курси), у літніх оздоровчих таборах (III курс), навчальну «Перші дні дитини у школі» і переддипломну (IV курс). На практиці здобувачі освіти закріплюють теоретичні знання з психолого-педагогічних, фахових дисциплін, ознайомлюються із сучасним станом навчально-виховної роботи, вивчають передовий педагогічний досвід, вчать проводити уроки в початковій школі.

Практика в літніх оздоровчих таборах допомагає здобувачам освіти краще осмислити всі етапи виховної діяльності педагога у новій соціокультурній ситуації. Заклад оздоровлення і відпочинку дітей дає їм додаткову можливість для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку особистості, задоволення її творчих інтересів і потреб. Ця практика має ціннісну виховну спрямованість, синтезуючи теоретичні і практичні аспекти діяльності педагога. Важливу роль у формуванні виховної майстерності майбутніх учителів має самостійна творча робота.

Підсумовуючи все сказане вище, можемо зробити висновок, що гуманізація педагогічної освіти під час підготовки майбутніх учителів потребує використання ефективних методів, форм і засобів, інноваційних технологій навчання, які сприяли б формуванню гуманістичного стилю мислення, творчих здібностей, необхідних для сприйняття цілісності й гармонії світу, проєктування освітнього середовища закладу освіти на гуманістичних засадах. Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів проблеми. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні інноваційних форм, методів і засобів гуманізації освітнього процесу та їхнього впливу на гуманістичну підготовку майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2007. 224 с.
2. Андрущенко В. П. Філософія освіти ХХІ століття: у пошуках перспективи // Філософія освіти. 2015. № 1. С. 6-12.
3. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.04.21).
4. Новиков А. М. От школы знаний к технологической школе. URL: http://www.anovikov.ru/artikle/sh_zt.htm (дата звернення: 19.07.2021).
5. Новиков А. М. Педагогика: словарь системы основных понятий. Москва: ФГНУ ИТИП РАО, Изд. центр ИЭТ, 2017. 268 с.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 3-є вид., допов. Київ, 2001. 608 с.

*Коваленко В. Т.,
викладач музичних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ, ЩО ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ШЛЯХОМ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Музичне виховання дітей є найважливішим процесом у побудові музичної культури суспільства, а також суттєвим елементом естетичного і загальнокультурного зростання людства. Саме в дитинстві закладаються ті форми сприйняття дійсності, ті риси характеру особи, які в майбутньому стануть підґрунтям культури, зокрема музичної.

Кожна країна, враховуючи певні соціальні умови, має свій досвід музичного виховання та методики його впровадження. Навчання і виховання перебуває у безперервному русі. Дитяче музичне виховання повинно базуватись на генетичній основі, органічно поєднуючи все краще, що надходить від навколишнього оточення. Також музичне виховання повинно нести гуманний характер, та ґрунтуватися саме на засадах гуманної педагогіки [1, с. 10].

Музика може збентежити людську душу, збуджувати її, або навпаки, заспокоювати, умирювати її. Емоційна дієвість – основний засіб реалізації виховної функції музичного мистецтва. Музика здатна викликати емпатію, адже більшість музичних творів орієнтовано передусім на емоційний відгук слухача. Музичний настрій твору, накладаючись на індивідуальні переживання слухача, або посилює їх, створюючи з ним емоційний резонанс, або скеровує їх у якесь інше рiчище, у будь-якому випадку полегшуючи, очищуючи, облагороджуючи душу [5, с. 7].

Гуманність музичного виховання полягає у щаблі пізнання «музично-Прекрасного», що потребує інших установок сприйняття. Музика, здатна

повести нас за цю межу, не лише збуджує емоційний, поверхневий шар душі, а й змушує зануритися в особливий, над особистісний стан і не просто проживати під музику свої індивідуальні настрої, а й замислюватися над вічним питанням буття, відчувати себе часткою Всесвіту. Така музика неминуче приводить нас до внутрішнього споглядання, змушує душу зустрітися зі споконвічними істинами Світла і Добра, відчути їхню велич і силу [2, с. 16-17].

Уміння сприймати і переживати музику не є вродженою якістю. Музичне сприймання, у зв'язку зі специфікою об'єкта сприймання – музики, – поняття значно ширше, ніж безпосереднє почуттєве відображення дійсності, бо відчувається водночас у формі відчуттів, сприймань, уявлень, абстрактного мислення. Словами неможливо тотожно передати зміст музики, бо це вже буде розповідь, але виразити емоційний стан слухача, у результаті осмислення висловити у певних образних категоріях – цілком можливо [3].

Видатний педагог ХХ століття В.Сухомлинський називав музику могутнім засобом естетичного виховання. Він писав, що вміти слухати і розуміти музику – одна з елементарних ознак естетичної культури. Музика – могутнє джерело думки. Без музичного виховання, що базується на засадах гуманної педагогіки неможливий повноцінний розумовий розвиток дитини...Розвиваючи чутливість дитини до музики, ми ошляхетнюємо її думки і прагнення.

Музика має могутній духовний вплив. Вона робить людину духовно вищою, чистішою, кращою.

Формування культури народу, засади освіти і педагогіки не виникли самі по собі, а мають певне історичне коріння. Сучасне музичне виховання базується на здобутках попередніх поколінь. І хоча ці досягнення не завжди були всеохоплюючими, бо адресувалися лише аристократичним колам або обмежувалися системою спрощених способів навчання простого люду, вони все ж таки несли в собі зерна загальних ідей просвіти [1, с. 12-13].

На сьогодні музику називають «школою почуттів», гуманності, що підвищують духовність особи, адже вона виховує любов до прекрасного, прищеплює почуття особистої гідності [1, с. 18].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 100 с.
2. Кушка Ярослав Степанович. Методика музичного виховання дітей. Видання друге. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І-ІІ рівнів акредитації у 2-х частинах. Частина 1. –Вінниця: НОВА КНИГА, 2007.-216 с.
3. Побережна Г. І, Щериця Т. В. Загальна теорія музики: Підручник. – К.: Вища шк.,2004.-303 с.: іл..
4. Ростовський О Я. Теорія і методика музичної освіти: метод. посібник / О.Я.Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник / Володимир Черкасов – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014.

*Маєвська М. Р.,
викладач інформатики,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ ВІДЕОРЕСУРСІВ (ЕОВ) У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В останні роки стрімкий розвиток електронних освітніх ресурсів (ЕОР) нового покоління, а також поява та активне використання технологій дистанційного навчання вимагають від педагогів створення нових засобів навчання, які дають змогу застосовувати не тільки текстово-графічні засоби (структуровані гіпертекстові електронні посібники і підручники, системи для

тестувань, презентації з анімаційними ефектами тощо), але й візуальний спосіб подачі навчального матеріалу. Тому актуальною, і ефективною компонентою ЕОР стають відеоресурси. Аналізуючи використання сучасних засобів навчання у Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А. С. Макаренка, можна зробити висновок, що у практику підготовки майбутніх учителів упровадження саме відеоматеріалів відбувається поки що повільно. Здебільшого це спричинено недостатнім теоретичним обґрунтуванням різновидів освітніх відеоресурсів та методики їх застосування в практиці підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, технічним забезпеченням та підготовкою самих викладачів.

Мета цієї статті полягає у дослідженні класифікації електронних освітніх відеоресурсів і розкритті необхідності створення та використання відеоматеріалів у навчальному процесі Кременчуцького педколеджу імені А. С. Макаренка. На основі отриманих результатів, описати досвід щодо особливостей створення відеоконтенту для дистанційного навчання і використання освітніх відеоресурсів у процесі підготовки майбутніх педагогів, який може бути корисним для педагогів, що долучаються до аналогічної педагогічної діяльності.

На жаль, на даний час не існує загальноприйнятого поняттєвого апарату, певних узагальнених стандартів та класифікацій щодо використання відеоконтенту в системі дистанційного та очного навчання у процесі підготовки фахівців. Зокрема, в науковій літературі можна зустріти такі терміни як навчальне відео, відеолекції, відеоуроки, відеозаняття, відеокурси, відеоконтент, відеоматеріали, електронні освітні відеоресурси тощо.

Останні дослідження в цьому напрямі (Я. Глинський, Д. Федасюк, В. Ряжська та ін.) розкривають загальні теоретичні засади використання електронних освітніх відеоресурсів (ЕОВ). У своїй роботі вони пропонують «використовувати термін електронний освітній відеоресурс (ЕОВ), виокремивши тим самим відеоресурс серед інших різновидів ЕОР і визначивши

його як електронний ресурс, який базується на використанні цифрових відеоданих та за характером використання ЕОВ – це дані (контент)» [1, с 79].

У своїй роботі Я. Глинський та його колеги пропонують класифікацію ЕОВ за функційністю, що пов'язана з видами занять та визначає тривалість його відтворення:

1) відеоелемент – короткий відеоресурс тривалістю 1–4 хвилини (рекламно-ознайомлювальний засіб, що може бути анотацією чи фрагментом деякого відеоресурсу);

2) відеоурок – відеоресурс тривалістю 4–20 хвилин, призначений для демонстрації окремих інформаційних матеріалів в рамках теми навчальної дисципліни;

3) відеолекція – відеоресурс тривалістю 20–80 хвилин, призначений для показу теми навчальної дисципліни.

Під відеолекцією, як різновидом педагогічної діяльності і формою проведення заняття, треба розуміти традиційну лекцію в системі очного навчання з переважним і принциповим використанням лектором ЕОВ, а під відеозаняттям взагалі як формою проведення заняття розуміти вид педагогічної діяльності з застосуванням технологій онлайн відеоконференцій на кшталт вебінарів, відеоконсультацій, відеосемінарів тощо, що зазвичай використовуються в системі дистанційного навчання;

4) відеокурс – засіб освітньої діяльності, який є сукупністю електронних освітніх ресурсів (містить колекцію відеоуроків та відеолекцій), які демонструють інформаційні матеріали деякої дисципліни і є складовою курсу для дистанційного навчання, електронного навчально-методичного комплексу.

На сучасному етапі в галузі розробки електронних освітніх ресурсів сформувалась певна технологія, яка передбачає вибір конкретного варіанту створення відеоконтенту і, в залежності від способу створення, ЕОВ можна поділити на три різновиди:

“1) натуральні – створені шляхом відеознімання і «оцифровані» (викладач- крейда-дошка, викладач-презентація-проектор, викладач-дослід, дослід чи експеримент, явище, подія тощо);

2) комп’ютерні – створені шляхом захоплення відео з екрана монітора з використанням спеціалізованих програмних засобів;

3) комбіновані – створені шляхом поєднання підходів 1 і 2” [1, с. 81].

Деякі дослідження доводять, що застосування відеоматеріалів в очному та дистанційному навчанні дають змогу підвищити якість навчання, дозволяють не тільки урізноманітнити навчально-виховний процес, а й впровадити нові педагогічні технології навчання (наприклад, «перевернуте навчання»). Підтвердженням цього є дослідження, проведені американськими вченими Р. Карнікау та Ф Макелроу, які підтверджують гіпотезу про те, що краще один раз побачити, аніж сто раз почути. Згідно з отриманими результатами, людина здатна запам’ятати 10 % від прочитаного, 20 % від почутого, 30 % – від побаченого. Однак, якщо людина одночасно бачить і чує – вона запам’ятає вже 50 %. З урахуванням поданих відсотків, варто зазначити, що саме відеоматеріали здійснюють емоційне, психологічне та педагогічне навантаження в порівнянні з традиційною подачею матеріалу [3, с. 246].

Зрозуміло, що використання електронних освітніх відеоресурсів у навчальному процесі вимагає від викладача не тільки навичок використання технічних та програмних засобів для створення і опрацювання відео, але й знання дидактичних можливостей, вміння застосовувати їх в залежності від мети навчального заняття і ефективно використовувати той чи інший матеріал на певному етапі навчального процесу (засвоєння, мотивація, узагальнення, контроль тощо) [8, с. 190].

В чому полягає процес створення відеоконтенту? Розробку навчального відео можна поділити на три основні етапи:

1) Етап розробки сценарію (планування). Даний етап є основним, що передбачає наявність педагогічного та технологічного сценарію. Педагогічний сценарій будується на основі плану лекції, а технологічний - описує засоби і

технології, які потрібно застосувати автору для реалізації педагогічного сценарію, включаючи добір інформаційних технологій, програмних та інструментальних засобів, що необхідні для створення певного відеоматеріалу.

2) Етап знімання (збір матеріалів та знімання). Реалізація даного етапу залежить від способу створення ЕОВ (натуральний – знімання лектора в аудиторії чи комп’ютерний – захоплення відео з екрана монітора) і мети використання відео, що впливає на вибір технічних пристроїв запису: відеокамера, вебкамера, монітор комп’ютера, камери мобільних пристроїв. Наприклад, якщо якість відеозображення не важлива, то можна використовувати веб-камеру або мобільний телефон, які в своїй більшості не володіють високою роздільною здатністю. Якщо потрібно деталізувати роботу певної програми, доцільно використовувати програми запису з екрана, щоб студент міг бачити інтерфейс програми і розуміти, що і як відбувається [8, с. 191].

3) Етап монтажу та редагування (монтаж). Даний етап найбільш часозатратний і вимагає від викладача певних знань та умінь використання інструментальних засобів (програм) для редагування відеоряду, захоплення відео з екрана монітора та створення інтерактиву. На сьогодні існує безліч програм для редагування та захоплення відео з екрана монітора. Серед відомих програм доцільно відзначити Windows Movie Maker (Кіностудія Live), Adobe Premiere, Pinnacle Studio, Camtasia Studio, CamStudio, Youtube Video Editor тощо. Проблемою залишається той факт, що для використання більшості з них треба купувати ліцензію.

Отже, під час вибору програмного забезпечення для опрацювання відео вагомим критерієм для закладів освіти залишається вартість програмного продукту та наявність ліцензії на його використання. Найбільш очевидним рішенням, є використання безплатного і вільно поширеного програмного забезпечення.

Розглянемо функціональні можливості програми oCam Screen Recorder для створення відеолекцій, відеоінструкцій чи інших відеоматеріалів Це

безкоштовна спеціалізована програма для захоплення і запису відео з екрану монітора комп'ютера, що є головним критерієм для її використання. Вона проста у використанні, дозволяє легко, швидко і якісно проводити запис відео в реальному часі всього того, що відбувається на екрані монітору. Для запису можна визначати на вибір захоплення всього екрану або самому задати розмір області запису. Особливістю програми є безпроблемне захоплення звуків через мікрофон або динаміки без застосування стереомікшера.

Завантажити файл установки програми oCam Screen Recorder можна на офіційному сайті <https://ohsoft.net/eng/ocam/download.php?cate=1002>. В процесі установки потрібно обрати мову встановлення програми та прийняти ліцензійну угоду. Після встановлення на Робочому столі буде розміщено ярлик програми, а після запуску програми з'явиться зелений прямокутник, який показує область запису екрану монітора та Робочу панель програми (див. *Рис. 1*).

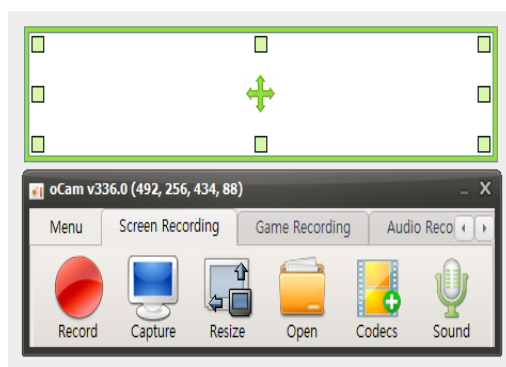

Рис. 1 Вікно програми oCam Screen Recorder

Управління програмою просте і зрозуміле. Робоча панель програми має зручний інтерфейс, а перед записом відео потрібно відкрити пункт Меню, щоб здійснити основні налаштування (див. *Рис. 2*).

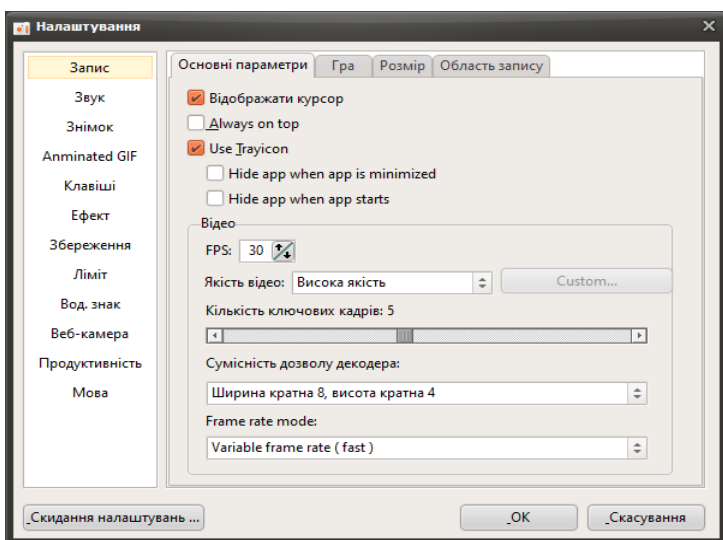

Рис. 2 Вікно налаштувань

Використання гарячих клавіш і різних ефектів значно полегшує процес запису і вдосконалення відео. У програмі oCam Screen Recorder є велика кількість необхідних інструментів і функцій, які допоможуть швидко зробити якісне захоплення відео або скриншот.

Перевагою є те, що скориставшись програмою oCam Screen Recorder, лектор може записувати відеоуроки із застосуванням водяного знаку для позначення авторства. Автор відеоресурсу може також додавати на відео зображення з вебкамери, що реалізує технологію «картинка у картинці», коли на екрані йде демонстрація навчального матеріалу, а у маленькому віконці відеолектор з вебкамери. В результаті глядач отримує не тільки візуальний зміст, а й емоційну складову від автора, яка завжди важлива для більш цілісного гармонійного сприйняття матеріалу.

Перевагами програми також є:

- набір корисних ефектів: ефект натискання кнопки миші, підсвічування, водяний знак;
- кодування в популярні формати: AVI, MKV, MP4, FLV, MOV, TS, VOB;
- підтримка запису з декількох комп'ютерних моніторів;
- точні налаштування (можливість змінювати бітрейт, FPS, потоки, продуктивність);
- всі відео файли зберігаються автоматично у папці oCam, що розташована у системній папці ДОКУМЕНТИ.

Не варто забувати і про важливість технології розповсюдження ЕОВ. Вони мають бути доступними для студентів на будь-якому етапі освітнього процесу, тобто придатними як для мережевого, так і для немережевого використання. В нашому навчальному закладі з цією метою використовується система дистанційного навчання **Moodle** та пакет **Google Workspace** спеціалізованого хмарного програмного забезпечення й інструментів для спільної роботи від компанії Google. Наші викладачі у своїй діяльності з метою розповсюдження відеоресурсів застосовують такі веб застосунки від Google як Диск, Classroom, хостінг YouTube для зберігання, передавання та опрацювання відеоконтенту.

Останнім часом ефективною формою демонстраційного навчального матеріалу з різних предметів і важливим елементом електронних освітніх

ресурсів під час очного і дистанційного навчання стають відеоресурси. Розглянуті класифікації відеоресурсів дають змогу провести аналіз і опис існуючих ресурсів, а також можуть бути корисними для розробників ЕОВ з різних навчальних дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глинський Я. До питання класифікації електронних освітніх відеоресурсів / Ярослав Глинський, Дмитро Федасюк, Вікторія Рязьська // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 8-ої Науково-практичної конференції, 22–24 листопада 2016 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Наукового товариства ім. Шевченка, 2016. – С. 78–84.

2. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1060 від 01.10.2012 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1695-12>.

3. Глазунова О. Г. Теоретико-методичні засади проектування та застосування системи електронного навчання майбутніх фахівців з інформаційних технологій в університетах аграрного профілю: дис.... д-ра пед. наук : 13.00.10 / Глазунова О. Г. – К., 2015. – 545 с.

4. Манжула А. М. До питання класифікації ЕОР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/creativepedagogics/eor>.

5. Биков В. Ю. Проект положення про електронні освітні ресурси / В. Ю. Биков, М. П. Шишкіна, Г. П. Лаврентьєва, В. М. Дем'яненко, В. В. Лапінський, Ю. Г. Запорожченко, М. В. Пірко // Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України., 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1041>.

6. Федасюк Д. Сертифікація електронних навчальних видань вищого навчального закладу / Д. Федасюк, Н. Гоц, М. Микийчук // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі: матеріали 7-ої науково-практичної

конференції, 17– 19 листопада 2015 року, – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2015. – С. 48-54.

7. Литвинова С. Г. Технології навчання учнів у хмаро орієнтованому навчальному середовищі загальноосвітнього навчального закладу / С.Г.Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання, 2015, Том 47, No 3. – С. 49-66.

8. Ткачук Г. В. Особливості виготовлення відеоматеріалів з технічних дисциплін у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної та технологічної освіти. 2017. Вип. 11. Ч. 4. С. 189-192.

*Московець Л. П.,
асистент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Легенька Д. С.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сьогоднішній день створення Нової української школи (НУШ) є ключовим питанням реформи Міністерства освіти і науки України. Головною метою даної реформи є створення школи, у якій буде приємно навчатись і, яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалось раніше, а й уміння застосовувати ці знання у повсякденному житті [2]. Зміни наступають як для дітей, так і для вчителів.

Яка ж роль учителя в становленні НУШ? Учитель є тією людиною, на якій тримається реформа. Чи стане українська школа по-справжньому «новою» залежить саме від особистості вчителя, від його готовності сприймати нове, діяти по-новому [4].

Реформа освіти передбачає не лише зміну освітньої програми, а і зміну мислення вчителя, його підходів до організації освітнього процесу та формування компетенцій [1]. За старої системи вчитель послуговувався давно напрацьованими методами, прийомами та дидактичним матеріалом, було менше свободи вибору. Усе було зрозуміло і перевірено роками. Але час змінився. Сучасний вчитель – людина, яка постійно вдосконалюється, розвивається, власним прикладом надихає вчитися. Він мислить нестандартно, креативно, творчо, не заганяє в рамки учнів, а розкриває їхній потенціал. Бути вчителем у НУШ – щоденний виклик, постійний пошук нових форм, методів та засобів викладання із залученням найсучасніших технологій та підходів.

Чи це насправді так легко, як звучить? Ні. І труднощі постають як перед досвідченими вчителями, так і перед майбутніми педагогами, які нині є студентами педагогічних закладів вищої освіти. Тут доцільно виокремити кілька перешкод, які виникають на шляху до впровадження концепції НУШ.

По-перше, основну теорію педагогіки студенти переймають від викладачів. Безперечно, у викладачів є педагогічний досвід, деякі з них регулярно бувають на практиці зі студентами у школі. Так, більшість із них колись працювали вчителями, були занурені в цей процес, бачили всі тонкощі цієї професії, але це було за старої системи. А це не те саме, що бути вчителем у НУШ сьогодні. Нині викладачі педагогічних закладів вищої освіти спостерігають за змінами ніби зі сторони, аналізують все та передають студентам. Усе, про що студент не дізнається під час навчання чи педагогічної практики в «теплих» умовах, він дізнається зіштовхнувшись із реаліями та недоліками системи освіти вже на посаді вчителя початкових класів.

По-друге, концепція НУШ передбачає активне впровадження педагогіки партнерства, що дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку

особистості дитини на засадах взаємоповаги, довіри, доброзичливості та взаємодопомоги. В умовах НУШ учитель є помічником, наставником, другом, порадником, тьютором, вихователем, коучем, фасилітатором, модератором. Такий підхід виключає будь-які прояви зверхності чи маніпуляції; вчитель скеровує діяльність учнів, а не віддає вказівки. Тим більше неприпустимими є підвищений тон чи фізичне насилля. Але за межами школи життєва ситуація учня може бути абсолютно протилежною. І якщо дитина звикла до мови образ, маніпуляцій і крику з боку дорослих, то по-іншому вона вже не сприймає. Тому педагогу треба докласти великих зусиль, щоб знайти спільну мову з таким учнем і його батьками. З метою реалізації педагогіки партнерства доцільно залучати батьків до участі в освітньому процесі, щоб вони відчували себе також повноправними учасниками.

По-третє, студенти навчались у школі ще за старої системи, де здебільшого вчитель вдавався до авторитарного стилю взаємодії з учнями. Навчання приносило швидкий результат, хоча здебільшого було травмувальним. І, оскільки у студентів ще не окреслився власний стиль, то, найімовірніше, вони наслідуватимуть той приклад, який бачили в дитинстві. Навіть якщо молодий педагог чудово знатиме теорію гуманної педагогіки, на практиці справа може піти інакше. Такий когнітивний дисонанс, в свою чергу, може призвести до швидкого професійного вигорання.

По-четверте, учитель НУШ має володіти високим рівнем емоційного інтелекту, вміти стежити за своїм ресурсним станом та вдало долати стресові ситуації. Це приходить лише з часом і з наполегливою працею над собою. Тому молодий педагог повинен ще у ВНЗ оволодіти достатнім рівнем психологічної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Що ж таке «психологічна готовність до діяльності»? Це поняття розглядається у психологічній літературі як психічний стан, який характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта праці на оперативне або довгострокове виконання конкретної діяльності або трудового завдання. Цей стан допомагає успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати

знання, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудувати діяльність в разі появи непередбачених перешкод. Психологічна готовність до педагогічної діяльності, з одного боку, включає рівень професійних знань, умінь та навичок педагога, а з іншого – індивідуальні риси його особистості, такі як: характер, емоційність, пам'ять, увага, інтереси, переконання, професійні здібності, педагогічна майстерність, спрямованість думки тощо [3].

Відповідно до структури готовності студента (випускника) закладу вищої освіти до здійснення професійної діяльності, першим етапом є професійна орієнтація, тобто готовність до професійного навчання. Другий етап включає безпосередній процес опанування знаннями та вміннями даної галузі. Третім етапом вважається особистісна готовність майбутнього вчителя, наявність у нього необхідних професійних якостей. Заключним четвертим етапом є адаптація після завершення професійного навчання, тобто професійна адаптація.

Наразі профорієнтація випускників шкіл проводиться на низькому рівні і чимало молодих людей вступають до педагогічних закладів вищої освіти необдумано. Лише невелика кількість абітурієнтів мають внутрішню мотивацію до здобуття освіти в даній галузі. Але незалежно від цього рівень готовності до професійної діяльності протягом навчання може змінюватись. І чи будуть ці зміни на краще або на гірше залежить від того, чи приділятиметься належна увага розвитку психологічної готовності майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності.

Отже, проблема психологічної готовності майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності в умовах НУШ є надзвичайно актуальною. Сучасний учитель повинен бути готовим до змін, поєднувати в собі різні ролі: наставника, тьютора, модератора, коуча тощо. Майбутні педагоги повинні мати внутрішню мотивацію до здійснення професійної діяльності та бажання працювати по-новому відповідно до основних положень зазначених у Державному стандарті початкової освіти. У процесі підготовки майбутніх

педагогів доцільно приділяти велику увагу розвитку психологічної готовності до здійснення професійної діяльності в умовах НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вчитель НУШ – людина, яка надихає вчитися. URL: <https://osvita.ua/school/71971/> (дата звернення: 06.09.2021).
2. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 26.08.2021).
3. Психологічна готовність до професійної діяльності: поняття та суть. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/29223/> (дата звернення: 13.09.2021).
4. Психолог у НУШ: радісно та впевнено руш! Путівник психолога в новій українській школі. Науково-методичне видання. Краматорськ: ДоноблППО «Витоки», 2018. 249 с.

*Стеценко Н. К.,
завідувач навчально-виробничої практики,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

ТЕХНОЛОГІЯ SCRUM ЯК НЕСТАНДАРТНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

Коли ми говоримо про сучасну освіту, то маємо на увазі не тільки комфортне приміщення з високоякісним технічним обладнанням та висококваліфікованих викладачів, розумних студентів (учнів) та чуйних батьків. Ми маємо на увазі новий підхід до навчання, що робить дитину вмотивованим учасником освітнього процесу, а викладача – продюсером дитячого успіху. «Люди прагнуть здійснювати щось важливе. Нехай на трохи, але змінювати світ на краще. Важливо вміти позбавлятися від усього, що стоїть на шляху до визнання. Люди змітають всі перешкоди, що заважають їм стати тими, ким вони могли б бути. У цьому їм допомагає Scrum - методологія, що навчає ставити цілі і систематично, крок за кроком, наближатися до результату.

Scrum не мріє про кращий світ і не здається на милість існуючого. Scrum – практичний і реальний спосіб вносити зміни в це життя», - стверджує засновник цієї технології Джефф Сазерленд [2, с.59].

Scrum – методологія, яка використовується для демонстрації *продуктивності роботи команди* і має свої переваги:

- швидко відповідає на зміни в суспільстві, потреби клієнта;
- концентрується на цінності продукту, а не отриманні продукту по факту;
- гнучко керує залізним трикутником (бюджет, час, якість роботи).

Scrum – це методика розробки та постійного розвитку складних процесів, яка широко використовується як в ІТ-сфері, так і будь-якій іншій сфері.

Технологія eduScrum - один з підходів до вирішення проблем навчання [1]. Віллі Вейнандс, засновник eduScrum (до 2020 р. учитель хімії та фізики коледжу в Нідерландах, зараз співзасновник всесвітньої ініціативи Agile in Education) вважає, що найважчою, але першочерговою задачею, з якої слід розпочати зміни в навчанні є розвиток особистості студентів, комунікативних навичок, критичного мислення, уміння працювати в команді, грамотного використання технологій. EduScrum – одна із тих прогресивних технологій, що перетворюють процес навчання в процес спільної творчості, що є джерелом потоку позитивної енергії. EduScrum - процес, під час якого студенти мають навчитися ставити власні цілі, управляти своїм навчанням, мати достатньо енергії й допитливості, щоби вчитися.

EduScrum - це фреймворк (анг.framework – каркас, структура) для направлення та підтримки студентів (учнів) в системі, де відповідальність за навчальний процес передається від викладача до студента. Методичні рекомендації щодо впровадження нової технології дуже чітко визначені командою *eduScrum* в е-збірнику «Керівництво по *eduScrum*.Правила гри», автори Arno Delhij, Rini van Solingen u Willy Wijnands [3].

Принципи Scrum в навчальному процесі приймають нове значення:

- студент розпочинає діяти самостійно, а викладач підтримує мотивацію і спрямовує;

- компетенції стають важливішими за знання;
- цінними стають колоборації і співпраця між всіма учасниками проекту;

- бажаний результат - отримати особистість, що готова до змін; набуття нових компетенцій.

Методологія включає в себе обов’язкові складові :

- призначення певних **ролей** - власник продукту – викладач (*product Owner*), скрам-майстер (*Scrum Master*), якого обирають самі студенти, скрам-команда (*Scrum Team*);

- **заходи** - спринт (*sprint*), збори на ходу (*stand up*), огляд спринту, ретроспективні збори (*sprint retrospective*);

- **артефакти** (*об’єкти, що створюються командою під час роботи над проектом*)- беклог продукту (*product backlog*), скрам-дошка;

- **правила** (наприклад, впродовж спринту ніхто не має права змінювати чи добавляти завдання; усі визначені завдання спринту повинні бути обов’язково виконані до наступного спринту; члени команди в разі потреби допомагають один одному ресурсами; не братися за все одразу-отримувати результат з першого разу; зроблене наполовину – не зроблене ніколи та ін.)

Теорія eduScrum ґрунтується на ідеї емперічного контролю з дотриманням трьох основних принципів: прозорості, перевірки, адаптації, що впроваджуються за допомогою шести формальних заходів:

Формування команди	Планування спринту	Огляд спринту	Експеримент	Ретроспектива	Особиста рефлексія
---------------------------	---------------------------	----------------------	--------------------	----------------------	---------------------------

Робота розпочинається з розробки викладачем дорожньої карти для майбутнього спринту (серії занять з обраної теми):

- назва теми (основні питання, що будуть розглядатися);
- вимоги до вивчення теми (необхідні знання, уміння, навички, якими повинні оволодіти студенти під час вивчення теми);

- час і форма контролю;
- перелік і джерела теорії, різномірівневі завдання.

Викладач допомагає розбитися на команди. А далі, отримавши дорожню карту, студенти починають працювати самостійно: самі вирішують, як досягнути поставленої мети, як розбити цей шлях на задачі, як розподілити задачі між членами команди, як вкластися в терміни, як отримати продукт, що відповідає вимогам викладача (власника продукту), як презентувати кінцевий продукт [3].

Апробацію цієї технології вперше було здійснено в коледжі під час організації практики «У літніх оздоровчих таборах», що проходила за об'єктивними причинами в змішаному режимі. Далі - впровадження на заняттях окремих методик.

Перевагами eduScrum були визначено:

- Нові правила співпраці, принципи роботи в команді, що створюють умови для більш ефективного спілкування. Як команда, студенти стають незалежними та зацікавленими у своєчасному виконанні завдань.
- Творча взаємодія, швидкий обмін інформацією (взаємонавчання), можливість вносити корективи в свою роботу та контролювати дедлайни – мотивація до взаємодії.
- Ретроспективи (погляд в минуле: що зробили за спринт, як зробили, що треба змінити, кому потрібна допомога) сприяють підвищенню відповідальності та ефективності праці.
- Застосування інкрементного та ітераційного *підходів* у плануванні та виконанні проєкту, де весь процес розбивається на окремі етапи (спринти), дає можливість отримання швидкого, хоч і недосконалого, але готового продукту.

Проблеми, які виявила робота за новою технологією:

- EduScrum – доступна концепція, але при порушенні правил і концепції може привести до викривлення методології. Незнання правил або небажання їх дотримуватися негативно впливає на якість проєкту.

– Продуктивність самостійної роботи команди залежить від чіткої організації дорожньої карти проєкту. Тому беклог, що складається з навчальних задач та користувацьких історій, повинен формувати лише викладач. Погано сформульовані задачі ведуть до зниження якості продукту та збою в командній роботі.

– На початковому етапі впровадження Scrum -технології на спринти необхідно виділяти більше часу. Студентам необхідно крім навчального матеріалу зрозуміти нову технологію, визначитися з ролями.

– На роль скрам-майстера краще призначати студента, що «вболіває» за групу, вмотивований загальною ідеєю проєкту, контактує з викладачем. На початковому етапі скрам-майстером може бути сам викладач.

– Scrum змінює спосіб мислення команди, де за самостійністю та автономією стоїть відповідальність, що є викликом для багатьох членів команди та вимагає зрілості учасників команди, до чого готові не всі.

Отже, актуальність технології Scrum можна визначити словами Джеффа Сазерленда: «... ті, хто застосовує технологію *Scrum* перестає вимірювати свою роботу тільки годинами. Години відображають лише витрати. Вимірюйте краще результат. Кого хвилює, скільки хтось витратив часу на те, щоб щось зробити? Єдине, що має значення, як швидко і якісно це було зроблено.

Плануйте те, що збираєтесь виконати – дійте, робіть – перевіряйте, чи це дійсно те, що ви хотіли – досягайте безперервного покращення роботи команди [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Війнандс Віллі. Надихніться, щоб розпочати використання інноваційного підходу SCRUM в освіті. EdCamp 2017р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VYd7bya6d3M>
2. Джефф Сазерленд. Революційний метод управління проектами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://loveread.ec/view_global.php?id=66261
3. Методика EDU-SCRUM в освіті. Osvitanova.com.ua. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/989-metodyka-edu-scrum-v-osviti>

Секція 2.
**ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

*Тристан А. О.,
практичний психолог,
інклюзивно-ресурсний центр
відділу освіти, молоді та спорту
Пирятинської міської ради
Полтавської області,
м. Пирятин*

**НАПОВНИТИ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЦІННОСТЯМИ**

У любові дитина знаходить
удвічі більше джерело зростання.
І. Г. Песталоцці

«Ми живемо в час стрімких змін. Ніхто напевне не знає, до якого саме майбутнього варто готувати дітей. Тому вже зараз ми, дорослі, маємо прикласти максимум зусиль для виховання справжньої людини з набором цінностей на всі випадки», - декларує доктор Маргарет Бланк (Німеччина).

Цінності – це своєрідні орієнтири, які визначають ставлення людини до життя та інших людей і є стрижнем внутрішнього світу особистості.

Педагоги формують не лише інтелект, а й душу дитини. Дорослі мають дати дітям максимум знань та пережитого ними власного життєвого досвіду, щоб в майбутньому їм було на що опертися і почувати себе при цьому гармонійно та вільно.

У педагогів, які роздумують над тим, із чого почати роботу щодо формування цінностей у дітей, виникає чимало питань. Ось деякі з них:

– Чи можна якісь із цінностей лишити в стороні? Змовчати? Не звернути на них дитячої уваги?

– Чи можна дитину змусити дотримуватись цінностей? Бути доброю/чесною/толерантною? І чи варто взагалі змушувати?

– Як і коли розпочинати роботу по формуванню системи цінностей у душі та серці малюка?

– Формування цінностей - це одноразова акція (пожурити дитину через негативний вчинок) чи постійна систематична робота?

– Чи потребує планування діяльність з виховання цінностей?

– Хто і що впливає на формування цінностей у дитини дошкільного віку?

– Хто має визначати цінності, які прийнятні в закладі освіти? [1, с. 7].

Робота щодо формування цінностей у дітей вкрай непроста, але вона того варта. Пам'ятаймо, що сучасні дошкільнята за своєю суттю діячі, вони мають прожити, відчутти вплив кожної цінності особисто на собі. Головне – не нав'язувати їм свою думку.

В допомогу система педагогічних аксіом від Шалви Амонашвілі: любов виховується любов'ю, доброта виховується добротою, чесність виховується чесністю, духовність виховується духовністю, моральність виховується моральністю [2, с. 135]. Закономірність зрозуміла – цінності виховуються цінностями.

Окрім цього, деякі базові моменти, на які варто звернути уваги:

– нести цінності в світ має бути вільним, особистим, усвідомленим вибором людини;

– передати можна лише ті цінності, у які віриш сам і які втілюєш у своїх діях.

Саме тому педагог не може просто «відбувати» свій робочий час. Він має проживати його разом з дітьми. Кожна зустріч з дитиною має бути маленьким дивом для неї. До дітей не можна йти «порожнім». Їм потрібно нести любов, радість, віру та натхнення. І щоб це диво відбулось, педагог має принаймні раз на кілька днів щиро відповідати собі на такі запитання:

– Як я, мої слова/вчинки/дії впливають на кожну дитину зокрема та на групу загалом?

– Чи знаю я мову любові, якою можу висловити її всім і кожному?

– Що дала організована мною діяльність кожній дитині? Чи враховані були інтереси/здібності/потреби та можливості кожного?

– Чи розмірковую я про кожну зустріч з дітьми? Чи уявляю її? Чи роблю все «на автоматі»?

– Чи готовий/ва я відмовитись від першої ролі в групі та піти за дітьми?

– Чи вірю я в кожну свою дитину? Чи вмію підтримати, надихнути, мотивувати?

– Чи контролюю я свою «чашу терпіння»? Чи маю в арсеналі вправи для відновлення внутрішньої рівноваги за лічені хвилини?

Педагог – це щоденна праця не лише з дітьми, а й над самим собою. Це постійний пошук найкращого, найціннішого, найважливішого, що є в кожному з нас, для того, щоб наповнити життя дітей цінностями.

Пригадаймо тут найбільшу заповідь світу освіти від Василя Сухомлинського «Полюби Дитину. Полюби її сильніше, ніж самого себе. Увіруй, що Дитина чистіша, краща, чесніша, талановитіша за тебе. Всього себе віддавай дітям. І тільки тоді ти зможеш іменуватися Вчителем» [2, с. 122].

Формування системи цінностей у дитини дошкільного віку не може забезпечити окремо написана програма чи її розділ. Це систематична цілеспрямована робота, яка охоплює кожен режимний момент перебування дитини в освітньому просторі закладу дошкільної освіти, кожну діяльність дитини, її спілкування з однолітками й дорослими та освітній процес загалом.

Педагоги-гуманісти переконані, що освітній простір будь-якого закладу освіти повинен бути заповнений до країв духовною, мудрою, такою, що одухотворяє, жертвенною любов'ю вихователів і вчителів до дітей, учнів [2, с. 7].

Що, як не любов дорослого, може сприяти формуванню у дитини власної системи цінностей?

Яка це має бути любов? Діти завжди будуть різними, і кожна з них потребує від нас тільки своєї, їй призначеної любові. Це є любов, що відповідає

сутності цієї окремої дитини [2, с. 185]. Любити дитину усіляко не можна. Якщо любов не виховує, вона не для дитини. Якщо в любові немає відданості та прихованої готовності до самопожертви, вона теж не для дітей [2, с. 129].

Мудра педагогічна любов не технологізується, методично не вибудовується, не розписується за пунктами, а пізнається серцем [2, с. 183].

Як потрібно любити всіх та кожного окремо, щоб дитина почувала себе гармонійно в просторі закладу освіти? Любити треба щиро, чесно та від усього серця; спокійно, терпеливо та з довірою; ніжно, гарно та витончено; віддано, постійно та без умовностей; піднесено, натхненно та захоплено; турботливо, мужньо та розуміюче; з повагою, утвердженням та піднесенням [2, с. 184].

Провідною силою педагогічного процесу є особистість педагога. Його характер, світогляд, устремління, культура, його духовно-моральний світ, знання, спосіб життя, звички, його любов до дітей та своєї професії, загалом уся його особистість, - насамперед визначають якості педагогічного процесу [2, с. 159-160]. Тож які мають бути погляди та розуміння педагога, який готовий віддавати своє серце дитині:

- я готую дітей не до контрольних, ДПА, ЗНО чи щоб вони відповідали стандартам, я готую навіть не до життя, а допомагаю вже тут і зараз кожній конкретній дитині жити;
- я дбаю не лише про зростання розуму дітей, а й про зміцнення духу та серця;
- я заходжу не просто до учнів та учениць, я йду до особистостей - Оль, Павліків - майбутніх лікарів, шоферів, пекарів, пілотів, науковців;
- я не просто несу знання дітям, я несу їм любов, добро, віру та надію;
- я напередодні ввечері не просто готую конспект заняття, я готуюсь до зустрічі з кожним чудом в класі;
- я бачу в дитині не оцінки, здав/не здав, задовільно/незадовільно, я бачу здібності, таланти, інтереси, можливості кожного;
- я не зупиняюсь у власному розвитку, я зростаю для дітей і разом з ними;

- я вдосконалююсь не лише у викладанні предмету, а перш за все в людяності;
- я думаю не лише про свій зовнішній образ, а більше про внутрішній, бо діти візьмуть його за приклад
- окрім звичних методів та форм навчання, я вдосконалюю і чарівні – посмішку, погляд, слово, дотик.

Невід’ємною частиною системи щодо формування цінностей у дітей є педагогічне спілкування дорослого з дитиною та дорослих між собою. У педагогічному спілкуванні не допускаються: грубощі, образи, завищення тону над іншими, роздратування, марнослів’я, верховенство, погроза, брехня, фальш, корисливість, насмішка, знуцання [2, с. 134]. Спілкування педагога з дітьми повинно бути: природним («кожний постає таким, яким він є»), невимушеним, дружелюбним, таким, що заохочує творчість і думку («щоб ширяли високі думки»), рівноправним («як людина з людиною»), доброзичливим, «сповненим благого трепету перед духовним багатством – думками», сповненим взаєморозуміння, взаємної радості, співчуття та поживання, чуйним, діловим, таким, що вміє співробітничати, таким, що вивищує, поважає, утверджує, спрямовує, цінує, надихає, одухотворяє [2, с. 134].

«Діти будуть досягати успіхів у своєму духовно-моральному становленні та пізнанні наук у тій мірі, в якій усім та кожному дістанеться благодотворна енергія педагогічної любові. І чим більше буде наповнений педагогічний простір цією енергією, тим багатше закипить у ньому життя дітей», - ділиться своїм внутрішнім законом Шалва Амонашвілі [1, с. 186].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зустрічі з важливим/[А. Тристан]; всеукраїнське видання для педагогів та батьків «Палітра педагога», № 11 2020. 31 с.
2. Як любити дітей (досвід самоаналізу)/ [Ш. О. Амонашвілі]; пер. з рос. В. К. Гаврилькевич. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітительський Центр ім. М. К. Реріха; Центр інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету, 2011. 196 с.

*Яценко Т. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
педагогіки та психології
дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

*Харковець В. О.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

У першу мить людського існування акушерка в пологовому будинку повідомляє: «У вас хлопчик!» або ж «У вас дівчинка!». З цього моменту ми живемо у світі, насиченому умовностями та обмеженнями, що поов'язані з нашою статтю. Дівчаток одягають у рожеве, хлопчиків — у блакитне. Дівчаткам купують ляльок та іграшковий посуд, а хлопчикам — конструктори та машинки. Хлопчикам заборонено плакати, але дозволено часом хуліганити. Дівчатка мають бути гарними, слухняними та не лазити по деревах. Хлопчики — сильними, хоробрими та здібними до точних наук. І так далі. Кожна та кожен із нас у дитинстві чули сакраментальне: «Ти ж хлопчик!» або «Ти ж дівчинка!». Це означало: ми вкотре порушили суспільні очікування.

Стать найчастіше пов'язують з біологічними ознаками. Але яким чином ми у суспільстві визначаємо чоловіків або жінок? За довгим чи коротким волоссям, типом і кольором одягу, певними манерами поведінки (агресивністю чи ніжністю) – тобто, тими ознаками, які є радше соціальними. Для чого нам знати стать дитини, коли жінка ще вагітна?

Такими у суспільстві є гендерні стереотипи – уявлення про соціальні ролі для чоловіків і жінок, які базуються, передусім, на біологічних ознаках. Так звані традиційно жіночі ознаки називають фемінністю (чи жіночністю), а чоловічі – маскулінністю (чоловічістю) [1].

Маскулінність пов'язується із силою, владою, мужністю, витривалістю, агресією, неемоційністю, орієнтацію на успіх. Натомість фемінінність – це емоційність, чуйність, слабкість, жертвовність, залежність тощо.

За допомогою гендерного аналізу можна вивчити поведінку жінок і чоловіків в соціальному контексті.

У психологічному плані бути чоловіком або жінкою означає володіти специфічними особистісними і поведінковими характеристиками.

Психофізіологічні особливості тієї чи іншої статі відрізняються і найбільш вірогідність ці відмінності в сфері рухової активності.

У хлопчиків і дівчаток мозок розвивається в різному темпі, у різній послідовності й у різні строки. У дівчаток раніше, ніж у хлопчиків, формуються ділянки лівої півкулі, відповідальні за мовлення, раціонально-логічне мислення. У хлопчиків логічна ліва півкуля розвивається повільніше. Тому у них до певного віку домінує образно-чуттєва сфера.

Увага у хлопчиків пов'язана з інтересом до навчання також зауваження дорослого не впливають на його увагу і вони не чекають підтримки від педагога. А увага у дівчаток залежить від складності завдання, вони чекають підтримки, шукають підтвердження правильності своїх слів.

Емоційний стан у хлопчиків неспокійний, дратівливий, нестриманий. Сила переживань у хлопчиків висока, а також вони швидко знімають емоційне напруження і перемикаються на інше. Дівчатка рідше виявляють дратівливість, перебіг емоцій високий, емоційні стани нестійкі. Вони сприйнятливі до емоційно забарвлених звернень дорослого.

Мислення у хлопчиків. Вони ставлять запитання, щоб конкретизувати інформацію, висловлюють нестандартні міркування, пропонують різні варіанти розв'язання задач, хороші відеопросторові вміння, просторово-зорові задачі,

виявляють причинно-наслідкові зв'язки. Дівчатка ж ставлять запитання, щоб встановити контакт з дорослим, мислення однотипні, а думки схематичніші, а із зростанням труднощів зменшується кількість розв'язаних математичних задач. А також упевнено діють з буквеними символами, шаблонами, засвоєними способами дій.

Мовлення у хлопчики рідко розкривають у словах свій внутрішній світ. Чіткіше передають зміст, суть та краще в них розвинена сторона мовлення, пов'язана з пошуком. В реченнях переважають дієслова. А дівчатка володіють більшим словесним запасом, випереджають в мовленнєвих завданнях, в них вища швидкість мовлення. Розповіді розгорнуті і деталь.

У поведінці хлопчиків висока пошукова активність. Частіше потребують змін, різноманітності. Схильні до ризику та самостійніші, а також не люблять підкорятися вимозі та намагаються звільнитися від контролю. У дівчаток же активність спрямована на закріплення досягнутого, передачі свого досвіду. Вони охоче виконують вимоги та розпорядження.

Що до розвитку особистості у хлопчиків є провідний мотив – пізнавальний, також вони схильні до креативної поведінки, творчої активності. В них адекватна самооцінка А у дівчаток провідний мотив - це схвалення, соціальна значущість. Самооцінка коливається під тиском зовнішніх впливів.

Хлопчики швидко втомлюються від одноманітної роботи і люблять завдання пошукового характеру. Дівчатка орієнтуються на зразок і надають перевагу типовому. Вони швидко включаються в діяльність. Їх цікавить не процес, а результат.

До оцінки хлопчики ставляться реалістично - оцінюють зроблене. Вони можуть не погодитися з оцінкою, обґрунтувати незгоду. Дівчатка ж віддають перевагу авторитетній оцінці. Вони рідко та обережно висловлюють сумніви з приводу оцінки.

Адаптацію дівчатка проходять легко. Під час уроків підіймати руку часто, навіть коли не впевнені, на письмі почерк “правильний”. Мають успіхи в гуманітарному циклі, а кращі результати показують в умовах унормованої

діяльності. Хлопчики складніше компенсуються в ситуації дезадаптації. Руку підіймають тоді, коли знають відповідь, а почерк скоріше “неправильний”. Вони краще встигають з математики. Не люблять шаблонності, унормованості.

Усі перераховані вище гендерні особливості і стають тими відмінностями, які визначають особливості психологічної готовності до навчання у школі хлопчиків і дівчаток. Ці знання важливі вчителю, який стає для школяра взірцем, допомагають йому здійснити особистісно-орієнтований підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тетерюк М. Що таке стать, гендер та сексуальність і чому їх не варто плутати. Режим доступу: <http://mediadriverr.online/seksualnist-ta-gender-v-media/shho-take-stat-gender-ta-seksualnist-i-chomu-yih-ne-var-to-plutati/>

*Шкляєва Г. О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Аналізуючи систему професійної підготовки майбутніх педагогів, ми дійшли висновку, що розробки науковців враховують формування сфери мотивації майбутніх освітян, їх особистісні якості, професійні уміння та навички, інтерактивну культуру викладання. Однак, оскільки педагоги оволодівають етичними та моральними кодексами, принципи та правила можуть регулювати їхнє ставлення та поведінку щодо себе, дітей та професійної діяльності, тому проблеми стосовно деонтологічної підготовки необхідно вивчати та розробляти у більш глибокому напрямку. На нашу думку,

треба звертати увагу на динаміку компонентів, позитивні зміни, що визначають успіх педагогів у деонтологічному навчанні, та причини, які можуть уповільнити або перешкодити цьому процесу. Було визначено, що деонтологічна підготовка для викладачів повинна бути організована так, щоб забезпечувалося формування знань та умінь педагогів стосовно рівня узагальнення, наповнені усвідомленістю, дієвістю, завдяки чому матимуть змогу самостійно приймати обґрунтовані рішення під час різноманітних ситуацій професійної практичної діяльності. Слід також зазначити, що деонтологічний процес підготовки у вищих закладах освіти має містити в собі керований напрямок: орієнтування на досягненні кінцевого результату; поліпшення якості повного комплексу умов, котрі необхідні для формування деонтологічних здібностей випускників [2].

Аналіз літератури з психології та педагогіки надає підстави стверджувати, що обов'язковий процес деонтологічної підготовки педагога містить власну структуру:

- об'єкт – трансформація студентів в умовах деонтологічної підготовки стосовно їх особистої нормативної професійної поведінки під час різних ситуацій, яке передбачає поведінку студентів, орієнтуються на:

- створення професійної та педагогічної орієнтацію у впровадженні стандартизованої професійної поведінки та проблематики стосовно педагогічної деонтології;

- створення незрушної цілі, що спрямована на поліпшення особистої професійної поведінки;

- вивчення та впровадження знань у галузі педагогічної деонтології;

- опанування навичками та вміннями регулювати поведінку в різних ситуаціях у власне професійній діяльності вихователів;

- конкретизувати діяльність суб'єкта, яка прагне подолати суперечність між очікуваною поведінкою та фактичною професійною поведінкою [3].

Суб'єктами даного процесу є здобувачі вищої освіти, які беруть участь у реалізації стандартизованого плану формування професійної поведінки. Ці суб'єкти здійснюють цілі поклади для педагогічної діяльності, а саме перебуваючи на навчальних курсах, семінарах, спецкурсах, під час педагогічної практики) і перетворення, беручи за мету яку-небудь класифікацію заходів стосовно педагогічного впливу. Тому особистість учня - майбутнього педагога є «результатом» всіх педагогічних реформ. Окрім учнів, суб'єктом цього процесу є викладач, так як він підтримує зв'язок зі студентами, створюючи суб'єкт-суб'єктні відносини. Тому процес деонтологічного навчання також впливає на основні аспекти особистості вчителя: його потреби, мотивацію, інтереси тощо.

Предметом діяльності здобувача освіти в деонтологічному навчальному процесі - це система або стратегія взаємовідносин між навчальним процесом та іншими учасниками навчального процесу, у різних ситуаціях (вибір, ризик, конфлікт) у різноманітних класифікаціях взаємних відносин з іншими учасниками педагогічного процесу, в якому за основу беруться засвоєні деонтологічні принципи, норми, вимоги, котрі розміщуються у документах деонтологічного спрямування. Слід також зазначити, що деонтологічні аспекти розвитку, навчання та формування особистості студентів визначають необхідність цілісного та всебічного підходу щодо вивчення та врахування особистісних характеристик, що закономірно визначає підготовку загальної деонтологічної системи [2].

Тому можна з упевненістю стверджувати, що побудована нами система навчання моральної підготовки вихователів базується на цілісності, тобто забезпеченні інтеграції вихідних компонентів у систему, захист її цілісності та створення умов для її функціонування. Цілісність системи зумовлена тим, що вона здійснюється в рамках загальної навчальної діяльності: постановки цілей, мотивації, вирішення навчальних проблем, методів дій, контролю та самоконтролю. Кінцевий результат залежить від узгодженості та інтерактивності всіх елементів системи, а також зв'язку між ними. Взаємодія

між елементами забезпечує негативні ефекти, які компенсують один одного (відсутність мотивації до навчання, незадоволені освітні потреби тощо) та позитивні фактори, що підсилюють один одного, та роблять деонтологічні знання та вміння особистісно необхідними та значущо-перспективними [3].

Системоутворюючі компоненти встановленої деонтологічної системи навчання вихователя є найближчими та віддаленими цілями діяльності. Мета полягає в тому, щоб зосередитись на всіх складових тренувального процесу, тим самим об'єднуючи їх.

Варто вказати, що так як головними вимогами від вихователів є дотримання у власній практичній діяльності певних норм, вимог, принципів, котрі встановлені нормативно-правовими документами, і дотримання та виконання поставлених норм та принципів загальнолюдської та професійної моралі, яка стосується учнів, батьків, колег, керівництва та інших представників педагогічного процесу, головною ціллю деонтологічної підготовки є, по перше, ознайомлення майбутніх фахівців з даними вимогами та нормами, і вироблення певної позиції, згідно котрої вони не тільки повинні були б дотримуватися вимог та норм, а вони б взагалі не могли б ніяк по-іншому діяти, щоб їх розуміння та виконання стали сутністю кожного педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
2. Хлестова С. С. Формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі соціально-виховної роботи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 41 с.
3. Хоружа Л. Л. Педагогічна дентологія: навч-методич. посіб. / Л. Л. Хоружа. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. С. 19-20.

Секція 3. ІДЕЇ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Барда С. І.,

*в.о. завідувача кафедри
педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук
Лобач Н. І.,
заступник директора
з виховної роботи,
Малобакайський ЗЗСО І-ІІІ ступенів
с. Малий Бакай*

ГУМАНІСТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Реформування системи освіти в цілому та початкової її ланки зокрема зумовлює актуалізацію ідей гуманізації освітнього процесу початкової школи. В концепції НУШ зазначено, що «місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» [5, с. 14]. В основі педагогіки партнерства лежить педагогічна взаємодія, що базується на принципах поваги до особистості, доброзичливості і позитивного ставлення, довіри у відносинах, розподіленого лідерства, соціального партнерства тощо [5, с. 14].

Поняття «взаємодія» в найбільш загальному розумінні розглядають як «взаємний зв'язок між двома чи багатьма особами, явищами, предметами» [1, с. 125]. В психологічній науці взаємодія тлумачиться як «процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок; виступає як інтегруючий фактор, що сприяє утворенню структур» [9, с. 46]. У класичній педагогіці взаємодія це «система усвідомлених, погоджених відносин, дій (діяльності) та спілкування людей один з одним, заснована на взаєморозумінні та взаємній підтримці, спрямована на досягнення єдиної значущої для всіх мети (результатів)» [6, с. 9].

Особливий інтерес для науковців у сфері психолого-педагогічного знання представляє педагогічна взаємодія. Це феномен став об'єктом дослідження як зарубіжних так і вітчизняних учених. Серед них Д. Олбрайт, М. Преслі, К. Хоган, Г. Андрєєва, Л. Ковальчук, Я. Коломинський, О. Матвієнко, К. Седих, Н. Стельмах, В. Сухомлинський та інші.

Зокрема К. Хоган та М. Преслі трактують взаємодію між вчителем й учнем як обмін інформацією, метою якого є обговорення змісту навчального матеріалу [10]. О. Матвієнко педагогічну взаємодію розглядає як «явище зв'язку особистостей в освітньому процесі, що реалізується через спільні дії та характеризується взаємовпливом учасників» [4, с. 4].

Я. Коломинський, акцентує на міжособистісному характері педагогічної взаємодії та розкриває її з позиції єдності ставлення та його вираження у спілкуванні педагога з учнями [3, с. 37]. Вчений виділяє два типи педагогічної взаємодії, в основу класифікації покладаючи відповідність внутрішнього стану зовнішнім проявам, ставленню та спілкуванню:

1. Педагогічна взаємодія, за якої зовнішнє і внутрішнє співпадають. До цієї групи належать два типи педагогічної взаємодії – «тепло – тепло» («+ +») і «холодно – холодно» («- -»). Першому типу педагогічної взаємодії «тепло – тепло» притаманне позитивне ставлення педагога як до роботи, так і до учнів. Другий тип педагогічної взаємодії «холодно – холодно» характеризується відсутністю позитивного ставлення як до власної роботи так і до учнів.
2. Педагогічна взаємодія за якої зовнішнє і внутрішнє в ній не співпадають: «всередині тепло – ззовні холодно» (+ -) і «холодно всередині – тепло ззовні» (- +). Перший тип характеризується позитивним ставленням як до дітей так і до роботи, але супроводжується негативним зовнішнім вираженням педагогічної взаємодії (строгий голос, суворий погляд, невираженість позитивних емоцій). Другому типу притаманно негативне ставлення учителя як до роботи так і до учнів, але у своїй поведінці педагог намагається демонструвати позитивне відношення до вихованців [2, с. 49–53].

Саме тип педагогічної взаємодії, на наш погляд, в найбільшій мірі визначає наявність або відсутність гуманістичної спрямованості в освітньому процесі. Звертаючись до типології педагогічної взаємодії Я. Коломинського зазначимо, що гуманістично зорієнтованою є педагогічна взаємодія типу «тепло – тепло».

Також нам імпонують погляди В. Сухомлинського щодо педагогіки співробітництва в основі якої лежить спілкування з дітьми на засадах демократизму та гуманізму. Вчений зазначає, що ставлення людини до людини, гуманізм, її суспільне життя розкриваються в першу чергу в трудовій діяльності людей, спрямованій на благо суспільства [7, с. 51]. Педагог стверджує, що підхід до організації освітнього процесу за якого учитель крокує з учнями до предмету найбільш відповідає гуманістичній стратегії в освіті. У книзі «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинський писав: «... я прагнув, щоб перш ніж відкрити книгу, прочитати по складам перше слово, діти прочитали сторінки самої чудової в світі книги – книги природи» [7, с. 26]. Великий педагог зауважував, що учнів потрібно вести від фактів до абстрактних істин, а не навпаки [8, с. 51].

Спираючись на розуміння сутності педагогічної взаємодії, погляди науковців з даної проблеми зазначимо, що її гуманістичною основою у початковій школі є педагогіка співробітництва, зорієнтованість педагога не на предмет викладання, а на особистість учня, сформованість оптимального типу педагогічної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL: <https://archive.org/details/velykuislovnyuk> (дата звернення: 15.09.2021).
2. Коломинский Я. Л., Плескачёва Н. М., Заяц И. И., Митрахович О. А. Психология педагогического взаимодействия : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Речь, 2007. 240 с.
3. Коломинський Я. Л. Изучение педагогического взаимодействия. *Советская педагогика*. 1991. № 10. С. 36–42.

4. Матвієнко О. В. Теоретичні аспекти забезпечення педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2010. № 3. С. 3–8.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенка. Київ, 2016. 40 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/20195> (дата звернення: 15.09.2021).
6. Словник базових понять з курсу «Педагогіка» : навч. посіб. / уклад. О. Є. Антонова. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с.
7. Сухомлинский В. О. Сердце отдаю детям. Київ : Рад. шк., 1972. 244 с.
8. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ : Рад. шк., 1988. 310 с.
9. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
10. Hogan K. and Pressley M. Scaffolding Student Learning : Instructional Approaches and Issues; Brookline Books : Cambridge, MA, USA, 1997.

Болотіна М. П.,
викладач математичних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,

*м. Кременчук
Івашина О. В.,
викладач математичних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ВЧИТЬ ДОБРЕ ТОЙ, ХТО ВЧИТЬ ЗРОЗУМІЛО І ЗАХОПЛЮЮЧЕ

Проблема формування креативної особистості є особливо актуальною в нас час, адже сьогодні відбуваються суттєві зміни в науці, техніці, інформаційному суспільстві, освіті. На жаль сучасна школа ще зберігає застарілий підхід до засвоєння знань, де не має місця креативності, розвитку творчої особистості, духовного розвитку.

Саме з реформуванням початкової ланки освіти школа стала місцем, де учень живе, досліджує, проектує своє майбутнє самостійно, враховуючи власні можливості адже в нього виникає більше часу на практичну діяльність та самоосвіту. Саме в таких умовах особливого значення набуває здатність до творчого мислення, уміння швидко й ефективно вирішувати поставлені вчителем життєві ситуації.

Величезна роль у розвитку і вихованні дитини належить грі – важливому виду дитячої діяльності. Вона є ефективним засобом формування особистості школяра, його морально-вольових якостей. Гра – джерело знань для дитини. Тому процес навчання в початковій школі має спрямувати свою увагу не лише на запам'ятовування або відтворення матеріалу, але і на активну мисленеву роботу. Якщо ж навчання спрямувати на гру, діти готові вкласти чимало зусиль в навчання. Таке навчання приносить не лише користь, а й задоволення. Ігри змушують дітей гратися і навчатися одночасно. Вони надихають учнів на розвиток навичок, побудову емоційного зв'язку з навчанням та предметом. Навіть пасивні діти підключаються до гри з неабияким бажанням, стараючись не підвести товаришів.

Це дає змогу вчителеві досягти розуміння математичних понять і, отже, зацікавити учнів математикою. Математичні ігри - це той інструмент, за допомогою якого відточується розум дитини, розвиваються його пізнавальні сили, нахили і здібності.

Вміло використовуючи ігрові ситуації можна подати будь-який математичний матеріал дохідливо, доступно, зрозуміло, а, отже, і цікаво. Гра для дитини - це праця, гра - це навчання. Гра приносить радість дітям. Навчання теж повинне бути радісним. Тому природно не відривати першокласників від гри, а навчати їх на перших порах через гру.

Гра як метод навчання поступово поступається своїм місцем іншим методам, зберігаючи свої позиції впродовж всього початкового навчання. На основі гри діти поступово привчаються до серйозної розумової праці, і, пізніше, для них під силу примусити себе вивчати матеріал навіть годі, коли він для них нецікавий, але є обов'язковим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. 126 с.
2. Опалько Т. В. Навчально-методичний посібник «Дидактичні ігри на уроках математики в 1 класі»: Сарни, 2018. 28 с.
3. Якиляшек В. Уроки математики з елементами гри//Початкова школа-1997.-№ 6 . с. 22

Винницька Н. В.
*доцент, кандидат педагогічних наук,
Дрогобицький державний педагогічний*

*університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич
Сало І. Б.
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич*

ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДОВИЩА SCRATCH У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ З ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна людина повинна бути алгоритмічно грамотною, мати розвинене алгоритмічне мислення. Високий рівень алгоритмічного мислення учнів – одна з важливих вимог сьогодення. Нині існує величезна кількість програмних середовищ, за допомогою яких можна навчити дітей програмувати, формувати свою алгоритмічну грамотність, розвивати алгоритмічне мислення.

Scratch – це сучасне об'єктно-орієнтоване середовище з відкритим вихідним кодом, спеціально розроблене для навчання програмування дітей віком від 7 років. До особливостей навчальної діяльності, організованої за допомогою об'єктно-орієнтованого середовища «Скретч», належать: реалізація як індивідуальних, так і групових проектів; дитина може вибрати рівень складності завдання; необмежений вибір тем проекту; вільний обмін думками в групових проектах і так само легко з однолітками.

Практична робота в середовищі «Скретч» з учнями четвертого класу показала, що середовище їм легко освоїти; діти з інтересом здобувають нові знання, уміння та навички.

Особливості програми Scratch показали позитивний вплив на розвиток таких особистісних якостей учня:

- ✓ відповідальність і адаптивність;
- ✓ комунікативні вміння;
- ✓ творчість і допитливість;
- ✓ критичне і системне мислення;

- ✓ вміння працювати з інформацією та медіа засобами;
- ✓ міжособистісна взаємодія і співпраця;
- ✓ вміння ставити і вирішувати проблеми;
- ✓ спрямованість на саморозвиток;

Таким чином, в якості способів організації навчання з інформатики можна виділити:

1. використання середовища програмування Scratch як системоутворюючого елемента;
2. виконання науково-пізнавальних та творчих проєктів міждисциплінарного характеру;
3. робота над виконанням проєктів в різновікових групах.

Останнім часом середовище програмування Scratch набуло поширення у всьому світі. Він позиціонується як найефективніший інструмент формування алгоритмічної грамотності та розвитку алгоритмічної культури молодших школярів. Результати опитування майбутніх учителів у початковій школі та інформатики свідчать про доцільність переходу до використання середовища Scratch у початковій інформатичній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисова Л. В. Среда Scratch в практике учителя начальной школы / Л. В. Денисова, В. О. Дженжер // Начальная школа. 2012. – № 5. С. 31-35.
2. Ломаковська Г. В. Сходинки до інформатики : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Г. В. Ломаковська, Г. О. Проценко, Й. Я. Ривкінд, Ф. М. Рівкінд. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 160 с.
3. Ломаковська Г. В. Сходинки до інформатики : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Г. В. Ломаковська, Г. О. Проценко, Й. Я. Ривкінд, Ф. М. Рівкінд. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 160 с.
4. Шлянчак С. О. Використання соціальних сервісів інтернет у навчальній діяльності студентів / С. О. Шлянчак // Інформаційні технології в освіті. 2016. – № 3 (28). С. 84-93. – Режим доступу: http://ite.kspu.edu/webfm_send/901.

*Гузь О. П.,
учитель Новодачинського ліцею,
спеціаліст вищої категорії, магістр
з управління навчальним закладом,
Павлоградський р-н , Дніпропетровська обл
с.Нова Дача*

ВХОДЖЕННЯ У ШКІЛЬНЕ ЖИТТЯ - ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

Вступ до школи – переламний момент у житті дитини. Він пов'язаний із новим типом стосунків, з оточенням, новим видом діяльності (навчальної). У житті дитини також змінюються обов'язки, режим дня, оточення. Тепер вона повинна підпорядковуватись нормам і правилам, наполегливо працювати, виконувати не завжди цікаві для неї завдання педагогів і батьків. Перед вчителем стоїть важлива задача – не тільки адаптувати дитину до школи, але також навчити її батьків прислухатися до своєї дитини, допомагати, підтримувати, надихати на нові досягнення.

Значні зміни у підході до навчання і виховання у початковій школі, до методів і форм організації навчально-виховного процесу, перехід на новий Державний стандарт, впровадження реформи НУШ, зміни у змісті загальної середньої та початкової загальної освіти визвали необхідність переглянути погляди на підготовку учня до школи .Традиційна підготовка дітей до школи втратила свою перспективу. У наш час набуло значущості та цінності особистісне формування дитини [6].

Процес адаптації до шкільного життя у дітей 1 класу може тривати від 2 - 3 тижнів до 2 -3 місяців, що залежить від психофізіологічних особливостей, стану здоров'я, від рівня готовності дитини до школи, або «шкільної зрілості».

Дуже часто батьки і вчителі основними показниками готовності дитини до школи вважають знання дитиною літер, цифр, уміння писати, читати, рахувати (на початковому рівні), знання казок віршів, дитячих пісень. Однак не

тільки це впливає на успішність навчання. Адже формування вищезазначених вмінь передбачено програмою 1 класу. До моменту вступу дитини до школи важливо лише, щоб вона мала здатність до навчання. Саме від готовності залежить адаптація дитини до шкільного життя, оволодіння нею навчальною діяльністю, і, як результат – формування цілісної особистості. Тому за основу готовності дитини до школи слід приймати необхідний рівень розвитку дитини, без якого вона не зможе успішно навчатись у школі, а не оцінювати рівень сформованості загальнонавчальних умінь та навичок.

Готовність дитини до школи можна характеризувати як інтегративну характеристику розвитку дитини, що зумовлює успішну адаптацію до шкільного життя (за Т. В. Мальцевою).

Вона визначається усіма факторами його розвитку

Основними компонентами загальної готовності дитини до школи є:

- 1) фізична;
- 2) мотиваційна;
- 3) комунікабельна;
- 4) особистісна та емоційно-вольова;
- 5) світоглядна;
- 6) інтелектуальна та розумова (або готовність у сфері пізнавальних процесів);
- 7) готовність у сфері культурних норм (соціальна).

Усі складові готовності тісно взаємопов'язані і недоліки у формуванні однієї з них відбиваються на успішності навчання дитини у школі [12], [14]. Для фізичного розвитку дитини батькам необхідно заохочувати її до щоденних фізичних вправ, гри зі скакалкою, м'ячами, поїздок на велосипеді, роликах або скейті, проводити прогулянки, рухливі ігри, здійснювати процедури для загартовування організму, дбати про якісне харчування, своєчасне медичне обстеження та лікування. ***Фізична готовність*** дитини – це вага, зріст, пропорції, що відповідають нормам фізичного розвитку дітей 6-річного віку, розвиток дрібних рухів кистей рук і пальців, стан органів зору та слуху,

правильна постава. Даний вид готовності визначається за відповідними таблицями разом із медпрацівником та за медичною картою дитини.

Оволодіння такими найпростішими формами мислення, як поняття, судження, умовиводи, мислительними операціями – порівнянням, аналізом, синтезом, узагальненням забезпечить *інтелектуальну готовність*. Також цьому сприяє розвиток допитливості, ініціативи, самостійності.

Під *розумовою готовністю* ми розуміємо певний рівень сформованості вміння слухати дорослого й сприймати його вказівки, керуватися ними під час виконання завдань, вміти за потребою запитувати та уточнювати незрозуміле, оцінювати власну роботу, досягати поставленої мети, виконувати завдання творчо [12].

Тут необхідно зазначити про важливість для успішного навчання правильності мовлення майбутнього першокласника. При потребі вчитель повинен порекомендувати батькам заняття з логопедом.

Мотиваційна готовність характеризується наявністю відповідних мотивів навчання, відношенням до нього як до важливої, суспільно значимої справи, бажання вчитися, прагненням до набуття знань, інтересом до певних навчальних предметів, одержанням статусу сучасного школяра: поява нових прав та обов'язків. Пропоную декілька запитань для визначення *мотиваційної готовності дитини*:

- Чи хочеш ти іти до школи?
- Хто ходить до школи?
- Чим займаються діти у школі?
- Що повинен мати учень із собою, щоб бути готовим іти до школи?
- Що таке урок? Чим займаються діти на уроці?
- Чим ти будеш займатися вдома, коли прийдеш до школи?

Світоглядна готовність дитини пов'язана з її елементарними знаннями про країну, свята, про час та його вимірювання, загальними знаннями про рослини, тварин, погодні явища. Виявити світогляд дитини допоможуть питання:

- Як тебе звати? Скільки тобі років?
- У якому місті(селі) ти живеш?
- Як звати твоїх батьків?
- За якою адресою ти мешкаєш?
- В яку пору року тале сніг, розпускаються дерева?
- Скільки днів у тижні? Назви їх.
- Яких домашніх тварин знаєш?
- Назви одяг, який зараз на тобі.
- Чим ти користуєшся під час їжі?

Комунікабельна готовність дитини включає вміння встановлювати контакт з дітьми, працювати в групі. Для виявлення рівня готовності дитині пропонують малюнок з зображенням групи дітей, що граються разом і поодиноці. Їй треба вказати, де б була вона на цій картинці.

Готовність у сфері культурних норм пов'язана з навичками самообслуговування, правильного поведіння з урахуванням етичних норм поведінки в суспільстві. Доречним будуть запитання :

- Які доручення у тебе вдома?
- Кого називають черговим?
- Який вчинок можна назвати поганим? Гарним?
- Як треба поводитись на уроці?

Під **особистісною готовністю** ми розуміємо формування самооцінки, оцінка своїх прав та обов'язків, відповідальність за свої дії та вчинки. **Емоційно-вольова готовність** передбачає формування вольових якостей - самостійності, ініціативності, дисциплінованості, вміння стримувати свої емоції.

Для вивчення особистісної та емоційно-вольової готовності дитини доцільно використати анкету для батьків «Наша дитина» [14].

Таким чином, готовність дитини до школи – це складний, багатогранний психолого-педагогічний процес, що включає різні види готовності і залежить від багатьох чинників.

При цьому не можна не зазначити, що як би ретельно та поглиблено ми не вивчали готовність кожної дитини до школи та її індивідуальні особливості, слід пам'ятати, що відповідно до закону України «Про загальну середню освіту» кожна дитина має право бути прийнята в школу і в цей клас незалежно від ступеня її готовності до школи. Вивчення готовності до школи майбутнього учня вказує нам, на що саме слід акцентувати увагу при проведенні підготовчих занять або занять по входженню у шкільне життя у перші дні дитини в школі.

При підготовці дітей до школи батьками, їм не слід різко змінювати режим дня, позбавляти дитину ігор, прогулянок, відпочинку, а найважливіше – не замінювати гру жорстким навчанням. Слід поступово, не змушуючи, а зацікавлюючи, вчити дитину долати труднощі, планувати свої дії. Учити слухати інших, поважати чужу думку. Поступово формувати світогляд дитини, її знання про себе, про довкілля, навчати спостерігати, думати навіть під час прогулянки чи перегляду мультфільму, висловлювати свою думку, оціночні судження. Також дитина повинна володіти інформацією про родину – імена, прізвище, місце роботи батьків, домашня адреса; про явища природи, про людину, професії. Рівень таких знань повинен відповідати віковим особливостям дітей, а не бути перегруженим науковими термінами і статистичними даними. Це ознайомчий рівень. Особливу увагу батьків слід звернути на розучування віршів, відпрацювання правильної вимови, адже це важливий компонент успішного навчання у школі. При необхідності треба звернутись по допомогу до спеціаліста – логопеда.

Заняття, що розвивають дрібну моторику рук - ліплення, малювання, аплікації, заняття з конструктором – теж створюють передумови для формування гарного почерку і сприяють розвитку мислення дитини.

І, незалежно від результатів таких занять, батьки повинні намагатись створювати позитивну атмосферу і піднесений настрій перед школою, коли б дитина прагнула до нового і не боялась помилок, невдач, і була впевнена у тому, що у неї все вийде.

При проведенні підготовчих занять вчителем, важливо вже на першій зустрічі з батьками настроїти їх на необхідність відвідування дитиною таких занять регулярно і своєчасно, порадити починати заздалегідь збиратись до заняття, підбадьорювати дитину. Ознайомте батьків з графіком занять, необхідним шкільним приладдям, їх тривалістю і структурою. Добре проводити 1-2 заняття у присутності батьків.

Практика показала, що проводити різного роду тестування та співбесіди з майбутніми першокласниками недоречно і не потрібно, краще вчителю протестувати батьків і провести з ними розмову про вашу програму дій на підготовчих заняттях, або ,при необхідності, індивідуальні консультації для батьків, у яких є питання до вас. Пропоную тести та анкети для батьків, які допоможуть вчителю повніше ознайомитись з сім'ями учнів, їх уподобаннями, набір першокласника, а також орієнтовне календарне планування підготовчих занять. Слід проводити заняття 2 рази на тиждень: 1 заняття - 35 хвилин і 2 заняття по 35-30 хвилин, часто змінюючи вид роботи (через кожні 10-15 хвилин – по мірі стомлюваності або розсіюванні уваги дітей) та з обов'язковими рухливими паузами та іграми. Тематика занять, їх кількість можуть змінюватись залежно від потреб дітей, вчителя, школи. Важливо лише, щоб атмосфера занять і стиль спілкування вчителя були позитивними, доброзичливими і гуманними.

Наводжу приклад пам'ятки для батьків першокласників. Вона допоможе батькам бути впевненішими у собі та у правильності свого спілкування з майбутнім школярем (школяркою).

При потребі вчитель може змінити або випустити деякі пункти, скорегувати, внести свої.

Пам'ятка батькам першокласників

1. Любіть свою дитину. Знаходьте радість у спілкуванні з нею.
2. Цікавтеся справами і проблемами дитини. У разі невдачі не лайте, а спокійно обговоріть, в чому її причина, заспокойте дитину, обійміть, пообіцяйте допомогти порадою чи дією.

3. Розвивайте творчу уяву дитини через заняття малюванням, ручною працею, аплікаціями, ліпленням. Обов'язково проводьте сімейні поїздки, екскурсії, обговорюйте їх, малюйте, фотографуйтеся.
4. Перевагу надавайте не розкішному вбранню, а повноцінному, збалансованому харчуванню, правильному режиму дня.
5. Вчіть дитину правильно розподіляти свій час, обмежуйте надмірний перегляд телепрограм, вчіть вибіркового ставленню до інформації. Час роботи за комп'ютером – до 20-30 хв. на день.
6. Чітко визначте домашні обов'язки дитини і стежте за їх виконанням. Не робіть з дитини споживача, а виховуйте повноправного учасника сімейного життя.
7. Своїм прикладом привчайте дитину до щоденного читання. Передплачуйте дитячу пресу, купуйте дитячу літературу.
8. Привчайте дитину до самообслуговування, формуйте трудові навички.
9. Знайомте дитину з історією свого роду, родовим деревом. Привчайте піклуватись про менших, хворих, літніх членів сім'ї.
10. Навчайте дитину завжди дотримуватись свого слова, не давати пустих обіцянок.
11. Нехай дитина вміє гідно нести відповідальність за свої слова та вчинки, не боїться говорити правду. Особистим прикладом навчайте її цьому.
12. Ніколи не робіть поспішних висновків щодо вчинків або слів дитини. Спочатку ґрунтовно проаналізуйте всі обставини, поговоріть з іншими – учнями, вчителем. Дитина теж має право на помилку. Допоможіть їй виправити її.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева В. М., Наволокова Н. П. Практична педагогіка для вчителя. /В. М. Андреева, Н. П. Наволокова. –Харків, Основа. -2008.

2. Анисимова Т. Подготовка ребёнка к школе./ Т. Анисимова. – Ростов – на – Дону, Проф – Пресс, 2005.
3. Амонашвили Ш. А. В школу – с шести лет. / Ш. А. Амонашвили. – М.: Педагогика, 1986.
4. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! / Ш. А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1983.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти./ Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87, зі змінами від 24 липня 2019 р. постанови КМУ №688
6. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи./ Савченко О. Я. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №8. 2012.
7. Корнієнко М. С., Кодлюк Я. П. Батьківські збори у початкових класах./ С. М. Корнієнко. Я. П. Кодлюк – Тернопіль. – 1998.
8. Кулаченко О. В. 105 схем і таблиць. Заступнику директора та вчителю початкової школи. / Автор – укладач О. В. Кулаченко –Х.: Основа, 2009.
9. Нова Українська Школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН., 2016.
10. НУШ. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1– 4 класи – К.: «Світоч», 2019.
11. Словник методиста: Методичний посібник./ Укладач Волканова В. В.- К.: 2008.
12. Сухарева Л. С. Родительские собрания в начальной школе. / Л. С. Сухарева. – Харків, Основа, 2007.
13. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа./ В. А. Сухомлинский. Изб. в 5 томах. Том 4.-Киев, «Радянська школа», 1980.
14. Мороз Г. П. Ми йдемо у перший клас. /Укладач Г. П. Мороз. – Тернопіль, Астон, 2006.
15. Туріщева Л. В. Настільна книга шкільного психолога. / Л. В. Туріщева. – Х.: Основа, 2009.

16. Проблеми дошкільної підготовки та адаптації 6-річних дітей до навчання у школі./Пенкіна О., журнал «Початкове навчання та виховання», - Х.: Основа, № 22-24, 2007.

*Гузь О. П.,
учитель Новодачинського ліцею,
спеціаліст вищої категорії, магістр
з управління навчальним закладом,
Павлоградський р-н , Дніпропетровська обл.
с.Нова Дача*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

З досвіду роботи

Розпочався новий етап в історії української ,зокрема початкової, освіти – стартувала ключова реформа МОН України, Нова українська школа (НУШ).

Метою початкової освіти в НУШ є всебічний розвиток дитини та її здібностей, таланту, формування ключових та предметних компетентностей, наскрізних вмінь, що відповідають як індивідуально – психологічним, так і віковим, фізіологічним особливостям та потребам кожної дитини. Також важливою є робота над формуванням у кожного системи цінностей, навичок самостійності, креативності, творчості.

Дуже важливе місце для реалізації даної мети відводиться навчанню грамоти. Оволодіння учнями основними навичками писати і читати допомагають в подальшому успішно опановувати процес навчання різним предметам.

Оскільки метою літературного читання є формування читацької компетентності учнів, яка є базовою складовою комунікативної і пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення літератури в основній школі,

особливо актуальною є робота саме над формуванням та удосконаленням читацької компетентності.

Ще В. О. Сухомлинський зазначав - якщо у початковій школі не сформувались міцні уміння та навички швидкого та свідомого читання, то надалі буде важко їх розвинути. Він вважав підготовленим до навчання в середніх та старших класах лише того, хто, читаючи, зосереджує розумові зусилля не на процесі читання, а на змісті матеріалу. Тому педагог радить «Навчіть усіх дітей читати так, щоб вони вміли читаючи думати й думаючи читати».

Добре розвинені навички читання і вміння працювати з книгою, текстом твору у початковій школі створює міцну основу для того, щоб учень виконував творчі завдання, здатні розширювати світогляд, уяву, мовлення, активний словниковий запас.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні. І у наших вчительських руках є велика можливість зробити все, щоб першокласник навчився вчитися самостійно, був конкурентоспроможним, володів певними компетентностями. А це неможливо без уміння усвідомлено, правильно читати, без уміння висловити свої думки зв'язно, логічно, обґрунтовано.

А щоб процес читання був цікавим і приносив задоволення учням, потрібно його урізноманітнювати прийомами, методами роботи та формами організації.

Пропоную деякі цікаві методики, методи та прийоми, які стали надбанням моєї методичної скарбнички і допомагають у формуванні читацької та мовленнєвої компетентностей учнів.

І. Формування навички швидкочитання по методиці І. Т. Федоренка

І. Т. Федоренко на практиці переконався, що швидкість читання значно впливає на якість запам'ятовування: чим вона вища, тим легшим буде процес сприймання причитаного, краще усвідомлюються змістові зв'язки між словами.

Використовую такі вправи та прийоми з його методики:

На етапі розчитки (підготовки до читання):

- поєднання скоромовок з пальчиковою гімнастикою - під час розчитки діти хором говорять скоромовку. При цьому одночасно роблять імітаційні рухи пальцями на парті – гра на піаніно почергово пальцями або цілими акордами, постукування, з'єднання та роз'єднання пальців у «чашечку», «павучок».

- Скоромовка промовляється 3 рази: повільно, швидко та дуже швидко, при цьому темп рухів пальцями теж зростає.

- Робота зі схематичними табличками: учні читають букви попарно, повторюючи останню букву (оз, зу,ун), при цьому потрібно не рухати головою, лише очима. Читати можна хором, індивідуально, зверху вниз і знизу вгору.

- Читання складових табличок відбувається як в горизонтальних, так і вертикальних рядках, із заданим вчителем чи товаришем сполученням приголосних.

Складові таблички підбираються залежно від букви, що вивчається, а схематичні можна починати використовувати, коли вивчені всі букви (додаток 1).

- Зчитування цілих слів учнями хором та окремо з табличок, які демонструє вчитель. Складність слів до 4 класу зростає (додаток 2).

Використання поданих вправ доцільне на кожному уроці, але не всіх відразу, а в різних комбінаціях. Вже через 2 місяці роботи з даними вправами помітне покращення артикуляції звуків, пам'яті, значно зростає темп читання та концентрація уваги, розширюється поле зору учнів.

1. Читання в темпі скоромовки окремого абзацу індивідуально, в парах можна використовувати як під час роботи над текстом в класі, так і для перевірки домашнього завдання.

2. «Виправ помилку» – учитель читає, допускаючи перестановку складів, заміну слів, учні виправляють. Вправа вчить слідкуванню за текстом, розвиває спостережливість, концентрацію уваги.

3. Система зорових диктантів по методиці І. Т. Федоренка (учні по пам'яті записують кілька речень, що перед ними на дошці) передбачає детальну, кропітку поетапну роботу, але значно покращує якість та швидкість читання, що розвиває уміння учнів усвідомлювати та розуміти твір, покращує процес запам'ятовування, сприяє формуванню навички переказувати прочитане як стисло, так і детально.

4. Читання з прискоренням:

- «з олівцем» (учень читає, вчитель постукує олівцем, поступово пришвидшуючи темп),

- «буксир» – читають два учні з різним темпом читання, і повільніший намагається читати швидше, встигнути за учнем, що читає швидше.

II. *Методи і прийоми читання за Ш. О. Амонашвілі* сприяють створенню партнерських стосунків між вчителем і учнями, зацікавлюють і мотивують до самостійного читання:

- «вчитель помилився»,

- квазічитання (деякі букви замінюють різнобарвні кружечки),

- лікування хворих слів (ліс – лід, дід, дім)

- структурний аналіз слів,

- вправляння в уповільненому переказі.

З більш детальною методикою проведення даних вправ можна ознайомитись у книгах Ш.Амонашвілі.

III. *Прийоми читання з власної «методичної скарбнички»:*

- «Вовк – Заєць»: 2 учні одягають наголовники з масками вовка та зайця. Починає читати заєць, вовк вступає пізніше в процес читання, за сигналом вчителя. Задача зайця – читати так, щоб вовк не наздогнав, ну а вовк намагається так пришвидшити своє читання, щоб читати в унісон з зайцем. Читають 3-4 речення, потім визначається переможець, учні змінюються(додаток 5).

- *Читання з передаванням чарівного предмету*: вчитель кладе його на парту учня, учень читає, за сигналом вчителя зупиняється і на свій вибір перекладає предмет наступному учню. Читання повинно бути правильним і виразним. Предмет обирається відповідно до теми тексту – якщо читають про яблука - то «чарівне» яблуко, колосок, горішок і тд.

- «*Фотооко*» - підручник перевертається, і в такому положенні учням по черзі треба читати текст у своєму звичайному темпі та дотримуючись правильної інтонації. Якщо помилка – читає далі інший учень чи учениця. Вправу доцільно використовувати, коли учні добре читають цілими словами, не раніше 2 класу.

Ш. О. Амонашвілі вважає, що мовлення – не є природженою здібністю людини, воно формується разом із розвитком дитини. Оскільки розвиток мовлення – є невід’ємною частиною всього процесу навчання читання, а читацька компетентність включає в себе таку складову, як мовленнєва компетенція, то дуже важливо невідривно від процесу навчання читанню приділяти увагу і розвитку мовлення учнів. Зараз виховання соціально активної, духовно багаті особистості неможливо здійснювати без опанування нею рідної мови та мовлення в усіх його функціях – комунікативній, пізнавальній, стимулюючій, регулятивній.

Мовленнєва компетентність включає в себе такі вміння:

- висловлюватись за допомогою вербальних та невербальних засобів,
- вести діалог та обговорювати прочитане,
- виразно читати твір,
- переказувати текст,

- формулювати запитання зав змістом тексту та відповідати на поставлені запитання.

У своїй роботі використовую навчання першокласників формулювати запитання по методиці О. Я. Савченко, що схематично позначаю у роздаткових картках – підказках:

- Запитання починай із слів: Хто? Що? Куди? Чому? Де? Звідки?
- Висловлюй запитання чітко і зрозуміло.
- Вимовляй речення з питальною інтонацією.
- Виділяй логічним наголосом головне слово.

Після опанування учнями навички ставити запитання з питальним словом, вчимося формулювати запитання без нього, виділяючи головне слово логічним наголосом: Хлопчик пішов до школи? Хлопчик пішов до школи?

Ознайомившись на сторінках журналу «Початкова школа» з методикою «Крокування картиною» за Н.Шевченко, я створила для учнів унаочнення у вигляді роботи з тортом для кращого розуміння ними сутності дій, що треба виконати (додаток 4). Спочатку ми працюємо з демонстрацією слайдів, а коли учні вже добре засвоїли етапи роботи, демонстрація не використовується.

Методика базується на теоретичній основі робіт Л. Виготського, Г. Альтшулера, дає можливість збагачувати власний мовний запас і оволодівати мовними нормами. Спрямована на розвиток творчої уяви, пам'яті, уваги, мови, логічного мислення, комунікативних якостей.

. Інтерактивна методика «Крокування картиною»:

- Крок I – “Діли!” – знайди всі частини малюнка.
- Крок II – “З’єднай!” – по дві деталі, які на їх думку, потрібно з’єднати.
- Крок III – “Увійди в картинку!” – розповісти про те, що чуєш, бачиш, відчуваєш (обов’язково провести виховний момент за змістом картини).
- Крок IV – “Забігай уперед!” – передбачення дітей.

Досвід використання інтерактивної методики «Крокування картиною» дає позитивний результат, значно збагачує активний словниковий запас учнів. Розвиває уяву, образне мислення, усне монологічне мовлення учнів, вміння ставити запитання та відповідати на них, сприяє опануванню учнями мовленнєвою компетентністю. Крім цього, робота з крокування передбачає роботу у групах та в парах, що сприяє співробітництву та встановлює дружні стосунки між дітьми. Також робота з картинами відомих художників відкриває широкі можливості для інтеграції уроків з читання та мови з мистецтвом, розвиває естетичні смаки учнів та виховує відчуття прекрасного.

Отже, для успішної організації роботи над формуванням читацької та мовленнєвої компетентностей потрібно розпочинати її уже з періоду навчання грамоти та використовувати різноманітні методики, методи та прийоми. Серед них особливо виділяю методики Ш. Амонашвілі, І. Т. Федоренка, вправи за О. Я. Савченко, інтерактивні форми організації роботи, що базуються на парній та груповій співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. В школу – с шести лет. / Ш. А. Амонашвили. – М.: Педагогика, 1986.
2. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! / Ш. А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1983.
3. Амонашвили Ш. А. Школа жизни. / Ш. А. Амонашвили. – М.: Издательский Дом Ш. Амонашвили, 2000.
4. Застосування інтерактивної методики «Крокування картиною» на уроках розвитку зв'язного мовлення./ Шевченко Н. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №12.2012.
5. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи./Савченко О. Я. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №8. 2012.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О. Пометун., Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006.

7. Про роботу з Букварем нового видання./ Вашуленко М., Вашуленко О. Журнал «Початкова школа», -К.: Початкова школа, №8. 2018.

8. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. / О. Я. Савченко. – К.: Магістр –S, 1997.

***Діброва О. В.,**
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри філології та гуманітарних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

***Горбаньова К. В.,**
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

МЕТОДИКА ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ВІРШІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сучасний світ кидає виклик у всі сфери людського життя, які потребують глобальних змін, відповідно до його вимог. Початковий рівень освіти не є виключенням. У нашій країні на зміну стандартній школі, у якій луною відгукуються негативні тенденції навчання Радянського Союзу, приходить Нова Українська школа. Така школа стала своєрідним новатором і реформатором всієї системи освіти України. Школа майбутнього, яка покликана навчати, розвивати та виховувати покоління Z.

Нова Українська школа покликана не тільки навчити дітей, але й виховати усебічно розвинену особистість, що здатна критично мислити і не боятися приймати виклики сучасного світу. Випускником такої школи, неодмінно, буде патріотом та інноватором, що має власну активну позицію, здатний змінювати навколишній світ і конкурувати на ринку праці.

Нові освітні стандарти ґрунтуються на “Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя”. Нова Українська школа включає в

себе компетентності та наскрізні вміння, якими оволодівають усі здобувачі початкового рівня освіти [2].

Чи ставить Нова Українська школа перед собою завдання розвивати всі психічні процеси дитини? Безсумнівно, так. Проте, сучасні проблеми потребують сучасних рішень, тому методи та засоби для розвитку психічних процесів докорінно змінюються. На мою думку, не всі класичні методи можна вважати застарілими та нудними, їх просто необхідно модернізувати.

Одна з актуальних проблем – розвиток пам'яті молодших школярів. Одним із найдієвіших методів розвитку пам'яті є вивчення віршів на пам'ять. Дитина, яка знає багато віршів, має багатий культурний багаж і емоційне сприймання навколишнього світу. Це важливо, адже це суттєвий крок до особистісного розвитку дитини.

Дослідженням проблеми розвитку пам'яті та методу вивчення віршів напам'ять займалися О. Савченко, М. Корст та інші.

Вивчення віршів напам'ять – один із видів роботи на уроках літературного читання в початковій школі і один із найдієвіших методів для розвитку пам'яті. На перевагу класичному сухому заучуванню з'явився модернізований метод, що має назву - вивчення віршів напам'ять із використанням зорових опор. Така модернізація методу цікава дітям покоління Z, досить дієва і нічим не уступає новітнім інтерактивним методам [1].

Вивчення віршів напам'ять із використанням зорових опор (метод піктограм) має такі переваги та завдання:

1. Метод піктограм дає можливість забезпечити глибину вивчення змісту. Дає змогу перевірити міцність всього процесу діяльності пам'яті та психологічних основ (запам'ятовування, зберігання, відтворення, забування).
2. Змінюється роль учнів. Вона активна: учні можуть приймати участь у створенні піктограм. У домашніх умовах можуть створювати їх самостійно для кращого запам'ятовування.
3. Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня.

4. Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог більше розкривається перед учнями, виступає як творчий лідер, новатор.
5. Засвоєння обсягу інформації потребує незначного часу.
6. Розвиток пам'яті.
7. Розвиток мови та дикції.
8. Розвиток образного мислення.
9. Розвиток уваги.
10. Збагачення словникового запасу.
11. Гармонійний розвиток особистості.
12. Утвердження моральних цінностей.
13. Активізація роботи на уроці.
14. Нове захоплення для розвитку пам'яті.
15. Розвиток творчих здібностей.

Запам'ятовування віршів з використанням зорових опор (метод піктограм), хоча й не є чимось новим, однак не широко застосовуються на уроках літературного читання, а деколи взагалі випадають з арсеналу педагогів. Проте, цей метод починає набувати поширення у Новій Українській Школі. Метод піктограм – це нова сходинка у вивченні віршів.

Школярі звикли до того, що вивчення віршів напам'ять – це нудне та рутинне завдання. Особливий дискомфорт відчувають учні з такими індивідуально-психологічними особливостями, які просто не дають змогу швидко та якісно запам'ятовувати. Це є дійсно проблема і такий метод є своєрідним прогресом, тому що дійсно допомагає зрозуміти, які учні мають проблеми із запам'ятовуванням [3].

Отже, на уроках літературного читання в початковій школі використовуються та мають успіх більше творчі завдання, які при цьому ще й допомагають учнями перетворити рутинне завдання на цікаве пізнання. Одним із таких творчих методів є вивчення віршів напам'ять із використанням зорових опор (метод піктограм).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вивчення віршів напам'ять. *Obozrevatel*: веб-сайт. URL : Режим доступу до ресурсу : https://med.obozrevatel.com/mamaclub/ranneerazvitie/user_material/vivchennya_virshiv_napamyat-374.html.
2. Нуш. Нова Українська школа. NUS : веб-сайт. URL : Режим доступу до ресурсу : <https://nus.org.ua/about/formula/>.
3. Топ-7 переваг вивчення віршів. Rivne1 : веб-сайт. URL : Режим доступу до ресурсу : <https://rivne1.tv/news/75386>.

Діброва О. В.,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри філології та гуманітарних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Сергієнко Д. І.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

ГУМАНІЗАЦІЯ У ТВОРАХ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Гуманізація нашого суспільства – це беззаперечна умова забезпечення найважливіших потреб кожної людини, розкриття її індивідуальності та самобутності, створення умов для гармонійного розвитку і вдосконалення. Можна стверджувати, що ступінь гуманізації є критерієм зрілості суспільства.

Питання гуманізації освіти завжди було й залишається предметом ґрунтовних досліджень філософів, педагогів, психологів, починаючи від стародавніх часів до сучасності (Конфуцій, Сократ, М. Квінтіліан, Т. Кампанела, Ф. Рабле, М. Монтень, Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський, К. Роджерс, М. Монтессорі, А. Макаренко, В. Сухомлинський,

Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Ш. Амонашвілі, В. Гончаренко, І. Бех, І. Зязюн, М. Красовицький, М. Лазарєв, Ю. Мальований, В. Моляко, І. Підласий, С. Подмазін, О. Савченко, І. Якиманська та ін.).

Василь Сухомлинський – український учитель, найвидатніший педагог-гуманіст ХХ століття. Вивчення його творів це: збагачення і урізноманітнення знань про життя і творчість письменника. Розвиток пізнавальних інтересів, потреби в отриманні знань, розвиток творчих здібностей дітей. Формування моральних цінностей із позицій добра, справедливості, гідності, правди, честі та моральності.

За словами Василя Сухомлинського гуманізація – інтегративний, найважливіший критерій прогресу, показник рівня «олюднення» суспільства і людини – тобто положення в ньому людини: ступінь її економічного, політичного й соціального статусу; рівень задоволення матеріальних і духовних потреб, стан її психофізичного й соціального здоров'я; обсяг прав і свобод особистості; розвиток потреб і удосконалення її здібностей.

Гуманістична спрямованість й установка учителя на соціально-педагогічний захист учнів. Сьогодні майже немає людей, які відкрито заперечували б ефективність гуманістичних поглядів та переконань Василя Сухомлинського, а в той час, коли вчитель довів свою невідкладність, його неодноразово звинувачували у помилковості та абсурдності такого підходу, а також у ідеологічна роз'єднаність «партійної лінії», а також ознаки «попівства», релігійність. Крім того, слід додати, що це зробили не тільки влада, а й деякі так звані вчені та освітяни, які не бачили живих студентів, але були одержимі «ідеєю комунізму» і, в кращому випадку – «розвиненого соціалізму». Однак справжній учитель з цього важливого питання був наполегливим і налаштував увесь педагогічний колектив школи на гуманний та ефективний підхід до учнів, на формування гуманного психологічного підходу вчителів до захисту учнів. Василь Сухомлинський вважав, що найбільш гуманний підхід вчителів до учнів є ключем до розвитку особистості учнів та сприяє пошані та гідності, совісті та справедливості, людській милості, тобто усьому, без чого немає людини з її

душевно-духовними смислами та цінностями. Гуманізація виховання та освіти потребує якісно нового підходу до потреб дитини – навчити свідомого підходу молодого покоління до збереження та зміцнення свого здоров'я. У контексті побудови національної системи освіти важливу роль відіграє аналіз педагогічної спадщини не лише сучасних особистостей, а й минулого щодо проблеми фізичного виховання школярів та зміцнення їх здоров'я. Головною метою системи педагогічної освіти є підготовка професійно компетентних і конкурентоздатних, гуманістично зорієнтованих висококваліфікованих спеціалістів, тобто формування суб'єктів професійної діяльності, здатних вільно та свідомо самовизначатися у педагогічній дійсності, творчо розв'язувати проблеми педагогічного процесу в спільній діяльності з учнями. Василь Сухомлинський вважав, що професія вчителя є особливою, близькою до науково-дослідної. Педагог має аналізувати факти, передбачати наслідки виховного впливу, інакше він перетвориться на ремісника.

У книзі «Серце віддаю дітям», наповненій філософією гуманізму Василь Олександрович писав : “Дитячий світ – особливий світ. Діти живуть своїми уявленнями про добро й зло, честь і безчестя, людську гідність. Я завжди вважав за необхідне стати в деякій мірі дитиною. Тільки за цієї умови діти не будуть дивитися на вас як на людину, що випадково потрапила за ворота їхнього казкового світу і якій байдуже, що діється всередині цього світу” [2, с. 670]. Творчість В. Сухомлинського сповнена любов'ю до природи, до рідного краю, до батьків. Василь Олександрович учив бачити прекрасне, захоплюватися сонцем, небом, землею, бачити казку. Маленька зернина, посіяна в людські душі у роки дитинства, стає в зрілі роки могутнім деревом.

Сьогодні людина йде все далі і далі шляхом технічного прогресу, оточуючи себе електронними та лазерними пристроями. Гроші, жадоба наживи стають основною метою в житті, у той час як людську гідність, сімейні цінності, патріотизм, самопожертву – усі ці патріархальні максими поспішають відкинути та віддати в архів. У суспільстві домінує жорстокість, а проблема тероризму вже стала злободенною. Одним із головних завдань національної

системи освіти є всебічний розвиток особистості шляхом навчання та виховання, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях, принципах гуманізму та науковості [1, с. 5]. Тому ідеї В. Сухомлинського як ніколи необхідні для школи, педагогів і школярів, адже вся концепція навчання й виховання видатного вченого ґрунтувалася на всеосяжній любові до дітей, батьків, природи, труда. В. Сухомлинський говорив, що вчитель – це не тільки наставник, але й друг, а вчитель початкових класів взагалі «повинен бути для дитини такою ж дорогою і рідною людиною, як мати» [3, с. 11].

В. Сухомлинський так вводив дітей у шкільний світ, щоб перед ними відкривалися все нові й нові радощі, а пізнання не перетворювалося на нудне навчання. “Ми домагаємось того, щоб кожна, започаткована учнем молодшого шкільного віку (особливо учнем першого класу), робота обов’язково завершилася успіхом” [4, с. 235]. Дарувати радість успіху дітям йому допомагала чудова природа, чарівна казка, натхненна творчість, лірична пісня, «куточок мрій», посильна праця, турбота і догляд за тваринами, рослинами. Педагог вважав, що першою заповіддю виховання є надання дітям радості праці, радості успіху в навчанні, збудження в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності. Радість успіху в праці, в навчанні живить дитячий вогник цікавості, допитливості, жаги знань. “Як старанно, зосереджено працюють пустуни і шибеники, якщо вчителеві вдалося «запрягти» їх у посильну розумову працю, яка обіцяє і приносить успіх! У напруженій праці розкривається їх діяльна душа; вони стають невідомими: вся їхня увага зосереджена на тому, щоб якнайкраще виконати роботу” [5, с. 439]. У творах вони черпають нову енергію.

Отже, Василь Сухомлинський зробив важливий внесок у розробку шляхів створення гуманної, духовно багатой і успішної дитини. Культура виховання особистості передбачає здійснення її глибокого аналізу, врахування і коректного спрямування особистого досвіду і нашарувань тих соціальних інституцій, в яких вона перебуває.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України про загальну середню освіту. Освіта України. 1999. № 25. С. 5 – 8.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. В. О. Сухомлинський. Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 3. 670 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : «Радянська школа», 1974. 287 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Василь Олександрович Сухомлинський. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1. Духовний світ школяра. С. 209 – 353.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Василь Олександрович Сухомлинський. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 2. Сто порад учителів. С. 419 – 656.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Василь Олександрович Сухомлинський. Київ : 1977. Педагогіка серця . 502 с.

*Доценко Г. Г.,
викладач-методист образотворчого
мистецтва,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ГУМАНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Зміст освіти - це соціальний досвід, тобто діяльність людства за всю історію його розвитку. Виділяють чотири основні елементи змісту освіти:

1. Знання (про природу, суспільство, техніку, історію, культуру, про способи діяльності і т. д.).

2. Способи діяльності (вміння, навички).

3. Досвід творчої діяльності (розв'язання творчих завдань).

4. Досвід емоційно-ціннісних відносин (досвід почуттів, переживань, інтересів, потреб; соціально-моральних, духовних відносин та ін.) [1].

У сучасній концепції мистецької освіти ці чотири компоненти виступають у нерозривній єдності, але у зворотній послідовності відповідно до їх значущості у художньому розвитку особистості школяра.

Художній розвиток у концепції розглядається як шлях до гуманізації школи. Професор О. Рудницька наголошувала на відмінності вивчення мистецьких дисциплін від інших освітніх дисциплін. Вона писала, що мистецтво «... удосконалює здатність бачити, відчувати, споглядати», а мистецькі твори звернені до сенсорної сфери дитини, її емоцій та почуттів [3, С.38]. Тому головною метою мистецької освіти дітей є виховання у них естетичного ставлення до життя.

Естетичне ставлення до життя - це особлива якість особистості, необхідна для відповідального існування людини в світі. Воно виражається в наступних здібностях:

- безпосередньо відчувати себе невід'ємною частинкою нескінченного навколишнього світу;
- бачити в навколишньому світі своє продовження;
- відчувати причетність до іншої людини і до людської історії і культури в цілому;
- усвідомлювати цінність всього в світі;
- усвідомлювати свою відповідальність за все в житті, починаючи зі свого найближчого оточення.

Розвиток саме цієї якості створює міцну основу для морального, екологічного, патріотичного та інших напрямків виховання.

Естетичне ставлення до світу лежить в основі мистецтва, художнього освоєння світу людиною і може бути розвинене у дітей в процесі викладання художніх дисциплін.

Викладання мистецтва (предметів естетичного циклу: музика, образотворче мистецтво, література, танець, театр і ін.) повинно починатися з дитячого садку, безперервно продовжуючись у середній загальноосвітній школі та у вузі. У дитячому садку і у молодших школярів художній розвиток має починатися з інтегрованого курсу мистецтва. У цьому віці мистецтво повинно стати переважаючим засобом пізнання навколишнього світу і всіх предметів.

На всіх етапах художньої освіти педагогічний процес повинен ґрунтуватися на психологічних особливостях віку школярів і диференційованому підході до змісту мистецької освіти. Важливо розрізняти те, що необхідно всім, як фактор становлення особистості і світогляду, а що необхідно майбутнім професіоналам.

Таким чином, початкова освіта з предмету «Образотворче мистецтво» є частиною освітньої системи «Мистецтво» і забезпечує загальну художню освіту, яка спрямована на духовно-моральний і естетичний розвиток школярів.

У період початкової мистецької освіти у процесі реалізації головної мети, тобто виховання естетичного ставлення до життя акцент у викладанні робиться на розвитку:

- емоційної чуйності при сприйнятті навколишнього світу;
- первинних форм художньої уяви;
- можливості висловлювати емоційну оцінку явища.

Власне творча практика молодших школярів повинна переважати над роботою по сприйняттю мистецтва, яка поступово і неухильно розширюється і в середній ланці стає більш значущою. Загальне для всіх видів мистецтва на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі має переважати над специфічними особливостями окремих його видів. У середній ланці специфічні засоби виразності образотворчого мистецтва повинні стати для школярів яснішими.

В умовах варіативного навчання за різними програмами важливо відзначити деяку спільність поставлених завдань вивчення образотворчого мистецтва. Образотворче мистецтво в школі покликане забезпечити залучення

школярів до світу прекрасного, формування художньо-образного мислення, розвиток творчих здібностей, навчання основам образотворчої грамотності, формування практичних навичок роботи в різних видах образотворчої діяльності, прилучення до спадщини вітчизняного і світового мистецтва та ін.

Таким чином, важливою метою виховання і розвитку особистості є морально-естетичне виховання дитини. Саме молодший шкільний вік, в якому переважає емоційно-чуттєве сприйняття дійсності, є найсприятливішим в морально-естетичному вихованні. Почуття і переживання, які викликають твори мистецтва, ставлення до них дитини є основою придбання особистісного досвіду і основою самотворення. Це запорука подальшого розвитку інтересу до внутрішнього світу людини, здатності заглиблюватися у себе, усвідомлення складності і багатства своїх внутрішніх переживань, здатності співпереживання і чуйного ставлення до оточуючих людей. Втрачені можливості в морально-естетичному вихованні на початковому етапі освіти вже не можна буде компенсувати в основній школі.

Ще одне важливе завдання освітньої галузі «Мистецтво» - гармонізація абстрактно-логічного і образного мислення дитини, що особливо важливо на початковому етапі навчання, коли дитина тільки входить у навчальну діяльність.

Заняття художньою діяльністю здійснюють на молодшого школяра значний психотерапевтичний вплив, знімаючи нервово-психічне напруження, викликане іншими уроками, тим самим, зберігаючи здоров'я дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности. Москва : Знание, 1980. 183 с.
2. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти. *Мистецтво і освіта*. 2004. Вип. № 1. С. 7.
3. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.

*Жидецька Н. М.,
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»,
м. Новий Буг*

ІДЕЇ ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Стратегічним завданням реформування освіти в Україні є формування творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я.

Актуальними сьогодні стали ідеї гуманізації людини через формування високих ідеалів, моральних якостей особистості, побудова освітньо-виховного процесу на засадах людяності, на розумінні того, що духовна і природна сутність дитини не терпить ніякого насильства.

Гуманна педагогіка – це велика мудрість, у якій стверджується педагогіка світла. Гуманна педагогіка – це та, яка може наблизити дитину до пізнання самого себе.

Синонімом і тотожним поняттям «гуманна педагогіка» є поняття, яке відоме в педагогіці значно раніше – «гуманістична педагогіка».

В центрі уваги гуманної педагогіки – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Гуманізація освітнього процесу зосереджена на інтересах розвитку й виховання учнів, його цілях, мотивах, рівні навченості, здібностях. Гуманна педагогіка – направлена на розвиток пізнавальних здібностей, засвоєння знань, способів засвоєння знань і процесів мислення, розвиток творчих здібностей. Вона досягає цілей за допомогою створення емоційно-стимулюючого шкільного навчального середовища, заохочення ініціативи учня, встановлення конструктивних міжособистісних стосунків у класі, а також розробки освітніх програм, які максимально розвивають потенціал і творчі здібності учнів. Ці ідеї знаходять своє відображення в Концепції НУШ, Державному стандарті

початкової загальної середньої освіти та інших нормативно правових документах.

Метою гуманно-особистісної освіти є виховання шляхетної людини і цієї мети можна досягти, створюючи умови для того, щоб діти усвідомили силу добрих почуттів, думок, слів, вчинків, власну відповідальність за свої вчинки та думки.

Завдання сучасного вчителя:

1. Допомогати учням пізнавати, що таке любов, співчуття, милосердя.
2. Розвивати у своїх вихованців інтерес до духовного життя, спостережливість, уважність.
3. Допомогати їм пізнавати себе, свій внутрішній світ, осягати красу природи й відчувати її стан.
4. Формувати в учнів вміння працювати самостійно та навички співпраці.
5. Заохочувати сміливість висловлювання, прагнення обмірковувати і ставити пізнавальні питання, бажання знати більше.

Введення нового Державного стандарту початкової освіти змінює зміст і результати навчання. Інноваційний Стандарт передбачає співпрацю вчителя та учнів, підтримку дітей, розвиток у них критичного мислення, самоконтролю і впевненості в собі.

Школа життя веде дитину через сприйняття цінностей свого народу, своєї нації, своєї країни до сприйняття загальнолюдських цінностей.

Моральною основою гуманної педагогіки за визначенням Ш. О. Амонашвілі є здатність радіти успіхам інших, готовність прийти на допомогу, причому не тільки в межах свого колективу: старші учні допомагають молодшим, беруть над ними шефство. Цікавими методичними новаціями педагога є:

1. скасування оцінок за навчання в балах;
2. недопустимість порівняння дітей між собою;
3. навчання одночасно на кількох доступних учням рівнях;

4. співучасть учнів у побудові уроку.

Але сам педагог підкреслює, що не лише методикою тримається поняття гуманної педагогіки: якщо її світоглядні настанови не стануть сутністю вчителя, якщо він не перетворить спочатку сам себе, то ніякі методики, конспекти уроків не зможуть зробити його «Лицарем гуманної педагогіки» .

У межах авторитарної педагогіки причини невдач учня розглядаються завжди однобічно, за принципом «сам винен»: не слухав, не хотів, не думав, не виявив інтересу.

З точки зору гуманної педагогіки, якщо педагог, розібравшись в причинах невдач учня, спрямовує на нього свій гнів та обвинувачення, то це є негуманним і несправедливим. У цьому випадку навчання йде з позиції педагогічного егоцентризму, а не з позиції дитини. В таких умовах учень буде прагнути скоріше вийти з поля педагогічного впливу, ніж прагнути до нього.

Тільки віра педагога в сили дитини, доброзичлива його підтримка, а також критичне ставлення педагога до самого себе, постійне самовиховання й самовдосконалення нададуть виховному процесу діючої сили й допоможуть знайти шляхи виховання дитячого розуму та серця.

На основі вищесказаного можна визначити основні ознаки гуманної педагогіки.

Гуманна педагогіка:

1. виходить з ідей співробітництва і співтворчості;
2. збагачує душу, серце і розум дитини,;
3. сприймає дитину такою, якою вона є;
4. виховує дітей для життя за допомогою самого життя;
5. веде постійний діалог з ними;
6. в освітньо-виховному процесі діють принципи співробітництва, духовної спільності, взаєморозуміння, добра і любові;

Основними умовами навчально-виховної взаємодії є:

1. гуманність освітньо-виховної взаємодії;
2. цілісність і системність освітньо -виховного процесу;

3. особистісна спрямованість навчання і виховання;
4. дійова співпраця вчителів, що працюють в одному класі;
 - узгодження вимог школи і батьків до виховання і розвитку дітей.

Взаємодія між учасниками навчально-виховного процесу сприяє:

- розширенню функцій учнів;
- перетворенню учня з «виконавця» на організатора власної діяльності;
- підвищенню самостійності молодших школярів у процесі діяльності.

Освітньо-виховний процес буде гуманним, якщо вчитель оточить дитину добром, любов'ю, щирістю, справедливістю, співпереживанням, повагою і розвиватиме позитивне мислення, збуджуватиме бажання пізнавати та вчитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової школи [Електронний ресурс]
2. Концепція Нової Української Школи. [Електронний ресурс]
3. Амонашвілі Ш. О. Школа життя / Пер. з рос. - Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002
4. Амонашвілі Ш. О./Без серця, що зрозуміємо?/Х.:Подільський культурно-просвітительський центр ім.М. К. Реріха,2002.- С. 11-24
5. Бех І. Д. Виховання особистості: навч. - метод. посіб.: у 2-х кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
6. Клименко В. В. Механізми розвитку творчості. Обдарована дитина.- 2003 . -№1.-С. 2-11.
7. Савченко О. Я, Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу // Початкова школа.-2015.№3 . – С. 10-15.
8. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю // Вибр. твори: у 5-ти т.- т. 2 - К.

*Костюкевич Л. В.,
викладач педагогіки,
ВСП «Сарненський педагогічний
фаховий коледж РДГУ»,
м. Сарни*

ГУМАНІЗМ ЯК ПРОВІДНА ІДЕЯ ДИДАКТИКИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Творча спадщина одного з найвідоміших педагогів-гуманістів ХХ століття Василя Олександровича Сухомлинського останнім часом привертає підвищену увагу не лише науковців-дослідників, але й учителів-практиків. І це зрозуміло, адже ідеї нової української школи є результатом творчого переосмислення доробку педагога.

Основоположною в педагогіці Василя Олександровича є філософсько-педагогічна сукупність ідей і поглядів на дитину як на найвищу цінність. Відповідно ідея «людяності», «гуманізму» - є лейтмотивом його педагогічної теорії та практики.

До висвітлення проблеми гуманізму у педагогічній спадщині педагога зверталось чимало дослідників (Н. Калениченко, М. Антоненко, Г. Алексевиц, М. Боришевський, Ж. Омельченко, Л. Бондарев, Н. Ангелуша та ін.), проте більшість з них розкриває її як загальний принцип його системи, при цьому недостатньо вивченими залишаються дидактичні погляди педагога.

Цінність дидактичних ідей В. Сухомлинського полягає в тому, що йому вдалося в умовах тоталітарної освітньої системи в звичайній сільській школі досягти реальної гуманізації, індивідуалізації і диференціації освітнього процесу.

Гуманізм дидактики видатного педагога виявляється у вірі в безмежність можливостей дитини і її здібностей до самовдосконалення, і у вимозі захисту її гідності, і в ідеї про право людини на щастя. Гуманізм В. Сухомлинського

відкидає в шкільному житті будь-які прояви насилля, расової, національної чи релігійної дискримінації, байдужого ставлення до людей, до всього живого.

Формування людяності педагог пропонував розпочинати насамперед зі сфери розумової праці молодших школярів. Він писав: «Зичити добра в розумовій праці – це значить розуміти всі сильні і слабкі сторони дитини, відчувати тонкощі її розумової праці. У педагогічній справі між явищами і фактами існують найтісніші зв'язки: успішність дитини відбивається на стані її духу; стан духу дитини Відбивається на повноті духовного життя, на здоров'ї педагога. Якщо учень прагне бути хорошим, хоче добре оволодіти знаннями, - це вже половина радості вашої праці» [1].

В. Сухомлинський вважав, що шкільне навчання повинно бути для дитини радісною, бажаною працею, створювати умови для її всебічного розвитку. Педагог наголошував, що найважливішим стимулом навчальної діяльності учнів є «пристрасне бажання вчитися», тому вчив дітей пізнавати світ не лише розумом, але й серцем.

З цією метою як засіб впливу педагог використовував природу, адже «людина була і завжди залишається дітям природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її прилучення до багатств духовної культури» [2, с. 127]. Розроблені ним «уроки мислення серед природи», створення 300 сторінок «Книги природи», знайомство дітей з творами мистецтва, що змальовують природу, залучення школярів до праці на природі, на думку педагога, є важливими засобами формування не лише думки дитини, але й її людяності. Він стверджував: «Світ природи стає невичерпним джерелом знань завдяки тому, що знання надходять у дитячу душу складним шляхом: через руки, через працю, через взаємовідносини з іншими людьми, через почуття і переживання, які забарвлюють діяльність» [4, с. 537-538].

У роботі з учнями молодшого шкільного віку педагог також широко використовував казку. Він писав: «Створені народом казкові образи, що живуть тисячоліттями, доносять до серця й розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його ідеали, прагнення, погляди на життя» [3, с. 117]. В

Павлиській школі під керівництвом Василя Олександровича діти не лише слухали народні казки, але й складали їх самостійно. Саме з допомогою казки педагог намагався донести до дітей складні людські почуття. В його творчому доробку близько двох тисяч авторських казок, що вчать дитину залишатися людиною у найскладніших життєвих ситуаціях. «Самобутні казки, оповідання видатного українського педагога допомагають дітям стати зіркішими, чуйнішими, розумнішими, добрішими, а дорослим – краще зрозуміти складність і важливість так званих дитячих проблем», - писав про них український письменник, педагог, мистецтвознавець Д. Чередниченко [5, с. 4].

Проникнуті ідеєю гуманізму і погляди В. Сухомлинського на шкільну оцінку. Розмірковуючи про оцінку як засіб стимулювання пізнавальної діяльності школярів, педагог вважав, що в початкових класах, коли дитина ще тільки вчиться бути школярем, незадовільна оцінка особливо боляче ранить, ображає і принижує гідність дитини. Педагог зауважував, що не можна допускати, щоб дитина, перебуваючи на самому початку свого шляху з «допомогою» вчителя, що поставив двійку, зневірилася в собі. Оцінку Василь Олександрович розглядав як винагороду за працю, а не покарання за лінь. Педагог поважав «дитяче незнання». Свідомість дитини він порівнював з могутньою рікою, що в кожного має свою швидкість. В. Сухомлинський радив батькам не вимагати від дітей тільки відмінних оцінок, щоб відмінники не почувалися щасливчиками, а тих, хто вчиться на трійки не гнітило почуття неповноцінності. Педагог рекомендував учителям викликати батьків до школи не з приводу незадовільної успішності чи поведінки їхньої дитини, а тоді, коли вона робить щось гарне. Навіть, якщо цей вчинок незначний.

Освітній процес педагог розглядав, насамперед, як стосунки між людьми. А місію педагога вбачав у тому, щоб бути творцем дитячого щастя, лікарем і цілителем дитячої душі. «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється» [1]. Він вважав і підтверджував це своєю практичною діяльністю, – «... щоб стати справжнім вихователем дітей, треба віддати їм своє серце» [1].

Зважаючи на те, що взаємодія вчителя та учнів насамперед відбувається на уроці, педагог розробив критерії якісних уроків. Вони залишаються актуальними і в умовах НУШ. Це: вміння вчителя визначити мету уроку й успішно її досягти; раціональна перевірка знань учнів; продуктивна навчальна робота на уроці всіх дітей завдяки індивідуальному підходу, забезпечення єдності навчання й виховання; встановлення зворотного зв'язку під час викладання нового матеріалу; розвиток і поглиблення знань учнів у процесі вивчення нового матеріалу; засвоєння учнями так званих вузликів знань; проведення широкої словникової роботи; застосування раціональної методики домашніх завдань. Василь Олександрович був переконаний у тому, що вчитель має бути не лише наставником, а й другом учнів, він повинен разом з ними переборювати труднощі, переживати, радіти і засмучуватися.

Отже, гуманістична сутність педагогічних поглядів В. Сухомлинського є серцевиною його дидактики. Вона стала переломним рубежем в авторитарній педагогіці та започаткувала у вітчизняній науці педагогіку співробітництва. Аналіз педагогічної спадщини педагога спонукає до здійснення практичної гуманізації шкільного освітнього процесу шляхом створення максимально сприятливих умов для розвитку творчої індивідуальності кожного здобувача освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василь Сухомлинський Сто порад учителеві URL: [https://mala.storinka.org/1 - сто-порад-учителеві-василь-сухомлинський.html](https://mala.storinka.org/1-sto-porad-uchitelevi-vasily-sukhomlinskyy.html) (дата звернення: 10.09. 2021).
2. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів Вибрані твори в 5-ти томах. К. : Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 122–139.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5-ти т. К. : Радянська школа, 1976. Т.3. С. 5–279.
4. Сухомлинський В. О. Школа і природа. Вибрані твори в 5–ти т. К. : Радянська школа, 1977. Т.5. 639 с.

5. Чередниченко Д. Великий педагог і великий письменник. Передмова / Д. Чередниченко // В. Сухомлинський. Чиста криниця: казки, оповідання, етюди. К.: Веселка, 1993. 288 с.

*Непорада І. М.,
асистент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Легенька Д. С.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Суспільство потребує людей нової генерації. А тому є необхідність застосувати під час викладання шкільних предметів, зокрема інтегрованого курсу «Я досліджую світ» таких інноваційних технологій, які б збуджували творчість учнів, створювали атмосферу розкутості, емоційного піднесення.

Феномен гри привертав до себе увагу мислителів, філософів, соціологів, психологів і педагогів упродовж усієї історії людства. Філософсько – культурологічні та педагогічні підходи до гри як до засобу взаємодії людини зі світом розробляли видатні мислителі минулого Аристотель, Платон, Я. Коменський, Дж. Локк, Ж. -Ж. Руссо, Г. Сковорода, Г. Спенсер, Ф. Шиллер; філософське трактування зародження й значення гри розкрили у своїх працях Г. Гегель, І. Зязюн, М. Каган, П. Лавров, М. Семашко та ін.

Одним із видів інноваційних технологій є ігрові технології. Їх використання на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини, адже за своєю природою гра – це найвластивіша форма

життєдіяльності дітей. У дитячому віці саме в грі відбувається вільний розвиток особистості. У грі за власними правилами діти відчують себе дійсно вільними і усвідомлюють власне життя як свій вибір[1].

К. Д. Ушинський писав про те, що зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності. З перших же уроків привчайте дитину полюбити свої різних подіях, виконувати будь-які дії, спілкуватися зі своїми однолітками обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні.

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій:

✓ гра – добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;

✓ гра – ефективний засіб активізації. У грі легше долати труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;

✓ гра мотиваційна за своєю природою (щодо пізнавальної діяльності вона вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);

✓ гра дозволяє передавати знання, уміння, навички;

✓ гра багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;

✓ гра – переважно колективна, групова змагальна форма роботи. Суперником може бути як сам учень (переконав себе, покращив свого результату), так і інша особа;

✓ гра має кінцевий результат. Учасник заслуговує на приз: матеріальний, моральний (грамота, широке оголошення результату, заохочення), психологічний (самоствердження, самооцінка);

✓ гра має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат [2].

Ігри поділяються:

- за кількісним складом: індивідуальні, групові, парні;

- за тривалістю проведення: ігри – мінітюри , ігри – епізоди, ігри–заняття;

- за складністю;
- за використовуваним матеріалом;
- за характером і формою поведінки;
- за способом проведення[3].

Ігри мають спільні вимоги до проведення: якщо гра розпочалася, ніхто не має права втручатися й змінювати її хід (слід лише коригувати дії учасників, якщо вони змінюють мету гри), наприкінці кожної гри мету аналізують і обговорюють, констатують і оцінюють результати (словесно).

Використання ігрових технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» активізують увагу, підвищуючи інтерес до вивчення предмета. Під час занять доцільно використовувати такі види ігор, як:

- ✓ ігрові моменти - важливий засіб як для підсилення інтересу дітей до навчальної діяльності, розвитку мотивації учнів початкової школи
- дидактичні ігри;
- ✓ ігри-вправи – кросворди, ребуси, вікторини тощо.
- сюжетно-рольові ігри;
- ✓ ігрова дискусія. Передбачає колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками.
- ігри-драматизації;
- ✓ ігрова ситуація. Основою цього методу є проблемна життєва ситуація, створена в межах тієї чи іншої гри, з умовними, вигаданими, ігровими правилами.
- вправи–тренінги;
- ✓ рольова гра. Рольові ігри, на відміну від шкільних завдань, дозволяють учням вивільняти творчу енергію більш активним і доброзичливим способом. Вони є безпечною моделлю реальних життєвих ситуацій, з яких діти можуть багато чого довідатися про навколишній світ і про себе.
- комунікативні ігри
- ✓ дидактична гра – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Мета дидактичних ігор - сформувати в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю [2].

Ігри мають спільні вимоги до проведення: якщо гра розпочалася, ніхто не має права втручатися й змінювати її хід (слід лише коригувати дії учасників, якщо вони змінюють мету гри), наприкінці кожної гри мету аналізують і обговорюють, констатують і оцінюють результати (словесно).

На основі ігрової діяльності у дитини формується низка психологічних новоутворень. Це передусім уява та символічна функція свідомості, що дозволяють дитині в своїх діях переносити властивості одних речей на інші. Задовольняючи свою природну, невсипучу потребу в діяльності, під час гри учні «добувають» в уяві все, що недоступне їм у навколишній дійсності.

У захопленні вони не помічають, що навчаються, розвивають фантазію. Разом із тим у дитини виникає осмислена орієнтація у власних переживаннях та їх узагальнення, на основі чого можуть бути сформовані навички їх культурного виявлення. Найефективнішим способом навчити дитину мислити творчо є гра.

Гра є невід'ємною складовою уроку в початковій школі. Цінність методу розвитку та виховання грою полягає у тому, що в ігровій діяльності освітня, розвивальна і виховні функції тісно взаємодіють.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ігрові технології на уроках URL: <https://sites.google.com/site/ditinaiskola/dla-vciteliv/igrovi-tehnologiie-na-urokah> (дата звернення 10.09.2021)
2. Нова українська школа: порадник вихователю групи продовженого дня у закладах середньої освіти: навчально-методичний посібник. Львів: Видавництво «Світ», 2019. 224 с.
3. Нова українська школа: методикам навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класів закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 240 с.

*Олійник І. О.,
старший викладач кафедри
педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С.Макаренка,
м. Кременчук*

СУТНІСТЬ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Актуальність гуманізації навчання у школах - глобальна проблема сучасної дійсності. На нашій планеті відбувається науково-технічна революція, небачені досягнення наук, впровадження нових технологій, винахід інноваційної техніки, у різних галузях діяльності створили передумови технократизації, дегуманізації життя, бездуховності, поглинання людини машиною, перетворення її в якийсь побічний продукт або складову частину моделі виробничих взаємин. Цей процес переважно згубно відображається на підростаючому поколінні. Протидіяти йому можуть і повинні зусилля, націлені на гуманізацію всіляких аспектів життя і, в першу чергу, освіти.

Гуманізація освіти, що ставить у центр педагогічних зусиль особистість дитини, є однією з найважливіших проблем в педагогіці і шкільній практиці. Дуже важливо, щоб процес освіти сприймався дитиною не тільки як необхідність, а викликав позитивні почуття і проходив в умовах психологічного комфорту.

До гуманістичних аспектів системи освіти відноситься пріоритетність інтересів учня по відношенню до вчителя і школи. Школяр повинен мати право на творчість, усвідомлений вибір освітньої траєкторії, право на помилку, колективне обговорення проблем, аналіз причин виникнення помилок і неточностей. Такий підхід робить процес навчання особистісно-значущим і мотивованим. Гуманізація освіти розглядається як створення умов для:

- особистісно-орієнтованого підходу в навчанні;
- рівноправної з учителем участі учня в навчальному процесі;

- збереження і зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу;

-формування ключових компетенцій на всіх етапах навчання.

У процесі освіти людина не тільки збагачується різноманітними знаннями та відомостями, вона повинна отримати можливість проявити все, що закладено в ній природою, усвідомити себе як особистість і своє місце в тій культурі, в якій живе. Гуманізація освіти реалізується шляхом з'єднання навчання, розвитку та виховання дитини з культурою, як системою базових цінностей, які повинні служити їй мотивом у майбутній і реальній діяльності. Володіючи системою цінностей і оцінок, маючи власну позицію, людина зможе протистояти негативному впливу ззовні.

Крім того, важливим є і такий принцип організації системи освіти, як природовідповідність, оскільки до моменту надходження в школу дитина вже володіє певним рівнем культури і освіти, який забезпечується сім'єю, дошкільними установами та засобами масової інформації. Суть зазначеного вище принципу полягає у розкритті здібностей людини, закладених в ній природою, тому освіту дитини слід здійснювати з урахуванням її внутрішньої потенції і того, що вона вже накопичила до вступу до школи, розвиваючи і коригуючи цей досвід. Отже гуманізація освіти виражається у вірі в добрий початок, закладений в людині природою, відсутності авторитаризму однієї культури над іншою і знанні фізичних, емоційних і інтелектуальних потреб дитини.

Визначимо принципові вимоги, які потрібно дотримуватися, щоб педагогічний процес придбав особистісно-гуманну спрямованість.

В першу чергу він повинен надати дитині радість життя.

На думку Ш. Амонашвілі, перш за все, слід враховувати психологічні особливості дітей тієї чи іншої вікової групи.

Урок повинен збагатитися усією гамою інтересів дітей. Потрібно вибрати час, щоб поговорити про вчорашню дитячу телепередачу; підбадьорити дитину, у якої захворіла мама; порадитися про те, яким вони хочуть зробити урок або ж

яким він вийшов і т.д. Суть цих хвилин полягає в тому, щоб створити невимушену обстановку, дати школярам позитивний емоційний заряд, звільнити від негативних емоцій, з якими вони могли прийти до школи. Радість життя дитина відчує тільки у тому випадку, якщо на уроці панує духовна спільність між учителем і дітьми.

Дитина - цілісна особистість, і перш за все треба, щоб педагогічний процес захоплював її повністю, з усіма її життєвими прагненнями і потребами. У цьому процесі дитина повинна відчувати почуття постійного збагачення життя, задоволення своїх зростаючих і все більш різноманітних пізнавальних і духовних потреб. Вчення стане сенсом життя для дитини, якщо воно скероване на її позиції, реалізуючи внутрішню готовність до розвитку, самостійності, самоствердженню, моральному становленню.

Проблема гуманізації уроку полягає і у розвитку творчих здібностей учнів з урахуванням їх пізнавальних інтересів. Гуманістичний підхід до організації уроків полягає у тому, щоб забезпечити суб'єктам навчання комфортне самовідчуття, вселити в кожного учня почуття впевненості у власних силах, побачити в ньому здатну до творчості натуру і надати ходу уроку емоційно-моральну спрямованість. У той же час гуманізація і демократизація освіти ніяк не зменшують рівня індивідуальної відповідальності учнів за результат своєї діяльності.

Таким чином, для демократизації та гуманізації навчання, в першу чергу слід на уроці створити такі умови:

1. Необхідно створити психологічно позитивну атмосферу на і поза уроком, а саме, в кожен момент спілкування.
2. Враховувати вікові та психологічні особливості учнів.
3. Вибір оптимального стилю педагогічного спілкування.

Відносини між учнем і вчителем - фундамент всіх суспільних формацій, створених людьми за довгі роки. І на вчителів, як на більш досвідченому, лежить завдання створити і підтримувати доброзичливість і взаєморозуміння.

У процесі реформування системи освіти на засадах демократизації школа покликана створити умови для виховання людини, що відчуває особисту відповідальність за долі оточуючих. Все починається з учителя, з його вміння організувати зі школярами педагогічно доцільні відносини як основу творчого спілкування. Вчителі не завжди усвідомлюють свою провідну роль в організації контактів. Головним у спілкуванні вчителя і учнів повинні бути відносини, засновані на повазі та вимогливості. Вчителю необхідно звертати увагу на оперативність початку контакту, формування основи демократизації - почуття «МИ», введення особистісних аспектів у взаємодії з дітьми, демонстрацію власної прихильності до класу, показ цілей діяльності, передачу учням розуміння педагогом їх внутрішнього стану, організацію цілісного контакту з класом, зміна стереотипних негативних установок до окремих учнів. Правильний стиль спілкування створює атмосферу емоційного благополуччя, яка багато в чому визначає результативність навчально-виховної роботи.

Правильно знайдений стиль педагогічного спілкування, відповідний неповторній індивідуальності педагога, сприяє вирішенню багатьох завдань. Не підлягає сумніву, що найбільш бажаний і сприятливий демократичний стиль взаємодії педагога з учнями. Демократичний стиль - це основа і умова ефективності взаємодії з колективом у цілому і з кожним його членом окремо. Проблемі демократизації взаємин у структурах освіти надається особливе значення.

1. Гуманістична концепція освіти виходить з ідеї самооцінки особистості, її духовності і здатності до саморозвитку.

- 1-й ступінь - початкова школа: розвивати допитливість учня і мотивацію на розвиток пізнавальних інтересів, допомогти оволодіти новою соціальною роллю - учня, реалізувати прагнення учня бути успішним у навчанні, грі, спілкуванні з однолітками і дорослими.

2. Гуманістичні принципи виховання.

- Педагогічний оптимізм вчителя щодо кожного учня (позитивні задатки, здібності є у кожної дитини).

- Повага особистості дитини. При аналізі дій учнів розглядати особистість в цілому.

- Розуміння її душевного стану.

- Зацікавленість у долі учня.

3. Методи, прийоми, форми для створення комфортних умов у роботі педагога.

- Створення емоційного настрою (використання картин, репродукції, відеофільмів, відеопрограм, музики).

- Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів.

- Навчання з використанням опорних схем, таблиць, знання алгоритмів.

- Методи позитивної мотивації: заохочення, переконання, змагання, а й осуд, осуд в тактовної формі.

- Доброзичливий тон вчителя, його такт і знання ним індивідуальних і вікових особливостей дітей.

- формувальне оцінювання результатів навчально-виховної роботи, використання в роботі рекомендацій психолога, зустріч з батьками.

Індивідуалізація вимагає від вчителя дотримуватися наступних положень:

- провідною є особистісна індивідуалізація, тобто облік при виконанні вправ всіх властивостей особистості, що забезпечує мотивацію і інтерес до навчальної діяльності (розумне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм занять);

- індивідуалізація пронизує весь навчальний процес;

- важливим аспектом індивідуалізації є облік індивідуальних властивостей учнів і їх постійний розвиток.

Гуманізація освіти і виховання - це орієнтація освітньої системи і всього освітнього процесу на розвиток і становлення відносин взаємної поваги учнів і педагогів, заснованого на повазі прав кожної людини; на збереження і зміцнення їхнього здоров'я, почуття власної гідності і розвитку особистісного потенціалу. Саме така освіта і виховання гарантує учням право вибору індивідуального шляху розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцан Л. А. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах модернізації системи освіти. *Матеріали звіт, наук.-практ. конф. ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік*. В. 5. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 94-100.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Абрис, 1997.

Олійник І. О.,
*старший викладач кафедри педагогіки
та психології початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ДИТИНА ЙДЕ ДО ШКОЛИ

Початок навчання в школі є найважливішим етапом у розвитку дитини. Учні доведеться звикати до змін в режимі дня і розпорядку навчальних занять у закладі загальної середньої освіти, навчитися спілкуватися і взаємодіяти з учителями та однокласниками, освоїти нову для нього діяльність - навчальну.

Найбільш складними для всіх учнів є перші тижні навчання, тому в системі загальної середньої освіти створюються особливі умови для організації освітнього процесу в початковий період навчання.

Поступове включення учнів в освітній процес забезпечує успішність пристосування організму дитини до нових умов життєдіяльності. Уже в перший тиждень вчитель повинен закласти основу для розвитку учнів - активізувати

довільність психічних процесів і їх властивостей (мислення, пам'яті, уваги, сприйняття, уяви), саморегуляцію поведінки, сприяти формуванню елементарних загальнонавчальних умінь і навичок, освоєнню способів навчальної взаємодії. Педагог в ігровій формі має провести діагностику особливостей індивідуального розвитку учнів, визначити їх готовність до засвоєння змісту навчальних предметів.

З перших днів вчитель початкових класів повинен працювати над вирішенням наступних завдань: розвиток навчальної мотивації, формування позитивного емоційно - ціннісного ставлення до школи, навчання новій соціальній ролі «учня»; діагностика, підтримка і розвиток індивідуальності дитини, активізація сприйняття, уваги, уяви, пам'яті, мислення, розвиток сенсомоторних навичок; освоєння основних форм взаємодії з учителем і однолітками в процесі здійснення навчальної діяльності, розвиток навичок спілкування та навчальної співпраці; формування елементарних загальнонавчальних умінь, навичок і способів дії, освоєння найпростіших прийомів самоконтролю і самооцінки результатів навчальної діяльності.

Розв'язання поставлених завдань забезпечує досягнення учнями особистісних і надпредметних результатів.

Особистісні результати включають адаптацію учнів до нових умов навчання на I ступені загальної середньої освіти, прийняття та освоєння соціальної ролі учня, прояв інтересу до отримання нових знань і освоєння нових способів дій, бажання вчитися, прийняття правил шкільного життя і їх виконання, готовність до освоєння навчальних предметів і подолання труднощів у процесі навчання.

Надпредметний результат включає освоєння учнями елементарних загальнонавчальних умінь і навичок (навчально-діяльнісних, навчально-організаційних, навчально-інтелектуальних, навчально-інформаційних, навчально-комунікативних) як складової частини універсальних навчальних дій.

Учні набувають первинний досвід здійснення навчальної діяльності: приймають від вчителя навчально-практичну задачу; спостерігають і аналізують предмети навколишнього світу з метою виділення їх істотних ознак; виділяють систему орієнтирів - вчаться орієнтуватися в просторі, на сторінці навчального посібника і аркуші (в клітинку і лінійку); беруть участь в побудові орієнтовної основи навчальних дій, планують послідовність виконання окремих операцій; освоюють раціональні прийоми запам'ятовування навчального матеріалу; слідуєть покроковій інструкції при виконанні навчального завдання; контролюють свою діяльність і оцінюють її результат за заданими критеріями.

Вікові особливості учнів I класу вимагають створення для них особливих умов навчання. Освітній процес будується таким чином, щоб учень мав можливість рухатися, переміщатися по класу, відпочивати від статичної пози. Правильна посадка учня за партою необхідна тільки під час виконання письмових завдань.

На уроках чергуються різні види діяльності, використовуються різноманітні форми організації навчальної діяльності учнів, включаючи навчальну роботу в парах та групах, колективну й індивідуальну діяльність учнів. Створюються ситуації для організації навчального діалогу: учні ставлять один одному запитання, коментують відповіді товаришів. Забезпечується знайомство учнів з різними формами контрольної-оцінної діяльності: самоконтролем і самооцінкою, взаємоконтролем і взаємооцінкою, контролем та оцінкою з боку вчителя.

Методи і прийоми навчання повинні сприяти активізації пізнавальної діяльності, самостійності учнів, підтримувати їх довільну увагу.

Успішність адаптації учнів I класу до навчання в закладі загальної середньої освіти забезпечують основні педагогічні умови, які необхідно створити при вивченні курсу: реалізація індивідуального підходу до учнів; організований початок навчального дня (ранкова зустріч, зарядка і ін.); виконання основних режимних моментів в структурі навчального дня (динамічні перерви, фізкультхвилинки та ін.); чергування форм організації

навчальної діяльності; щадний режим навчального навантаження на уроці; поєднання ігрових і навчальних мотивів діяльності; освоєння способів здійснення навчальної діяльності; навчання на змістовно-оціночній основі без використання будь-яких позначок. позначок.

Для розв'язання означених задач і для успішної адаптації першокласників до школи слід в програму навчання першокласників включити навчальний предмет «Вчимося вчитися».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тиринова О. И. Введение в школьную жизнь в 1 классе: учеб.-метод. пособие для учителей учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения. Минск : Нац. ин-т образования, 2016.

Решетняк В. Ф.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та методики

початкової освіти,

ГНПУ імені О. Довженка,

м. Глухів

ШЛЯХИ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В НУШ

У статі проведений аналіз історичних витоків гуманізації освіти, визначені його базові засади та шляхи реалізації в новій українській школі.

Ключові слова: гуманізація освіти, орієнтація на учня, виховання на цінностях, нова структура школи, права дитини, здібності, потреби, інтереси.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті проголошено, що "українська освіта має гуманістичний характер". Згідно з цим документом передбачається "формування високої гуманістичної культури особистості, здатності протидіяти проявам

бездуховності", а серед пріоритетів державної політики в розвитку освіти окремо виділено "формування національних та загальнолюдських цінностей".

Отже перед системою освіти України формування гуманізму постає як одне з провідних завдань.

Гуманізм у філософії починає формуватися в епоху античності, перші його визначення ми знаходимо в роботах Аристотеля і Демокріта.

Гуманізм в розумінні античних мудреців – це вищий ступінь розвитку і розквіту кращих можливостей і здібностей людини. Індивід повинен прагнути до самоздійснення, самовиховання; особистість повинна бути гармонійною, етично і естетично досконалою.

У середні віки ідеї гуманізму відійшли на другий план, були перекреслені похмурими теоріями релігійного аскетизму, умертвіння природних для будь-якої людини прагнень і потреб. Головними чеснотами стали вважатися такі: самообмеження, смиренність, переконання в початкову гріховність людської істоти.

Інтерес до спадщини античності помітно посилюється тільки за часів Відродження. Вплив церкви на життя суспільства відчутно поменшав, наука і мистецтво перестали бути суто богословськими, з'явилися більш вільні, не теологічні філософські теорії і вчення. Збереження, систематизація та вивчення праць філософів і вчених античності стало головним завданням гуманістів Нового часу. Обов'язковою для них стало вивчення мов античності – латини і давньогрецької.

В усвідомленні ренесансних філософів про те, що таке гуманізм, з'явилася частка оригінальності і самобутності. Гуманізм Відродження своєрідний і неповторний. Саме в той час визнаною всіма стала важливість гуманітарного знання; загальнолюдські цінності (увага і повага до почуттів і потреб людини, співчуття, співпереживання) були не менш значущими, ніж, наприклад, релігійність, дотримання церковних вимог і обрядів.

Епоха Відродження зробила великий крок вперед, але гуманізм цієї епохи був обмеженим, буржуазно-аристократичним, обслуговуючи ідеї обмеженого

кола осіб – верхівки суспільства. Гуманісти не виступали проти експлуатації селян, не захищали їх права на освіту, тому що вважали простих людей робочою силою країни, а культура залишалась доступною тільки заможному населенню.

Свою відповідь на питання про те, що таке гуманізм, дають і сучасні вчені-філософи. Традиції ренесансного гуманізму до сих пір не здають своїх позицій в новітній філософії Західної Європи. Віра в сили людини, побожне захоплення всемогутністю, всесиллям особистості, оптимістична переконаність в можливості вдосконалення суспільства – все це робить гуманізм найбільш прогресивним і продуктивним плином сучасної філософії.

Не стоїть осторонь і система освіти України. В преамбулі Закону про освіту зі змінами 09.05.2017р., редакція від 08.08.2021р. вказано (Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами. Разом з тим, не зважаючи на достатню вживаність та усталеність, поняття гуманізму, на перший погляд, є необхідність зупинитись на його сучасному визначенні.

Так, О. Барно [1, 6] зазначає, що гуманізація – це визначення людини як особистості, яка має право на розвиток своїх особливостей та їх реалізацію в суспільстві і утвердження свого місця в житті. На думку Є. Шиянова [2, 8], гуманізація – це соціально ціннісна й морально-психологічна основа громадського життя, відносин між людьми. Відповідно вона характеризує ідейні основи освіти як суспільного явища. М. Добрускін [3, 5] визначає гуманізацію як сукупність філософських, гносеологічних, психологічних, соціально-культурних і дидактичних поглядів, що визначають цілі й завдання вищих навчальних закладів у підготовці й вихованні майбутнього фахівці як творчої особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про зростаючий інтерес до проблеми гуманізації освіти. Важливе місце посідають теорія особистісно орієнтованого навчання та виховання (І. С. Якіманська, 2002; І. А. Зимняя, 1999; І. Д. Бех, 2006) і проблема становлення гуманних

взаємовідносин в учнівському колективі (А. М. Гончаренко, 2003; М. С. Каган, 1988;). Одне з провідних місць у процесі гуманізації освіти відводиться єдності виховання і навчання (А. Н. Джуринський, 1999) та проблемі формування духовної культури особистості (І. А. Зязюн, 1997; В. П. Зінченко, 1998).

Гуманного ставлення до дитини вимагають такі міжнародні документи, як Декларація прав дитини (1959 р.) та Конвенція про права дитини (1989 р.). У сучасних концепціях, розроблених провідними вченими АПН України, рефреном проходить ідея олюднення, одухотворення змісту навчального матеріалу, щоб це були не формалізовані знання, уміння і навички (ЗУНи), а морально орієнтовані, які переходили б у позитивні якості особистості, сприяли б розвитку дитини (В. І. Бондар), розвитку, який орієнтується не на середньостатистичний рівень, а передбачає здобуття вищих для конкретної дитини досягнень (О. В. Киричук).

Гуманізм, як відомо, передбачає таке ставлення до людини, яке перейняте турботою про її благо, повагою до її гідності, людяності. В умовах реформування освіти в Україні особливо проникливо звучать слова К. Д. Ушинського про те, що “найголовніше завжди залежатиме від особи безпосереднього вихователя, що стоїть віч-на-віч з вихованцем”.

Таким чином у низці чинників, від яких вирішальною мірою залежить розв’язання комплексної проблеми гуманізації виховання підростаючого покоління, є проблема підготовки вчителів початкових класів до здійснення цієї місії. Адже без належної готовності вчителя будь-які інші сприятливі чинники і умови не зможуть проявити в повній мірі свій потенційний ефект.

Отже в умовах сьогодення гуманізацію освіти варто розглядати як багатовекторний соціально-психологічний процес утвердження гуманістичних цінностей, стимулів, мотивів поведінки, що спрямовується на олюднення цілісної картини світу, розвиток гуманістичного мислення і світогляду через варіативність і диференційованість навчання, навчальних програм і підручників, що забезпечить особистісний зміст освіти суб’єкта учіння, а відтак і розвиток його особистості.

Основними чинниками гуманізації освіти є такі: утвердження цінностей гуманізації освітньої діяльності, які визначають принципові засади відносин у системі «дорослий – дитина»; прийняття і визнання суб'єктності учасників освітньої діяльності; надання суб'єктної свободи у процесі вибору освітньої траєкторії; пріоритетність особистісно орієнтованої взаємодії в освітній діяльності; олюднення освітнього середовища; визнання різноманіття культурних форм життєдіяльності особи; формування толерантності у суб'єктів освітньої діяльності [4].

Беручи за основу приведену характеристику гуманізації освіти спробуємо спроектувати її на деякі ключові стратегічні завдання НУШ [5].

- **Орієнтація на учня** – передбачає, що НУШ буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі школа повинна максимально враховувати права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

- **Виховання на цінностях** – передбачає, що НУШ буде формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.

- **Нова структура школи** – передбачає суттєву зміну структури середньої школи, щоб максимально врахувати фізичні, психологічні, розумові здібності дитини кожної вікової групи.

- **Автономія школи** – передбачає, що НУШ буде мати широку автономію. Зросте вплив місцевих громад на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці, на основі державної освітньої політики.

Реалізація означених завдань потребує:

- перебудови структури ЗОШ: виокремлення кожної освітньої ланки в окремий заклад з метою створення максимально однорідного, психологічно комфортного освітнього середовища;

- розширення контингенту учнів у виокремлених освітніх закладах, як умови для формування достатньої кількості класів орієнтованих на вивчення дисциплін за вибором учнів;

- забезпечення можливості вибору навчального плану з метою приведення його до здібностей, потреб та інтересів учня;

- переведення початкової школи на шестирічний строк навчання, з початком у п'ять років, з метою створення передумов для більш ефективного освітнього середовища.

Означені зміни дозволять ефективно реалізувати стратегію Нової української школи та забезпечити перехід до особистісно-орієнтованої моделі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барно О. Демократизація та гуманізація вищої освіти – запорука формування високопрофесійного спеціаліста ХХІ століття. *Імідж сучасного педагога*. 2003. №5-6. С. 6-12.

2. Шиянов Е. Н. Гуманизация профессионального становления педагога. *Советская педагогика*. 1991. № 9. С. 80-84.

3. Добрускин М. Е. Концептуальные основы гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования. *Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти*. Збірник праць. Всеукраїнська науково-методична конференція. Харків, 2000. С. 5-6.

4. Онищук Людмила *Український педагогічний журнал*. 2017. № 3

5. Концепція НУШ. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska_shkola-compressed.pdf.

Яценко Т. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Кропивка К.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНИХ ОСОБИСТІСНИХ ПРОЯВІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Початок навчання у школі є одним із найскладніших та найвідповідальніших періодів у житті дитини. Докорінно змінюється режим, умови її життєактивності, з'являються нові обов'язки, пов'язані з навчальною діяльністю, істотно збільшуються розумові, емоційні та фізичні навантаження. Молодший школяр долучається до оновленої соціальної групи однолітків, у його життя входить нова значуща особистість – учитель. Усе це часто викликає появу цілої низки негативних психічних станів.

Щороку збільшується кількість дітей, поведінка яких суперечить соціальним, моральним і правовим нормам у суспільстві. Серед дітей треба проводити профілактичну роботу та здійснювати педагогічну корекцію в поведінці сформованої особистості.

Учені звертають особливу увагу на проблему прояву негативної поведінки серед молодших школярів, оскільки основні стереотипи поведінки закладені саме в цьому віці. Проблема, з якою стикаються вчителі початкової школи, – це формування в дітей певної поведінки для поліпшення успішності учнів, які відстають у навчанні.

Дослідники в галузі психології визначають термін «негативні прояви в поведінці» як психологічний захист, який відбувається в ситуаціях відхилень у психічному розвитку людини. Отже, психологічна основа негативних реакцій – незадоволення дитини будь-якими важливими соціальними потребами: потребою в спілкуванні, повазі, схваленні, емоційному контакті з близькими або однолітками. Відтак, блокування цих потреб може стати джерелом емоцій, які в разі їх усвідомлення призведуть до негативної поведінки [1].

Вагомий внесок у дослідження проблеми психологічного аспекту порушення поведінки належить М. В. Добриніній, Л. В. Долинській, О. І. Захарову, І. Ю. Кулагіній, А. О. Любліну, І. К. Матюші, В. С. Мухіній, Л. Ф. Обуховій, Н. Ф. Талізінній, М. М. Фіцулі, Л. М. Фрідману та ін.

У молодшому шкільному віці під час взаємодії з дорослими та однолітками в дитини зароджується алгоритм поведінки, у якому відбуваються стійкі поведінкові реакції. У складних ситуаціях дитина експериментує, застосовуючи різні альтернативи поведінки. Тому неправильна поведінка молодших школярів – це тривожний сигнал для дорослих: її не можна ігнорувати, доведеться контролювати такі прояви та використовувати різні методи та прийоми, щоб дитина впоралася з ситуацією. Дітям із негативною поведінкою властиві неадекватна самооцінка, агресивність і тривожність. У зв'язку з цим першочергова мета початкової школи – запобігти відхиленням у поведінці дітей.

До негативних поведінкових проявів у дітей молодшого шкільного віку можемо віднести непослух, негативність, агресивність, упертість, сором'язливість, нечесність, хитрощі тощо.

Основні чинники та умови, що спричиняють формування і закріплення психологічних станів у дітей молодшого шкільного віку:

- а) зростання зайнятості батьків;
- б) зростання кількості розлучень та сімейних конфліктів;
- в) психологічні проблеми, що пов'язані з адаптацією першокласника до умов шкільного навчання.

Інші причини появи негативних особистісних проявів:

- неправильне виховання в сім'ї;
- взаємостосунки з однолітками;
- відсутності готовності дитини до школи;
- соціально-психологічна занедбаність;
- навчальні перенавантаження;
- неадекватні очікування з боку батьків стосовно успішності власної

дитини;

- низька психологічна культура деяких учителів тощо [2].

Істотний вплив на формування негативних психічних станів, таких як гнів, агресія, страх, здійснюють сучасні засоби масової інформації.

Насамперед, щоб здійснити профілактичні заходи щодо негативної поведінки молодших школярів, потрібно спочатку з'ясувати їх психолого-педагогічні характеристики.

По-перше, діяльність молодшого школяра має специфічну соціальну ситуацію розвитку. Основна особливість віку – зміна соціальної позиції та прийняття нової соціальної ролі «учень».

По-друге, у новій соціальній ролі учні адаптуються до нових умов, змінюють розпорядок дня, підвищують потребу в дотриманні правил і виконанні певних вимог. У них формується здатність навчатися. Саме тому молодший шкільний вік надзвичайно важливий у формуванні та закріпленні елементарних форм свідомої поведінки.

У молодшого школяра відбувається пошук внутрішньої позиції, зміст якої залежатиме від ставлення дитини до оточення. Як наслідок, є дві життєві позиції, які можуть сформуватися через негативну самооцінку - це депресія та безнадія. Зауважимо, що гнів, агресивні реакції – це прийоми самозахисту від почуття провини та сорому [3].

Існує безліч причин, які призводять до поведінкових порушень у дітей шкільного віку, які зі свого боку спричиняють зниження навчальної діяльності.

Зокрема, це складні психологічні особливості дітей, проблеми, які виникають у сім'ях, психічні розлади, недоліки в організації профілактичної роботи.

Одна з вагомих причин щодо поведінкових відхилень учнів – це безпорадність у розумінні, що стоїть за такою поведінкою. Такі учні пов'язують першопричину своїх поведінкових розладів зі збігом обставин та впливом зовнішніх чинників.

Варто наголосити на роботі з батьками дітей початкових класів, щоб уникнути негативних проявів поведінки учнів. Для цього вчителі початкових класів повинні проводити інформаційну роботу з батьками, провести опитування, щоб з'ясувати освітні можливості батьків, умови виховання в сім'ї, підкреслити найважливіші моменти у взаєминах між ними та дітьми, дати їм поради, допомогти визначити вибір методів впливу на дитину, спрямованих на виховання їх у любові та взаємодопомозі.

Отже, можемо виокремити такі чинники негативної поведінки дітей:

- 1) недостатня увага з боку інших, особливо значущих осіб (батьків, опікунів, авторитетних дорослих, однолітків);
- 2) криза, викликана психічним життям – криза семи років;
- 3) неправильний тип виховання в сім'ї;
- 4) несприятлива адаптація дитини до школи [4].

Таким чином, негативна поведінка призводить до формування стійких порушень поведінки, які виникають уже в молодшому шкільному віці. Тому досліджувати поведінку дітей цього віку, її особливості впливу на навчальну діяльність актуально сьогодні та важливо для розвитку дитячої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казакова Н. В. Профілактика відхилень у поведінці молодших школярів у позаурочний час як соціальнопедагогічна проблема. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 8(52). С. 340–347.

2. Козубовський Р. В., Шелевер О. В. Профілактика девіантної поведінки молодших школярів. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2019. № 2(45). С. 99–103.

3. Пихтіна Н. П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. 2012. 376 с.

4. Сидоренко О. Б. Особливості поведінки учнів молодшого шкільного віку з низькою результативністю в учінні: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 207 с.

Яценко Т. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
педагогіки та психології
дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

Крюкова Ю. В.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ КОМП'ЮТЕРНИХ РОЗВИВАЮЧИХ ІГОР

Проблемою на сьогодні є те, що деякі вчителі не розуміють, як користватися комп'ютерами та іншою технікою. Але значна кількість доволі вправно нею користується, що дає змогу краще проводити уроки та виховні заняття. Комп'ютерною технікою володіти обов'язково, так як потрібно йти в ногу з часом. Без цього буде важко донести дітям інформацію, бо сучасним дітям потрібні сучасні технології.

Мислення молодших школярів характеризують як конкретно-образне. Конкретність мислення молодших школярів виявляється в тому, що певну розумову задачу вони можуть розв'язати, тільки виходячи з означених словами конкретних предметів, їх зображень або уявлень.

Учні молодших класів застосовують переважно практично-дійовий і образно-мовний аналіз. При комплексному аналізі засвоєння ними матеріалу більш повне та глибоке, тому що учні розглядають майже всі частини, властивості навчального предмета, але взаємозв'язків між ними ще не встановлюють, тобто вони перелічують у певній послідовності відокремлені частини або властивості без взаємозв'язку між ними.

Розвиток аналізу від елементарного до більш глибокого відбувається одночасно із розвитком синтезу від елементарного до більш широкого та складного.

Враховуючи сучасні процеси інформатизації суспільства і пов'язані з ним тенденції в освіті, педагоги зацікавлені проблемою розробки якісних навчальних комп'ютерних програм, що мають забезпечувати необхідні принципи та підходи для того, щоб дати можливість педагогам і батькам з оптимальним результатом використовувати дидактичні можливості комп'ютерних програмних засобів.

Комп'ютерні ігри не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми ігор і занять, природним шляхом залучають дошкільників до набуття початкових навичок роботи з інформаційними технологіями, до оперування знаковими формами мислення, якщо вони органічно включені у гру.

Використання комп'ютера в процесі вивчення навчальних предметів відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу. Застосування на уроках - гарна можливість активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу учнів. Можливості використання комп'ютера дають змогу подавати новий матеріал наочно, в формі гри тощо. Виконання тренувальних вправ на комп'ютері не є важким чи нудним заняттям, «граючись» дитина отримує знання. До того ж комп'ютер - нетрадиційний засіб контролю знань учнів.

Комп'ютер вводячи дитину у певну ігрову ситуацію та надаючи дидактичну допомогу у вигляді навчального матеріалу з ілюстраціями та графіками дозволяє істотно покращити навчально-виховний процес та якісно змінити контроль за діяльністю дітей на всіх етапах уроку.

Комп'ютер підсилює мотивацію дітей, сприяє підвищенню зацікавленості.

Можливість регулювати навчальні завдання за ступенем складності позитивно позначаються на мотивації. Крім того, комп'ютер дозволяє повністю усунути одну найважливіших причин негативного ставлення дітей до навчання – проблеми нерозуміння матеріалу. Працюючи на комп'ютері, діти отримують можливість виконати завдання до кінця, для цього у комп'ютерних іграх існує система стимулювання (підказки та заохочення на зразок: "Молодець", "Спробуй ще раз", "Подумай", "Чудово", які супроводжуються позитивними або негативними звуками). Діти із задоволенням виходять по черзі до комп'ютера, а решта з цікавістю спостерігає за роботою однокласників. Завдання вистачає на всіх. Комп'ютерні ігри та вправи необхідно розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, які стимулюють дитину. Дитина, працюючи за комп'ютером, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи.

Корисними будуть ігри на основі казкових сюжетів. Наприклад, гра «Математика з Алладіном» допоможе розвинути кмітливість та зорову пам'ять, «Алі-Баба та сорок розбійників» - спритність, кмітливість, просторове мислення. Дитину постійно супроводжує гном, кролик, або інший казковий герой, який спонукає її до дій. Дитина попадає в різні незвичайні ситуації, сама собі ставить завдання, шукає засоби для їх вирішення, і при кожному успішному вирішенні отримує вагомое емоційне заохочення. При цьому у дитини формується установка на самостійний пошук, критичне ставлення до оточення і самого себе, бажання дізнатися нове.

Комп'ютерні ігри, що використовуються в роботі з дітьми шкільного віку умовно можна поділити на підгрупи:

1. Розвиваючі комп'ютерні ігри (спрямовані на формування розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);

2. Навчальні комп'ютерні ігри (які знайомлять дитину з початками математичних понять, аналізу понять, навчають грамоті, читанню);

3. Ігри – квести (де правила гри приховані і дитина повинна дійти до усвідомлення цілі і способу дій, тобто знайти ключ для розв'язання завдання);

4. Ігри – забави (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії і побачити результат у вигляді мультика);

5. Комп'ютерні діагностуючі ігри (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень).

Отже, в цілому, мультимедіа є виключно корисною та плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості й інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості врахування індивідуальних особливостей учнів та сприяння підвищенню їх мотивації. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надавати інформацію у більшому обсязі, ніж традиційні джерела інформації у тій послідовності, що відповідає логіці пізнання. Завдяки цій технології можна підняти процес навчання на якісно новий рівень.

Яценко Т. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
педагогіки та психології
дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Терно А. О.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасне суспільство можна сміло назвати – суспільство інформації, в якому головним елементом ефективного розвитку та існування в навколишньому світі є інформація. Саме завдяки цьому наше суспільство в пошуку нових шляхів розвитку освіти та науки, які б мали змогу забезпечити всебічний розвиток особистості в сучасному інформаційному світі.

Молодший шкільний вік є одним із важливих етапів формування і розвитку особистості. Але не зважаючи на це велика кількість психологічних досліджень стосується інших проблем віку молодшого школяра, полишивши цю проблему поза увагою. Емоційний інтелект з'явився як термін досить недавно. Емоційний інтелект – розпізнавання емоцій та управління ними [1].

Процес розвитку емоційного інтелекту має особливості, проте основні його структурні елементи починають розвиватись у молодшому шкільному віці та не зникають.

Протягом останнього десятиріччя емоційний інтелект став перспективним напрямом у психологічному дослідженні.

Найчастіше дослідники виокремлюють внутрішньо-особистісний і міжособистісний компоненти емоційного інтелекту. Найгрунтовніша є

двухкомпонентна модель Д. Люсіна, в якій включена когнітивні здібності, які вдосконалюються впродовж життя.

Розвивати емоційний інтелект в молодшому шкільному віці потрібно починати з основних емоцій і поступово переходити на їх відтінки:

- читання книг з аналізом настрою і почуттів персонажів;
- різні види театрів;
- ігрові вправи «Вгадай настрої»;
- ситуації з життя дітей;
- демонстрація фотографій, малюнків осіб з основними емоціями і пізніше з відтінками емоцій;
- малювання «власного настрою», а також близьких, друзів та аналіз причин настрою;
- естетичне сприйняття світу [2].

Особливість психології дитини молодшого шкільного віку полягає в тому, що вони не усвідомлюють свої переживання і не завжди розуміють причини, які їх викликали. На труднощі чи перешкоди діти реагують емоційними реакціями – гнівом, страхом, образою. Діти зазвичай у цей час потребують підтримки і допомоги дорослих, тому важливо щоб дорослі були поруч та розуміли їхні проблеми та переживання. Емоційний розвиток у молодшому шкільному віці випереджує інтелектуальний, саме тому духовно-моральне виховання є гострою проблемою моральних уявлень особистості та розвитку гуманних відчуттів. Недостатнє формування цієї сфери психіки, може привести до виникнення багатьох внутрішніх та між особистих проблем та конфліктів.

В освітньому процесі потрібно підтримувати певний емоційний баланс. Позитивне емоційне забарвлення – потужний мотиваційний фактор навчальної діяльності. Цю проблему можна розв'язувати за допомогою «очікуваної радості» (наближення свята, екскурсії або іншої події). Їх має бути така кількість, щоб горизонт дитячої свідомості завжди був зацікавленим.

Розвивати емоційний інтелект можна, починаючи з трирічного віку. Діти поступово можуть навчитися розрізняти емоції. Допоможуть у цьому такі ігри:

1. *«Чому заплакав ведмедик?»* Візьміть улюблену м'яку іграшку дитини або ляльку. Скажіть дитині, що лялька плаче. Малюк має визначити причину і заспокоїти. Підказуйте дитині, що в різних ситуаціях необхідно діяти по-різному: плаче від рани чи болю — звернутися до лікаря, дати ліки; плаче від образи — пожаліти, пояснити.

2. *«Відгадай емоцію»*. Виготуйте картки із зображенням облич із різними почуттями. Найпоширеніші — радість, сум, здивування, страх, посмішка. Обговоріть із дитиною, які емоції на них зображені, за яких обставин вони можуть виникати. Можна розвинути гру і запропонувати дитині різні ситуації, а вона має зобразити емоції, що виникають (наприклад: отримав подарунок, розбив чашку, вдарився тощо).

3. *«Ласкава гра»*. У цю гру можна грати впродовж усього дня і залучити всіх членів сім'ї, а можна для початку лише грати з іграшками. Основне правило: називати все довкола (або вибрані іграшки) пестливими назвами: татусечко, дивись який у мене малюночок; мамусю, пограй зі мною у машиночки і т. ін.

4. *«Упізнай за голосом»*. Емоції необхідно висловити за допомогою слів. Візьміть найпоширенішу фразу, яку говорять діти щодня в садочку — «Добрий ранок!» — і скажіть її з різною інтонацією. Дитина має відгадати ваші почуття. Поміняйтеся ролями.

Емоційний інтелект – це важлива складова розвитку особистості, яку можна розвивати і потрібно розвивати. Розвиток емоційного інтелекту має особливості, але структурні елементи емоційного інтелекту розвиваються у молодшому шкільному віці і з віком не зникають, а вдосконалюються під час періоду навчання. Ефективність діяльності з розвитку емоційного інтелекту молодших учнів, залежить психологічних умов у загальноосвітніх навчальних закладах методичного забезпечення та усвідомлення фахівцями необхідності цієї професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юркевич В. Проблема розвитку емоційного інтелекту [Текст] *Вестник практической психологии*. № 3. 2005. С. 23.
2. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія [Текст] Київ: Вища школа, 2003.С. 6–7.

Секція 4.
**РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАД ГУМАННОЇ ПЕДАГОГІКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ
ОСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН В СЕРЕДНІЙ, СТАРШІЙ ШКОЛІ ТА В
ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Бак В. Ф.,

*учитель біології Бахмутського НВК № 11,
кандидат педагогічних наук,
м. Бахмут*

УРОК В СВІТЛІ ДУХОВНОГО ГУМАНІЗМУ

Наприкінці ХХ століття виник громадський рух Гуманної Педагогіки, добровільне об'єднання вчителів, викладачів, науковців, батьків, які бажали змінювати авторитарні підходи в освіті та створювати умови для вільного розвитку дітей. Рух очолив академік РАО Шалва Олександрович Амонашвілі. 17.07.2011 року діячі руху склали та підписали Маніфест Гуманної Педагогіки, в якому визначили головні поняття гуманної педагогіки, мету та завдання послідовників руху, філософсько-узагальнене уявлення про дитину та пояснили, як створювати гуманне освітнє середовище на підставі *методології духовного гуманізму* [1].

В освітнє середовище послідовники запропонували вводити вимір Духовності. Методологія духовного гуманізму ґрунтується на трьох припущеннях: *«Реальність Вищого Світу, Вищої Свідомості; Бога. Реальність безсмертя духу людини та його спрямування до вічного вдосконалення. Розуміння земного життя як відрізка шляху духовного вдосконалення та сходження. З цих припущень випливає філософське сприйняття Дитини: Вона є духовним явищем в нашому земному житті, Вона є носієм свого призначення, своєї місії; в Ній є енергія духу, можливість безмежного духовного вдосконалення <...>.* Так ми отримуємо розуміння цілісної сутності Дитини: вона являє собою єдність духовної та матеріальної природи, в якій провідною є

Природа Духовна. Виходячи із цього народжується новий фундаментальний принцип педагогіки: увесь педагогічний процес повинен будуватися відповідно до цілісної сутності Дитини, а не тільки до її матеріальної природи» [1, с. 13 – 14].

Розглянемо урок у світлі духовного гуманізму та цілісної сутності Дитини. Такий урок будемо вважати гуманним уроком, він будується за певними законами та є моделлю життя. Шкільні уроки – це різноманітні варіації на головні теми життя, а саме: «Що таке світ навколо мене? Хто я в цьому світі? Яке моє місце в ньому?». Урок несе відбиток думок, почуттів учителя і його світогляду. Духовний світ учителя може наповнити урок багатовимірним яскравим життям або перетворити його на плаский і нудний відрізок часу.

Гуманний урок *не є одноразовою акцією, це результат кропіткої та глибокої роботи учителя над самовихованням почуттів, думок і вчинків.* Головною умовою проведення гуманного уроку є плекання духовної спільності між учителем і учнями у щоденній навчальній діяльності. У ході уроку у дітей вирощуються людські якості: чуйність, доброзичливість, правдивість, співчуття. Вони або є або їх немає. Ці людські якості не підлягають статистичній обробці, тестуванню, технологізації, а тому їх не можна зробити об'єктом аналізу рейтингової оцінки чи змагання.

Людські якості учнів не можуть розвинути самі по собі, як природній наслідок процесу навчання. Найчастіше вони формуються спонуканням з боку дорослих. Посилюючи виховні та моральні аспекти, учителю необхідно проявляти до учня особистісний, а не предметний інтерес.

Учитель, який готує гуманний урок, розуміє, що *основним методом виховання є спосіб життя самого вихователя, учителя: його шляхетність, милосердя, культура, піднесене слово, прагнення удосконалюватися, витончувати свої почуття і ставлення до дитини, до всіх оточуючих.*

Педагогічна майстерність учителя полягає в тому, щоб проживати і емоційно переживати зміст уроку разом з дітьми. Якщо цього не буде, то не

виникне важливого етапу уроку – звернення учня до свого внутрішнього духовного світу. Якщо вдається загострити погляд дитини всередину себе, то це створює основну мотиваційну ситуацію на уроці і налаштовує дітей прикладати зусилля для опанування знань

Гуманний урок – це спільне колективне дійство, спрямоване на самовдосконалення як учителя, так і учня. У ньому учитель не є ідеальною людиною, яка все знає. Учитель самостійно шукає відповіді на складні внутрішні та зовнішні питання життя і цим спонукає до подібних дій учнів.

Перелічимо важливі особливості уроку в світлі духовного гуманізму.

1. Урок – акумулятор життя дітей, тому необхідно створювати умови, щоб діти на уроці жили, а не готувалися до життя.

2. Тема уроку відповідає програмі, але ще потрібна підтема, яка буде виражати його духовну сутність і зацікавлювати учнів.

3. Урок має свій лейтмотив, в якому виражена головна ідея та творчий сенс уроку. На уроці повідомляється план спільних дій учителя та учнів, приймаються пропозиції щодо його доповнення.

4. Урок має певну особливість, він не може бути схожим за своєю структурою на всі попередні уроки. В уроці має бути присутнім елемент несподіванки для учнів.

5. Учитель спілкується з учнями на паритетних умовах, не підносячись над ними. Необхідно звертати увагу на діалогічну культуру мови, вміти виражати свої почуття, думки, уникати емоційного перевантаження.

6. Урок проводиться у певному темпі, з урахуванням можливих «спадів» і «підйомів». Такий темп уроку можна назвати «урок на хвилях». Якщо матеріал засвоюється в ході співпраці, то темп можна прискорити, якщо учні стомилися, то загальмувати.

В уроці все органічно і цілісно, він підпорядковується певним законам. Перерахуємо окремі з них: Закон Краси і витонченого виконання прийомів; Закон Любові і Творчого терпіння; Закон Натхнення. Учитель намагається надихати учнів і сам отримує натхнення від них.

Перелічимо основні дидактичні принципи гуманного педагогічного процесу, які знаходять своє відображення в уроці [2, с. 229].

– *Влаштувати довкілля і педагогічний процес, так, щоб: Дитина пізнавала і засвоювала істинно людське.* «Істинно людське» – інакше правдиве, справедливе, наукове, моральне, добре, корисне.

– *Пізнавала себе як людину.* «Як людину» – тобто, як створену для людей (минулих, теперішніх, майбутніх), для себе, природи, добрих людських справ, турботи, творення, творчості і праці, збагачення, прикраси, олюднення життя.

– *Виявляла свою істинну індивідуальність.* «Істинна індивідуальність» – означає одиничність і неповторність, а тому вона має особливу місію від Природи.

– *Знаходила суспільний простір для розвитку своєї істинної Природи.* «Суспільний простір» олюднені умови і людське, що заохочує до своєчасного і всебічного розвитку задатків.

– *Її інтереси співпадали із загальнолюдськими інтересами.* Інтереси дитини – її потреби, захоплення, бажання, досвід, знання; «Загальнолюдські інтереси» – означає загальнолюдські цінності, культура, знання, досвід, науки, моральність. Носіями загальнолюдських інтересів для дитини є дорослі, які її оточують, особливо вчителі.

– *Були попереджені джерела, здатні провокувати дитину на асоціальні прояви.* «Такими джерелами можуть бути: грубість у взаєминах між людьми, серед яких живе дитина, грубість у відношенні до дитини, утиск її особистості і гідності, протистояння її життєвим інтересам, природнім тенденціям; авторитаризм і примус, несправедливість у ставленні до неї, матеріальне зубожіння» [2, с. 230].

Шановні колеги! Гуманна педагогіка – це теорія і творча практика гуманного педагогічного процесу, яка розширюється і доповнюється вчителем. Саме він разом з дітьми творить у суб'єктивному освітньому просторі, тому всі

вище запропоновані рекомендації є лише основою, за допомогою якої кожен із вас може самостійно творити і доповнювати свій освітній простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манифест Гуманної Педагогіки / Всеукраїнська культурно-образовательна асоціація Гуманної Педагогіки; Артемовський Центр Гуманної Педагогіки. – Донецьк: «Ноулідж», 2011. – 43 с.

2. Амонашвили Ш. А. Гуманна педагогіка. Актуальні питання виховання і розвитку особистості. Книга I / Амонашвили Ш. А. – М. : Амрита, 2010. – 288 с.

***Болотіна М. П.,**
викладач математичних дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Ткаченко Б. К.,
учитель англійської мови,
Комунальний заклад "Полтавська
загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №2 Полтавської
міської ради Полтавської області",
м. Полтава*

ШЛЯХ ДО ДУШІ ДИТИНИ

В сучасному суспільстві особливого значення набуває завдання утвердження цінностей добра, справедливості, совісті, честі, відповідальності, справедливості. Тому гуманізація освіти належить до визначальних цінностей життя і є результатом якісної освіти.

Гуманність пов'язана з поняттям справедливості, честі, рівності. Основними засадами її є глибока повага до гідності людини, бажання допомагати і співчувати іншому, намагатися робити добро.

Вчитель має справу з духовним світом учнів, з якими він працює. І його завдання стимулювати саморозвиток і самовиховання. Дитина, яка не відчуває

до себе любові в школі, ніколи її не полюбить, що приведе до викривлення майбутнього життя дитини. Школа і вчитель повинні створити такі умови, щоб енергія дитини була направлена на цікаві, творчі заняття.

Мета гуманно-особистісної освіти це виховання шляхетної людини. Вчитель може її реалізувати створюючи умови пізнання себе, свій внутрішній світ, виховуючи спостережливість, уважність, заохочувати бажання знати більше, сміливість висловлюватись.

Якість знань, які здобувають учні, визначаються не лише їх засвоєнням, а й ставленням до них дитини. Так, вивчаючи тему, дитина не тільки повинна запам'ятати матеріал, вміти його застосовувати, а ще і тим, що дитина зрозуміла, що їй подобається, які відчуття в неї викликав вивчений матеріал і т.п. Це викликає потребу у самостійному навчанні. Корисними тут стають нестандартні уроки, ділові та рольові ігри (наприклад, гра «Шість капелюхів», «Займи позицію»), робота над проектами, інтерактивні вправи («Мозковий штурм», «Акваріум», «Карусель», «2-4 – усі разом», «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Ажурна пилка», «Сторітелінг», «Дерево рішень», «Шкала думок» і т.п.

Такий підхід вимагає від учня наявності різних якостей: уміння самостійно мислити, аналізувати, долати труднощі, міркувати, робити висновки.

Учитель, працюючи в гуманній педагогіці прагне не тільки дати учням знання, а й щоб його предмет допоміг дітям у майбутньому житті стати кращими, доброзичливими, відданими, справедливими, відповідальними людьми. Педагог має цілісне бачення дитини, вірить у її можливості. Вчитель це приклад для учня. Він знаходить індивідуальний підхід до кожного учня та веде себе так, щоб дитині було комфортно. На жаль, це не завжди відбувається, накладається також і розвиток цивілізації, економічні і екологічні кризи.

Щоб стати таким вчителем потрібно більше оцінювати себе: поведінку, мову, творчий підхід і пошук способів навчання, прагнення до самовдосконалення. Він повинен висувати високі вимоги до себе, прагнути до

поліпшення самого себе і стати для учня носієм певного ідеалу, що розкриває в дитини кращі якості.

Важливо пам'ятати, що світло, яке випромінює вчитель, має бути ніжним, добрим, теплим, що потрібно ділитись з дітьми мудрістю, добротою, співчуттям, любов'ю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І. Модель організації особистісно зорієнтованої педагогічної освіти//Психологія і суспільство, 2008. №1. 129 с.
2. Амонашвили Ш. А. Баллада о воспитании. Истинное воспитание Ребенка – в воспитании самих себя: Артемовск: 2008. 61 с.
3. Ушинский К. Д. Антология гуманной педагогики. – М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1998. 97 с.

*Грисенко Л. П.,
викладач зарубіжної літератури,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГУМАННОЇ ОСОБИСТОСТІ

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р., визначив мету базової середньої освіти, яка передбачає розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації. Важливим ціннісним орієнтиром, на якому ґрунтується реалізація мети, є утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги та взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів

між собою та з дорослими. [1] Безперечно, що вказані ціннісні орієнтири тісно пов'язані з ідеєю гуманізації літературної освіти в Україні та реалізацією величезного потенціалу високохудожніх творів світової літератури у процесі формування гуманної особистості.

Проблема формування гуманізму на уроках зарубіжної літератури в старшій школі в сучасних умовах реформування базової середньої освіти набула гострої актуальності. Падіння інтересу до книги, глобальна «непотрібність» для молодого покоління, яке обирає інформаційні технології, таких предметів, як зарубіжна та українська література, – прямий шлях до гуманітарної катастрофи. Програма з української літератури застерігає: «В умовах, коли старшокласники значну частину свого життя проводять у віртуальному світі, перебувають у реальності, де співіснують елітарне й масове, де рг-технології можуть створити подію з того, що не має високої естетичної вартості, важливо навчити їх розрізняти якісні мистецькі об'єкти від того, що є проминальним і кон'юнктурним» [4, с. 1-2].

Отже, всі розуміють, що йде процес руйнування та дегуманізації сучасної літературної освіти, але протистояти цьому ніхто не може, а можливо, не хоче. У цій ситуації велика надія покладається на навчальний заклад. В. Сухомлинський авторитетно заявляє, що «школа стає справжнім осередком культури лише тоді, коли в ній панують 4 культу: культ Батьківщини, культ людини, культ книжки та культ рідного слова» [6]. Та не менш відповідальною є місія вчителя літератури, діяльність якого є гуманістичною за своєю суттю та спрямована на формування гуманістичних цінностей у підростаючого покоління.

Мета даної статті – розглянути лише один напрямок проблем, окреслених при вивченні творів світової літератури, пов'язаний з формуванням гуманістичних цінностей та гуманної особистості.

Проблема формування гуманної особистості, ціннісного ставлення до людини стала ключовою у теоретичних розробках та практичній діяльності А. Маслоу, М. Монтесорі, Д. Ушинського, В. Сухомлинського,

Ш. Амонашвілі, І. Беха, А. Бойко, С. Гончаренка, О. Сухомлинської, Н. Щуркова, К. Чорної. Окремі її аспекти висвітлені Л. Бершадською, І. Білецькою, В. Білоусовою, Л. Дідук, В. Кузьмичем, Є. Мосеєвою, Н. Мирончук, Р. Рогожниковою, О. Третяк, О. Українець. Щодо формування гуманізму на уроках зарубіжної літератури ми зустрічаємо лише окремі статті вчителів-практиків, які засвідчують їхню стурбованість та спроби знайти власні шляхи розв'язання проблеми.

В основі гуманізації літературної освіти лежить не тільки сучасне розуміння поняття гуманізму, який визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей та базується на принципах рівноправності, справедливості, людяності, які й є нормою моральних стосунків між людьми, а й гуманізація самого процесу вивчення творів, що складають скарбницю світової літератури, повернення до читання, яке, на думку В. Сухомлинського, має стати «найважливішою духовною потребою дітей». Педагог пише про свої багаторічні спостереження: «Щоб підготувати людину духовно до самостійного життя, треба ввести її до світу книжки... У підлітка «зникає» все хороше в тому разі, коли воно не створювалося, коли вихователь вважав, що хороше дається дитині від природи. Якщо з дитинства у дитини не виховано любові до книжки, якщо читання не стало її духовною потребою на все життя, – в роки отроцтва душа підлітка буде порожньою, на світ божий виповзає, неначе невідомо звідки воно й взялося, погане» [6].

Неможливо заперечувати вирішальну роль світової літератури у формуванні системи гуманістичних почуттів та ціннісного відношення до людини. Більшість письменників були самі великими гуманістами. Абсолютно новий гуманізм Ф. Достоєвського, пронизаний разючим болем за людину, з його прагненням показати як світлий, так і мерзенний виворіт душі, апокаліптичний альтруїзм; О. Вайльд перевернув всі уявлення про традиційний гуманізм, бо його герої стверджують, що краса вища за істину та мораль; гуманізм М. Метерлінка сповнений глибокого філософського змісту, де щастя –

це нагорода за життєвий шлях, де кожний творить добро, проявляє милосердя. Вражає життя людини з світовідчуттям Комахи, гостре почуття несправедливості, протест проти зневаження людини пророка минулого століття Ф. Кафки; основою творчості М. Булгакова теж був гуманізм з його ідеєю добра, істини, справедливості; Б. Брехт приводить читачів до прозріння: не може людина залишатися людиною, стверджуючи, що мир – це безглуздя; деформація гуманізму та його перспективи турбували Дж. Оруелла; Г. Белль та П. Целан допомагають усвідомити глибокий трагізм наслідків втрати людяності; гуманістичним пафосом, вірою в людину, її можливості пронизана творчість Е. Гемінгвея тощо. Отже, без перебільшення можна сказати, що літературна, яка «дає взірці прояву як найкращих якостей людей, так і надає можливість побачити найпотворніші прояви людських слабостей», стала для молодого покоління винятково ефективним засобом формування гуманістичного світогляду та мотивації до гуманної поведінки [7, с. 169].

У центрі уваги вчителя зарубіжної літератури лежить гуманізація самого процесу вивчення літературних творів, тобто створення відповідних умов, спрямованих на формування творчої особистості громадянина України з високим рівнем загальної культури, гуманістичним світоглядом, активною життєвою позицією, національною свідомістю. Програма з зарубіжної літератури для 10-11 класів акцентує на формуванні тісних партнерських стосунків, що ґрунтуються на постійному діалозі з учнями та повазі до їхньої думки та за умови, що учні під час пізнавального процесу будуть відчувати успіх [3]. Важливою у цьому випадку повинна бути захоплююча пошукова діяльність, створення гуманної морально-психологічна атмосфери на уроці літератури, словесні заохочення, розумний баланс між спрямовальною роллю вчителя та свободою й самостійністю у прийнятті рішень учнями, віра в можливість кожного учня, пошуки оптимістичного рішення різних життєвих ситуацій, пов'язаних з вивченням художніх творів, запровадження позитивного реагування на слушну аргументацію, несподіване власне трактування, обговорення в групах тощо.

Підсумовуючи, відзначаємо, що для того, щоб сформувавши в учнівської молоді гуманістичні цінності засобами літератури, необхідно повернути їх до книги, бо книга, за словами Т.Шевченка, «рятує душу від здерев'яніння». Тому «завдання вчителя-словесника в даному аспекті слід розглядати в умінні створити своєрідний «духовний місток» між учнем і автором, завдяки якому відбувається рух думок, почуттів, емоційних переживань, ціннісних орієнтирів...» [7, с. 172].

Кращі зразки світової літератури, які вивчаються у старшій школі, та процес їх вивчення створюють необхідні умови для самореалізації особистості в сучасному світі та сприяють розкриттю її творчого потенціалу, формуванню критичного мислення та ціннісних гуманістичних орієнтацій.

Гуманізація освітнього процесу має нагальне значення та визначає траєкторію особистої гуманної педагогіки кожного вчителя зарубіжної літератури, його прагнення до рівноправного діалогу та співпраці, що сприяє творчому саморозвитку та самовдосконаленню учнів, розширенню знань про людину як найвищу цінність та вихованню ціннісного ставлення до неї, впливу на особистість у процесі гуманістичних, толерантних взаємовідносин і діяльності, що мотивує гуманну поведінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. – [Електронний ресурс]. – URL: <https://osvita.ua/legislation>
2. Ісаєва О. О. Вивчення літератури в цифрову епоху: про реалії сьогодення і перспективи в майбутньому// Всесвітня література в школах України. – 2016. – № 1. – С. 3-8.
3. Зарубіжна література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи (рівень стандарту). – [Електронний ресурс]. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
4. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10–11 класи (рівень стандарту). – [Електронний ресурс]. – URL:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

5. Попельнюх О. І. Сучасний погляд на проблему гуманізації освіти. – [Електронний ресурс]. – URL: <file:///C:/Users/Home/AppData/Local/.pdf>

6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://karova.in.ua.pdf>

7. Тарабанова Я. В. Гуманізація навчально-виховного процесу на уроках української літератури як умова формування гуманної особистості. – [Електронний ресурс]. – URL: <file:///C:/Users/Home/AppData/Local.pdf>

*Крот В. О.,
доцент кафедри філології
та гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ІДЕЇ ГУМАНІЗМУ В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ПРАЦЯХ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

М. Грушевський видатний український історик, політичний діяч, голова Української Центральної ради з березня 1917 до кінця квітня 1918 року. Для широкого загалу він відомий як фундатор новітньої української державності. Значно менше ми знаємо про його педагогічну діяльність, хоча вона протягом багатьох років залишалася важливим напрямком роботи науковця. Велику увагу приділяв вчений популяризація історичних знань серед широких верств українського населення, зокрема, створював підручники для школярів початкових шкіл та гімназій. На жаль цей напрямок його багатогранної діяльності сьогодні не достатньо досліджений в українській історіографії. Її торкалися українські вчені А. Трубайчук [6], М. Капраль, А. Фелонюк [4].

Мета нашої доповіді проаналізувати ідеї гуманізму в педагогічній спадщині М. Грушевського на початку ХХ століття, взявши за основу його науково-популярні та публіцистичні праці.

Одним з перших творів вченого популяризаторського типу стала «Історія українського народу», яка побачила світ у 1904 році в Петербурзі російською мовою. Вона призначалася для інтелігенції і мала завдання ознайомити її з поглядами професора на минуле українського народу. У названій праці М. Грушевський виклав власне бачення минулого українського народу. Його сутність зводилася до заперечення так званої загальноросійської історії, яка домінувала в імперії Романових. Науковець доводив, що кожен східнослов'янський народ: українці, білоруси, росіяни мають свої окремі історії. Спадщина Русі, на його переконання, належить українцям, а росіяни як етнос почали формуватися з ХІІ століття і вони не були фундаторами Київської держави. Ясно, що викладені історичні погляди М. Грушевського відкидала офіційна російська історіографія

У часи першої російської революції 1905–1907 років відбулася деяка лібералізація політичного режиму в Російській імперії. Одним з її наслідків стала можливість видання науково-популярних праць українською мовою. У 1907 році вийшла робота М. Грушевського «Про старі часи на Україні. Коротка історія України», яка цілком ґрунтувалася на його схемі [2]. Вона призначалася для селян і користувалася значним успіхом серед усіх прошарків українського населення. Названу працю позитивно сприйняли українські науковці, зокрема, В. Доманицький, який на шпальтах часопису «Україна» вказував, що у ній подано українську історію в справедливому історичному освітленні і пристосовано до сучасного моменту [7, с.100]. Інший рецензент К. Лоський наголошував, що в книзі немає національного самохвальства, яким грішать подібні видання. Він підкреслював, що історичні факти наведені у цьому творі добре перевірені вченим і не викликають заперечень [5, с.381]. Підготувавши друге видання книги у 1917 році М. Грушевський писав: «Ся книжечка має служити для першого познайомлення з українською історією в школі чи за

школою» [2, с. 1]. Аналіз зазначеної праці свідчив, що в ній домінує ідеологія гуманізму. На її сторінках читач не знайде ніякого шовінізму в ставленні до інших народів. Підтвердженням поваги до всіх етнічних спільнот свідчило те, що М. Грушевський писав їхні назви з великої літери. Вчений приділяв велику увагу моральному елементу в історичному навчанні. На його переконання історія не може слугувати зряддям «людожерного шовінізму, національної виключності й ура-патріотизму». В руках наших педагогів «вона повинна послужити перемозі й закріпленню ідей і настоїв гуманності, демократизму й соціалізму» [1, с.271].

Взагалі демократичні ідеали, толерантність, гуманістична спрямованість були характерними для професора української історії. На переконання вченого «Історія рідного краю й рідної історії не перестане бути осередком історичного навчання і наслідком того рідної традиції, рідної сторони, культ моральних вартостей, виявлених нею – діл попередніх поколінь» [1, с.271]. Дослідження історії, на переконання вченого, повинне зійти «з європейського егоцентризму й відкинути таку мірку, що тільки те важне і варте відомості, що діялося в Європі і мало вплив на вироблення її життя й культури» [1, с.272]. Вчений твердив, що гуманітарні науки мають допомогти людині «пізнати себе» і знайти місце для своєї індивідуальності, для свого я.

У 1918 році видавничий відділ Міністерства освіти УНР подав вказану книгу у «Перспекті українських підручників» поряд з іншими популярними книгами вченого («Ілюстрована історія України», «Всесвітня історія»), серед книг з історії, які повинні вийти друком до 1918/1919 шкільного року. З огляду на використання «Короткої історії України» як підручника з історії для початкових шкіл, а також її популярність серед масового читача, у Києві до 1919 р. вона витримала ще чотири видання [4, с.X].

У 1920 році М. Грушевський видав ще одну науково-популярну книгу з історії України [3]. Вона призначалася для учнів середніх і початкових шкіл, молодших класів гімназії. Нова праця вченого мала стати підручником з вітчизняної історії для учнів різних вікових груп. Вона по суті була скороченим

варіантом його «Ілюстрованої історії України» і повністю відповідала його історичній концепції. М. Грушевський досліджував у ній не діяння князів і царів, а суспільно-політичний лад, культуру, етнографію, право, тобто все те, що створив народ. Вчений дійшов до висновку, що кожен з трьох етносів, який мешкав на території Київської Русі – українці, росіяни, білоруси мали глибокі відмінності, які привели до згодом до формування окремих націй. Увесь матеріал підручника викладено в чотирьох частинах: «Україна до заснування Київської держави», «Доба Литовсько-польська», «Доба козацька», «Упадок козащини і українського життя». До четвертої частини книги включено ще три невеликі розділи – «Світова війна і нищення українства», «Революція і визволення України» та «Українська народна республіка», да науковець виклав власне бачення вітчизняної історії початку двадцятого століття. Завершував свою розповідь вчений проголошенням Четвертого універсалу.

Сьогоднішнє покоління учнів має можливість вивчати багату науково-педагогічну спадщину М. Грушевського, яка сприятиме побудові самостійної Української держави. Погляди найвидатнішого українського історика завжди відзначалися любов'ю і повагою до всіх народів з якими зводила нас історія. Попри всі негаразди, вчений сповідував ідеї гуманізму, про що яскраво свідчать його праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грушевський М. С. Історія й її соціально-виховуюче значення Твори в 50 томах. Т. 4. Кн. 1. Львів, Світ, 2007. С. 267-278
2. Грушевський М. С. Про старі часи на Україні. Коротка історія України. Твори в 50 томах Т. 23. Львів, Світ, 2014. С. 1-93.
3. Грушевський М. С. Історія України, приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих клас шкіл середніх. Твори в 50 томах Т. 23. Львів, Світ, 2014. С. 267-434.
4. Капраль М. Фелонюк А. Михайло Грушевський як автор науково-популярних нарисів з історії України. Передмова до 23 тому. Грушевський М. С. Твори в 50 томах Т. 23. Львів, Світ, 2014. С. V-XXVII

5. Лоський К. Михайло Грушевський. Про старі часи на Україні. Коротка історія України (для першого початку). Видання друге *Книгарь. Літопис українського письменства*. Київ, 1918. Число сьоме (березиль). – С. 381.

6. Трубайчук А. Вірний син свого народу. Передмова до книги М. Грушевського. Історія України, приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих клас шкіл середніх. Упорядник А. Ф. Трубайчук. К.: Варта, 1993. 256 с.

7. Україна, Київ, 1907. Т. II. Кн. 1. Част. 1. С. 100.

*Левіна О. І.,
викладач природничих дисциплін,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ОСОБЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ КРЕАТИВНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток і вдосконалення біології та всіх її численних галузей на сучасному етапі, підвищення ступеня складності біологічних знань ставлять для зацікавленого у своїй роботі вчителя численні проблеми. Під час переходу до інтерактивних форм навчання в біології змінюється насамперед ставлення дітей до предмета, приводиться в дію основний закон засвоєння знань: сприйняття – осмислення – запам'ятовування - практичне застосування. Ефективність засвоєння знань залежить від активності учасників процесу навчання. Цей принцип найкраще спрацьовує при введенні інтерактивних форм навчання на уроках біології. Адже коли учень не просто прослуховує матеріал, а й сам активно працює – намагається знайти логічне пояснення того чи іншого явища і пояснити своєму товаришу свою точку зору - ось це і є найголовніша мета інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання – це навчання, занурене у

спілкування між учасниками навчально - виховного процесу, в основі якого лежать принципи особистісно-орієнтованого навчання, безпосередньої участі кожного як шукача шляхів і засобів розв'язання проблем [5, с. 41].

Інтерактивні технології потребують застосування учнями складних умінь і навичок: дискутувати, висловлювати свою позицію, працювати в групі тощо. В інтерактивному навчанні найчастіше використовуються методи презентації, демонстрації, зворотного зв'язку, обговорення в малих групах, планування подальших дій.

Кожна людина хоче бути успішною і щасливою, комфортно себе відчувати в усіх життєвих ситуаціях: і в навчанні, і в трудовій діяльності. Завдання сучасної школи полягає у формуванні особистості творчої, конкурентно - спроможної, здатної самостійно здобувати знання і застосовувати їх, приймати нестандартні рішення. Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчутти радість від подолання труднощів, дати зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно прикласти зусилля. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям. Щоб навчити дитину мислити, треба навчити її діяти, причому діяти з навчальним матеріалом свідомо [2, с. 23].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має конкретну, передбачувану мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів: співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання.

Інтерактивні вправи стають все популярнішим серед учасників освітнього процесу. Уміле використання інтерактивних вправ на заняттях знімають нервову навантаження, дає змогу змінювати форми діяльності, зосереджуватися на проблемах, які потребують повсякденної уваги.

Впровадження нетрадиційних методів суттєво змінює технологію побудови всіх форм навчальних занять, створює оптимальні умови для розкриття індивідуальних особливостей кожного учня, успішно здійснює диференційований підхід у навчанні. Активна участь усіх учнів у виконанні навчально – виховних завдань має велике значення, сприяє формуванню активної життєвої позиції. Використання сучасних методів навчання дозволяє формувати й розвивати креативно мислячу особистість, яка зможе розв’язувати проблеми, що виникають у житті кожної людини [4, с. 9].

Використовуючи інтерактивне навчання на уроках біології, я переконалася, що воно дає позитивний результат, адже роботу можна урізноманітнити моделюванням життєвих ситуацій, використанням рольових ігор, спільним вирішенням проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

В результаті аналізу інтерактивних методів я прийшла до висновку, що необхідно якомога частіше використовувати різні інтерактивні вправи як під час вивчення нового матеріалу, так і при його закріпленні чи повторенні. Іноді на окремих етапах уроку використовуються різні інтерактивні вправи. Найбільш цікавими та використовуваними є наступні: мозковий штурм, дискусія, криголам, метод прес, капелюх скарг і пропозицій, капелюшна дискусія «за» і «проти», акваріум, аукціон ідей, активізуюча вікторина, точка опори, метод спроб і помилок, експрес-тест, робота в парах або групах.

Вправа «Мозковий штурм» використовується майже на всіх уроках біології при вивченні нового матеріалу або для його закріплення. Перед учнями ставиться проблемне запитання і пропонується знайти відповідь, узагальнити вивчене. Потім виконане завдання обговорюється, систематизується, удосконалюється. Наприклад, під час вивчення теми «Захворювання органів дихання та їх профілактика» у 9 класі мозковим штурмом вирішується проблема: як діють складові тютюнового диму на органи дихання? Під час виконання завдання учні розподіляються на групи по 5 - 6 чоловік і працюють з енциклопедіями, довідниками, науково-популярною та додатковою

літературою. Працюючи в групі вони знайомлять з інформацією товаришів і готують виступ відповідно до отриманого завдання.

Вправа «Капелюшна дискусія «за» і «проти» - досить проста і цікава для учнів, під час виконання якої практично кожен учень за досить короткий час повинен висловити власну думку з тієї чи іншої проблеми. При цьому можна поставити безліч цікавих для учнів питань, давши їм 2 капелюха, на яких закріплені слова «за» і «проти» і дозволити кожному бажаному висловитися. Наприклад, під час вивчення теми «Еритроцити. Переливання крові» учні висловлюють думки щодо сумісності груп крові та утворення реакції аглютинації. А при вивченні вищої нервової діяльності учні з'ясовують, чи можна стверджувати, що людина народжується талановитою?

Вправа «Активізуюча вікторина» використовується мною як при повторенні матеріалу, так і при його закріпленні. Наприклад, при повторенні матеріалу «Зоровий аналізатор» даю учням перелік різних тверджень, серед яких вірними є лише деякі.

Наприклад:

1. Сенсорні системи – це аналізатори.
2. Первинний аналіз інформації здійснюється в рецепторах.
3. Нервові імпульси утворюються в нервах.
4. Зовнішня оболонка ока — райдужна.
5. Найбільша заломлююча сила – у рогівки.
6. Кришталік здатний до акомодації.
7. Зорові рецептори розташовані на сітківці.
8. В сітківці є 3 види колбочок.
9. Зорова зона кори знаходиться в потиличній частині кори.

Досить часто активізую знання учнів із попередніх тем даючи запитання, на які вони дають однослівну відповідь «так» або «ні». Таких запитань за 5 хвилин можна задати безліч.

Метод «Спроб і помилок» дозволяє учням дійти правильного висновку, коли я лише направляю їх думки та припущення у вірному напрямку.

Приймаються різні припущення та докази, але відбираються лише близькі до вірної відповіді і обговорення продовжується далі, поки хтось з учнів не висловить правильну думку, або не надасть вичерпних доказів з проблеми, яка розглядалася. Це дає змогу учневі відчувати себе розумним і піднімає його авторитет у колективі.

Вправа «Експрес – тест» використовується, в основному, на закріплення знань, їх узагальнення та систематизацію. Для цієї вправи підбираються досить прості тестові запитання, на які даються лише дві відповіді, одна з яких є вірною. Наприклад, підсумок теми «Будова скелету людини»:

- 1) Лопатка належить до кісток: плоских чи трубчастих.
- 2) Атлант – це шийний хребець: перший чи другий.
- 3) Зап'ясток – це: кістки кисті чи кістки стопи.

Вправа «Точка опори» може мати досить різноманітні завдання для актуалізації опорних знань учнів з певної теми чи проблеми, яка розглядається. Це можуть бути і запитання, і тестові завдання, і загадки, і кросворди. Під час її проведення необхідно пам'ятати головне: всі запитання повинні бути продумані так, щоб допомогти учням засвоїти новий матеріал і пов'язати його з життям чи з попередніми темами.

За умілого використання інтерактивних методик вони знімають нервову навантаженість, дають змогу змінювати форми діяльності, зосереджуватися на вузлових проблемах, які потребують повсякденної уваги, створює оптимальні умови для розкриття індивідуальних особливостей кожного учня, успішного здійснення диференційованого підходу в навчанні. Активна участь усіх учнів у виконанні інтерактивних вправ сприяє формуванню активної життєвої позиції учня. Використання сучасних методів навчання дозволяє формувати і розвивати креативно мислячу особистість, яка зможе розв'язувати проблеми, що виникають у житті кожної людини. Під час використання інтерактивних вправ учні є активними учасниками освітнього процесу, в них формуються самостійність, творчість, помітно посилюється бажання розширити та поглибити знання. Отже, інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу,

під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів, виховання творчих особистостей, здатних креативно мислити, відстоювати і втілювати у життя власні думки й ідеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / за ред. Член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. 202 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців: 4 [монографія] / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр / за ред. члена.-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. – Львів: ЛДУ БЖД, 2012. 208 с.
3. Головка М. В. Загальні тенденції та психолого-педагогічні проблеми запровадження сучасних технологій навчання. Нові технології навчання: Наук.-метод.зб. / Кол.авт. - К.: НМЦСО освіти, 2001. 23-27 с.
4. Іванова О. Навчаємо критично мислити // <http://osvita.ua>
5. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К.,2007.- 144 с.
6. Технології розвитку критичного мислення учнів/ Кроуфорд А.,Саул М., Метьюз С., Макінстер Д.; Наук ред. ., передм. О. Пометун.- К.; Вид-во «Плеяди», 2006-220 с.

Самодрин А. П.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та психології,
Міжнародний гуманітарно-педагогічний
інститут «Бейт-Хана»
м. Дніпро

ПРОБЛЕМА НООСФЕРНОГО ГУМАНІЗМУ І ГУМАНІТАРИЗМУ В ОСВІТІ

У наш час релігія та освітня наука знайшли шляхи відносно самостійного розвитку понять і застосування термінів, що стосуються людини і людяності. Спробуємо простежити генезу розвитку гуманітаризму в складі гуманістичної філософської парадигми, за В. П. Андрущенком і М. І. Михальченком [1].

Тож, світський гуманізм може розглядатися як: 1) метод дослідження; 2) світогляд; 3) система цінностей (П. Курц). Він є впливовою теорією сучасності. Водночас, починаючи з 1929 р., гуманізм виступає як організований інтернаціональний рух, який спирається на численні національні організації. Перше гуманістичне товариство Нью-Йорка було створене якраз у 1929 р. (засновник – Ч. Ф. Поттер). Того ж року було створене Голлівудське гуманістичне товариство (засновник Т. К. Абель). У 1930 р. Г. Бушман і Е. Х. Уілсон заснували в Чикаго журнал «Новий гуманіст». Саме в ньому було надруковано 1933 р. «Перший гуманістичний маніфест». У 1973 р. було прийнято «Другий гуманістичний маніфест», який суттєво розвинув теорію гуманізму. У 1999 р. було прийнято «Гуманістичний маніфест-2000: заклик до нового планетарного гуманізму», який увібрав у себе оцінку нової історичної ситуації після розвалу соціалістичного табору і формування нової Глобальної цивілізації. Нині існує Міжнародний етичний і гуманістичний союз (МЕГС), який об'єднує понад 5 мільйонів членів із 90 громадських організацій з більш ніж 30 країн. Таким чином, сучасний гуманізм, якщо не торкати його організаційних принципів, є, в першу чергу, гуманістичним світоглядом, на якому ґрунтується наукова, освітньо-виховна, культурно-просвітницька і організаційна діяльність. Це також світоглядна позиція, яка пропонує людині

усвідомлення людського життя як цінності й самоцінності, установка на людяність без меж.

Гуманітаризм, гуманітарне мислення, гуманітарна наука – усі ці поняття пов'язані з поняттям гуманізму, але тільки як один з напрямів реалізації гуманістичного світогляду і гуманістичної діяльності, через засвоєння, розвиток, використання гуманітарного знання як засобу освіти, виховання людини, розвитку специфічного комплексу гуманітарної науки. Гуманітаризм, гуманітарне мислення – найважливіша сторона гуманізму, яка спирається на гуманітарні (часто говорять – на соціальні) науки, на науки про суспільство. Якщо гуманізм – це сукупність усіх поглядів, скерованих на людину і людство, то гуманітаризм орієнтований на людиноведення, на утвердження соціального знання не тільки на противагу природничому, а й як засобу творення людини як особистості. Гуманітарні науки мають предметом передусім людину та її розвиток у суспільстві, а соціальні науки – суспільство, а вже потім людину як соціального індивіда. Але дискусій щодо трикутника «природничі – гуманітарні – соціальні науки» буде ще багато, і ми не претендуємо на останнє слово в них. Для нас важливою є класифікація наук на природничі та гуманітарні за предметом дослідження. Перші досліджують природу, другі – людину. Це досить умовна класифікація, оскільки людина є частиною природи. Але така класифікація широковідома, і ми нею користуватимемося. Гуманітарна наука не тільки продукує гуманітарні знання, а й прагне гуманітаризувати всю науку через насичення негуманітарної (природничої) науки принципами і висновками гуманітарного мислення задля того, щоб не зашкодити людині. Отже, гуманітаризація будь-якої науки складається з двох елементів: а) теоретичного обґрунтування і практичного творення необхідних і достатніх умов, при яких будуть виключені можливості свідомого зловживання науковими досягненнями; б) моральне забезпечення розвитку природничих наук для блага людини, доповнення цих наук емоційно-естетичним осягненням людства, щоб подолати однобічність технократизму і абсолютизацію раціонально-експериментальних способів пізнання (в тому числі – у сфері експериментів

над людиною, її мозком і тілом, генотипом і навколишнім середовищем). В ідеалі потрібна цілісність знання, взаємопроникність природничого та гуманітарного знання за принципом сполучених посудин. Але з об'єктивних і суб'єктивних причин природничі й гуманітарні знання розірвані і розвиваються відносно самостійними шляхами. Науковий універсалізм (енциклопедизм) – у минулому. Нинішній обсяг знань і способів їх отримання породжує диференціацію не тільки в науці як соціальному інституті, а й усередині кожної природничої й гуманітарної науки. Ця диференціація виступає як усе вужча спеціалізація, інколи веде до протиставлення природничих і гуманітарних наук як «точних» і «неточних», що приносять прибуток або ні і т. д. Однак прискіпливіший аналіз показує умовність критеріїв протиставлення і штовхає до тісного зв'язку цих наук, до творчої співпраці натуралістів і гуманітаріїв. Крім того, відбувається взаємопроникнення природничих і гуманітарних наук за рахунок обміну технологіями та методами пізнання: математизація й моделювання, застосування спільних технологій інформатики, синтез знань про природу і людину, діалогізм наук і т. ін. (за В. П. Андрущенко, М. І. Михальченком) [1].

Ноосферний гуманізм – нова вершина для сучасної освіти, він існує як ідея на шляху до проекту всепланетного життя, як примордіальний процес нашої історії і як освітня задача часу. Він – в рамках консилиуму хірурга і терапевта над хворим людством, з одного боку, і в рамках вибору (з боку хворого людства) ціннісно-сміслових координат свого буття. Цей процес нагадуватиме й надалі сповільнене кіно, в якому в точки біфуркації природньо або штучно під виглядом природніх явищ вноситимуться сигнали – провокатори збудження нервових струмів людства, щоб «змія поїдала свого хвоста». Частота і складність цих маніпуляцій буде наростати – тож народження ноосфери як і всього живого відбуватиметься й далі в муках, пов'язаних усвідомленням пропорцій – кількістю-якістю новонародженої всепланетної людської плоти й енергії ойкумени... Прорив ноосфери відбуватиметься невинними змінами в самій людині (нервовій організації) та

особливо в її свідомості багаторазовим поверненням думки назад – сумнівами і розчаруваннями. За думками багатьох вчених щодо пізнання Космосу і Життя у Світобудові ми не наближаємося до відповіді на питання «Що це?, Звідки? Куди? Для чого? Скільки? Як?», а все частіше повертаємося на 2000 років назад – до Платона (наукова ракета стартувала і летить, падаючи на свій хвіст). На наш розсуд, відповіді на ці питання криються в роз'єднанні наукових зусиль і в «розтекстах» наукової думки на планеті, в зневірі в Розум планети об'єднатися ідеєю ноосфери, нарешті – в нерішучості утворення колективної наукової думки в напрямі ноосфери: встановлення виробничого наукового потенціалу, розробка дорожньої карти досліджень щодо побудови генеруючих систем творчої енергії, розробка соціальних систем для застосування людей-зверхсистем над існуючими кризовими реаліями гегемонії фінансового капіталізму. Разом із завданням Європі бути лідером з природознавства (Лісабонська угода 2001 року – передбачила «єдиний науковий простір») слід ініціювати «єдиний навчально-освітній простір» гуманітарної освіти з виробництвом ціннісно-сміслових елементів ноосфери у біосферних регіонах з запобіганням інформаційних вірусів, інформаційних епідемій і пандемій.

Не виключаємо, що можливими стануть такі картини життя, пов'язані з людиною та інформацією, в яких вона з'явиться в образі найнебезпечнішого злодія... Щодо української науки – вона намагається вириватися зі стагнації, проте ще триває виробництво шумів і корисних сигналів приблизно порівну. Скоріше парадоксальними стають ситуативні наукові зусилля (симпозіуми, наукові конференції, семінари тощо), ніж продуктивними у гуманітарній сфері, щодо взаємодії природничих і гуманітарних наук, фундаментальної науки та освіти. Стрімкі зміни у соціальній палітрі країни за 30 років новоукраїнської історії призвели до семіотично сплутаного симбіозу дій, інстинктів і уяв, коли, так звані, «слуги народу» демократично без належної компетентності правлять спеціалістами-професіоналами. При цьому розвиток творчого еґо не переходить до стану творчого со-еґо; наука і освіта залишаються служницею у слуг. Поряд цьому всі сили природи, наповнені взаємодією, повсякчасно беруть

співучасть у творенні Нової Людини і тим самим доповнюють нею (людиною) безкінечно віддалене начало, уточнюючи мету персоніфіковано. Кожна особистість у міру сприйняття світу ноосферу народжує зокрема як річ в собі, як «новообраз» картини світу, одночасно будучи соціокультурною монадою і перебуваючи в складі динамічної соціокультурної суперсистеми, очолюваної освітою і наукою. Чи вистачить у наукового авангарду світу і України зокрема знань, переконань, чуттєвої волі, щоб здійснювати ноосферу? Адже система поглядів порушує свідомість того, на кого вона спрямована, лише частково, більше вона руйнує цінності виробників свідомості – звідси науковоосвітня інерція. Як відомо, соціокультурна суперсистема в своєму циклічному розвитку проходить три етапи: ідеаціональний, чуттєвий і ідеалістичний, які відрізняються за певним способом осмислення соціальної реальності. Важливо підкреслити, що всі означені етапи між собою становлять причинно-наслідковий континуум без можливості зворотного руху (це є особливим безапеляційним твердженням П. А. Сорокіна), тобто, наприклад, ідеалістичний етап не може перейти назад – в чуттєвий. Розвиток соціокультурної суперсистеми передбачає ідеалістичний етап прикінцевим, в подальшому – все розпочинається спочатку, з ідеаціонального [5]. На рівні конкретної особистості пересічного вченого (тут і зараз, до цього часу – байдужого до терміну «ноосфера», зайнятого своєю справою) – фундатора освітньої парадигми ідеалістичний етап попереду, це – ноосфера. Проте – він (вчений) вже перебуває в ноосфері – несвідомо, тобто ноосфера для нього – паралельний світ. Або ж, для нього ноосфера є реальністю поза його порогом відчуття, в межах якого він себе почуває зважено і комфортно. Тобто, перебуваючи на нинішньому чуттєвому етапі ця особистість вченого поза поверненням до ідеаціональності й поза вірою сприймати ноосферу не в змозі. Чому? На нашу думку, проблема в безбар'єрності, віру в ноосферну реальність може спровокувати лише великий сумнів у собі, персональна усвідомленість загрози раптової смерті, або глибинне занурення в історію природи і пов'язану з життям людини історію «другої природи». Тільки пройшовши (віртуально науково)

думкою черговий етап соціального розвитку – ідеалістичний (кінець: синтез науки і віри) і від нього дійшовши (теж у науковій уяві) ідеаціонального стану в собі (початок: наукова віра) – можна чуттєво навчитися помічати, фіксувати, розвивати ноосферу в етногенез. Для молодшої України ця теза становить основну освітню проблему: розпочинати свій рух в освіті з ідеаціонального засновку – пізнання передісторії її ментальності (типу «шкіри леопарда»), з вірувань, але паралельно чітко вималювавши її прикінцеве майбутнє в уяві освіти (національну ідею) – де саме ми опинимося ментально, культурно і свідомо – одночасно, як ідейно-просторова біосферна розгортка. Субстанціональним для ідеаціональної фази стає ставлення людства до священної надсили – Бога як до абсолютної зверхчуттєвої і зверхрозумної цінності. З проходженням ідеаціональної фази релігійна система цінностей починає занепадати і відбувається друга фаза – науковий перехід (віра і наука роз'єднані) до третьої фази – ідеалістичної системи для пошуку істини (синтезом віри і науки) – синергетично чуттєво. Ідеалістична система істини для нашого часу домінуватиме, коли ноосфера буде усвідомлена абсолютною більшістю, коли об'єднає в своєму бажанні синтезувати в одному цілому божественну, чуттєву і діалектичну істину. Основною цінністю при такій логіці антропологізації постає Людина, яка в рамках чуттєвої системи набуває рис ноосферного гуманізму, що діє як антиномія екологічного мислення і створення умов побутового комфорту. На підставі польових досліджень, а також досліджень відомих особистостей, П. А. Сорокін сформулював закон поляризації, згідно з яким результатом соціальних та особистих криз є реакція в напрямку позитивної (альтруїстичні нахили), або негативної (гедоністичні нахили) моральної мотивації [5]. Саме в цьому діапазоні слід відшукувати координати ноосферного гуманізму як протилежне некросферному, а, отже, перед цивілізацією XXI століття стоїть величезна освітня задача – освітньо перекоординувати розвиток мозку діяти над головними інстинктами (розмноження, домінування, добування їжі), взяти курс на рух економіки від гетеротрофності до автотрофності. Саме на таку цивілізацію, де основу складе

людина істинна (духовність, творчі начала, піднесена самоврядна особистість) і ноосферний гуманізм в складі біоетики, має тримати курс українська система освіти під покрывами ідей Вернадського як універсального вчення про життя. У ХХІ столітті гуманітарні думки В. І. Вернадського як вченого-натураліста все більше актуалізуються і постають перед людством фундаментом ідей всепланетного соціального устрою, гармонізації глобальної сфери життєдіяльності суспільства, його соціального, духовного життя, соціальних та духовних відносин, основою децентралізації ноосфери і в подальшому – утворенню ноосфери біосфери посередництвом особистості. Науковий погляд на гуманітарну сферу особистості В. І. Вернадського нерозривно пов'язаний з його, як особистості, універсальним світоглядом косміста – філософа, натураліста, психолога... – стає зразком для створення педагогічної свідомості нашого часу і педагогічним проявом великого, а значить авторитетного, компетентного багатобічно вчителя життя. На часі – нова ноосферна система принципів, цілей, механізмів, послідовних заходів, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства з опорою на освітнє продукування великої особистості (термін В. І. Вернадського), соціальної, інтелектуально-духовної безпеки людини, реалізацію її соціальних, духовних потреб, формування і збагачення творчого потенціалу, багатогранну самореалізацію її сутнісних сил, соціодинаміку освіти, науки, культури тощо. Нині надзвичайно актуальною до вивчення і запровадження є система наукової діяльності В. І. Вернадського, що має на меті всебічне сприяння створенню, розвитку та збереженню духовних цінностей освіти, науки, культури, релігійного життя тощо. Ще з шкільних років Володимир Вернадський поставив собі за мету якнайбільше користі принести своєму народу й слідував цьому принципу все своє земне життя. Щодо гуманітарного розвитку – це така модель освітньої системи, яка культурно зорієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і на цій основі – соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини, її нації, людського співтовариства. Перехід до

гуманітарного розвитку передбачає гуманітарну освіту – досягнення найвищих ступенів свободи особистості й водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду і країну. Гуманітарна освіта в світлі ідей В. І. Вернадського – сукупність знань в області суспільних наук (філософії, історії, філології, права, економіки, мистецтвознавства і ін.) і пов'язаних з ними практичних навичок і вмінь діяти рішуче і виважено (з опорою на природознавство) в часі. Їй за статусом притаманна функція ноосферної соціалізації людини – освоєння сконцентрованих у освітній меті знань, які розкривають узагальнений і науково осмислений соціальний досвід як людства в цілому, так і окремого суспільства й навіть окремих людей (зразком виступає постать В. І. Вернадського). В цьому контексті система гуманітарної освіти органічно поєднується з виховною роботою в закладах освіти, з завданням популяризації науки на доступних рівнях, з умотивуванням розвитку спорідненості душ рухом назустріч добру, істині, крас... Гуманітарна освіта ХХІ століття прокладає шлях до всепланетної ноосферної цивілізації як кооперації змоги гуманного раціоінтелекту, вказує на закони її організації і протікання на тлі космосу й обґрунтовує земну поведінку людини смислами її розумної місії у Всесвіті. Існуюча світоглядна криза кінця ХХ – початку ХХІ століть сформулювала проблему для освіти як вибір між бажанням ефективного спільного розвитку всіх регіонів планети і світовим верховенством фінансової олігархії. З цього приводу однією з найвизначніших подій кінця ХХ століття стала Конференція ООН із навколишнього середовища та розвитку, яка відбулась на вищому рівні в Ріо-де-Жанейро у червні 1992 року. На цій зустрічі було прийнято вагомий документ – Програму дій «Порядок денний на ХХІ століття» [4], яка акцентувала увагу освітянської світової спільноти на питаннях стійкого розвитку. Проте, як виявляється, для сильних цього світу закон ще не писаний... Планета і в 20-х роках ХХІ столітті не перестала потерпати від асиметричних впливів людини на екосистему, біосфера не перестала прискорювати свої зміни не на користь людства й тим самим здійснила новий запит сучасній науці. Тож, у наш час актуалізується проблема

об'єднання біологічних наук (органічна і людська еволюції) з історичними (розвиток суспільства, культури, цивілізації) завданням подивитися на це об'єднання через призму геології, в ракурсі розвитку планети і космосу – в душі геобіохімії і психокосмофізики на тлі життя. Мимохідь, як інструмент оптимізації соціального життя і створення особистісноноосферного розвитку, людству слід вирішити завдання демократизації життя, що змусить організацію народу, що навчається, створення «наукової (конституційної) демократії» планети, а для цього шляхом упровадження особистісно зорієнтованої освіти слід «підняти народні маси до рівня знань свого часу», – за В. І. Вернадським [2]. Тут мова йде не лише про соціальну мораль, яку належить переустановити, а і про біологічний принцип – відбулося порушення симетрії життя «живим збоченим розумом». Народ, що навчається, основа широкого і мирного розвитку людства надалі. Освіті ж з її космічною координатою (ноювою якістю світогляду) розвитку належить уточнити розвиток людства. Попереду – концептуалізація процесу розпаду світової фінансової системи і розвиток регіональних лакун життя як об'єктивна реальність, що простирається протириччям між біологічним і раціональним відбором у складі біоти, найзапеклішим конфліктом життя нинішньої цивілізації. Життя – це окремий універсальний фізичний принцип, запропонований В. І. Вернадським в доповнення до таких характеристик Універсуму, як матерія і енергія, але досі визначений не зовсім повно. В основі розуміння життя вченим покладено поняття «метаболізм», що потребує освітнього виміру в загально-культурному смислі. Для В. І. Вернадського – життя в широкому розумінні слова – феномен, підпорядкований фізичному визначенню і виміру. Тож, нині, щоб не слідувати в фарватері природньо складеного процесу глобалізації сліпо, необхідно освітою довести (вимірюючи ефективність кожної людини, соціальної групи, соціуму тощо), що цим процесом слід і можливо управляти параметрично. А для освітньої галузі це значить – попередити світовий хаос новою парадигмою наукового знання, встановлюючи світоглядні орієнтири гуманітарної освіти, що базуються на основах натурфілософії, космології, космофізики, теоретичної

фізичної хімії тощо, й неупинно вдосконалювати при цьому цільову дидактику – дидактику учіння. Ще раз категорично наголосимо – проти глобалізації як проти природного процесу йти не можливо, але при цьому треба достойно протистояти хаосу – його ж бо потрібно науково очолити і навчитися управляти ним: це вимога не політики, а еволюції природи, вимога часу. Освітня історія там, де життя. Воно несе в собі об'єкт пізнання – освітню мету як примордіальний акт. Життя діє як універсальний принцип Всесвіту (включає замисел порядку – становить наскрізну проблему гуманітарної освіти) і є фізичним принципом характеристики Природи (становить проблему дослідження матерії). На його вивчення і повинне бути спрямоване наукове знання і сучасне пізнання як на духовно-матеріальну дуальність. А поки що через запізнення освіти людська діяльність, життєві процеси роблять у біосфері відчутні фізичні зміни – чинять деградацію біосфери. Тож, нині й надалі потрібне не лише особливе прагматичне мислення, не лише новітній раціональний підхід і заміна способу життя виду *homo sapiens* новою релігією еволюції на планеті, а нове всепланетне мислення, мислення як космічний феномен, наділене космічною координатою як основною культуруотворюючою ланкою цивілізації, що діє в дусі часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне. Режим доступу: <http://ukped.com/skarbnichka/732-.html>
2. Вернадский В. И. Письма о высшем образовании в России // Вестник воспитания. 1913. №5. С. 1-17.
3. Моисеев Н. Н. Коэволюция человека и биосферы: кибернетический аспект. Природа, 1984. № 4. С. 60–67.
4. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / Пер. з англ.: ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття». Київ : Інтелсфера, 2000. 360 с.
5. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика. Автор: Москва: Астрель. 2006. 1176 с.

Яценко Т. В.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
педагогіки та психології дошкільної освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук
Сергієнко Д. І.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук

ПРОБЛЕМА ПРОЯВУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Проблеми прокрастинації особистості юнацького віку в нині існуючому стандарті успішної особистості набуває особливої наукової й практичної актуальності. Досліджено, що зволікання в середовищі юнаків поширена значно більше, ніж серед працюючих осіб; прокрастинація може бути зумовлена високою особистісною тривожністю, а також високою мотивацією до уникнення невдач; на прокрастинацію не впливає рівень мотивації до успіху.

Теоретичний огляд широкого кола досліджень засвідчує, що частка осіб цього віку, схильних до систематичного відкладання важливих справ, указана різними вченими, коливається в діапазоні від 50 до 95 % [3, с. 392].

Питанням зволікання займаються вчені Б. Качмарек, Д. Норман та Т. Шаліс, які стверджують, що підвищений рівень схильності до прояву прокрастинації саме серед молоді зумовлюється незрілістю префронтальної кори головного мозку, яка утворює контрольну-виконавчу систему, що відповідає за успішність планування, цілеспрямованість активності.

Прокрастинація (від лат. *prōcrāstinātiō* – відкладання на завтра; від *prō* + *crāstinus* – завтрашній, від *crās* – завтра), зволікання – психологічний термін, що означає схильність людини відкладати неприємні завдання на потім,

тяжіння до справ, що приносять більше задоволення або швидший результат. За змістом термін прокрастинація близький до терміну «behavioral delay» (поведінкова затримка) [1].

Основними причинами академічної прокрастинації вважаються: відсутність мотивації та у широкому сенсі – порушення мотиваційно-вольової сфери, стрес як наслідок невпевненості та страху перед майбутнім, або, навпаки, перфекціонізм. Але найпоширенішими є такі причини, як невміння вибудовувати ієрархію цілей і цінностей та планувати свою діяльність, недостатність безпосередньої комунікації з оточенням і надлишок віртуального комунікування.

Відомо, що прокрастинація дуже погано підлягає коригуванню, не має певного стандартного методу або засобу позбавлення від неї, ні психологічного ні медичного. Тому ми можемо зробити висновок, що вивчення цього методу як психологічного феномену у студентів юнацького віку є надзвичайно актуальним для психологічної науки та практики. Отже, прокрастинація – свідоме відкладання справ, що приводить до негативних наслідків, супроводжується внутрішнім дискомфортом і негативними емоційними переживаннями.

Студентський період життя людини припадає в більшості на період пізньої юності й ранньої дорослості, який характеризується оволодінням усім різноманіттям соціальних ролей дорослої людини, і тому, як зазначають вітчизняні науковці, виявлення і зниження цієї негативної схильності є вкрай необхідним для особистісного зростання саме на цьому життєвому етапі. Вітчизняні дослідники більшу увагу приділяють вивченню саме академічної прокрастинації. Так, аналізуючи причини прокрастинації з огляду на властивості самих завдань, які відкладаються, більшість авторів виділяють такі характеристики:

- нав'язаність завдань ззовні;
- відстрочені наслідки;
- досить великий термін, даний на їх виконання;

- великі часові вкладення в завдання;
- нудні, рутинні, неприємні завдання;
- висока зайнятість іншими справами;
- відстроченість в отриманні задоволення або нагород;
- письмовий характер завдань.

Також прокрастинація або ж відтермінування може проявлятися у формі стресу, викликаного нереалізованістю повною мірою, життєво важливих для особистості цілей та планів. Негативні наслідки виражаються як у зниженні успішності, продуктивності особистості в діяльності, так і в гострих емоційних переживаннях власного неуспіху, незадоволеності результатами своєї праці.

Загальні особливості прокрастинації можна теоретизувати як: ірраціональність (суб'єкт заздалегідь знає про негативні наслідки відкладання, але все ж нічого не робить); усвідомленість (людина не коригує свої плани, а лише свідомо відкладає намічене раніше); негативні емоційні переживання, внутрішній дискомфорт (ця особливість дозволяють розмежувати прокрастинацію і лінь).

За словами С. Б. Мохова, студенти-прокрастинатори відчують емоційний дискомфорт. Вони затримують початок справ, які давно вже пора було закінчити, запізнюються, не роблять, не рухаються вперед. Емпіричне дослідження академічної прокрастинації у студентів, зроблене цією дослідницею, дозволило їй зробити висновок, що проблеми зволікання студентів пов'язані з тим, що відкладання необхідних справ супроводжується підвищеною тривогою через їх невиконання, зростанням незадоволеності собою, яка породжується нездатністю виконати необхідне [2, с. 31].

Також Мохова С. Б. виявила, що виконання обов'язкових, але тих, що до останньої хвилини відтягуються справ, призводить до зниження якості виконання роботи. Тому прокрастинація, це складне явище, яке потребує подальшого поглибленого вивчення в Україні та в усьому світі, оскільки його масштаби збільшуються. Згідно проведеного теоретичного аналізу, академічна прокрастинація як американських, так і українських студентів взаємопов'язана

з підвищеною тривожністю, відкладанням написання завдань і зниженням балів за їх результативність [3, с. 98]. Зарубіжні та вітчизняні дослідники також виявили, що студенти з низькою академічною мотивацією та демотивовані студенти є більш схильними до прокрастинації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Електронний ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Прокрастинація>
2. Мохова С. Б., А. Н. Неврюев *Вопросы психологии* : навчальний журнал, 2013. № 1. С. 24-35.
3. Шемякина О. О. Влияние прокрастинации на уровень стресса у студентов : магистерская диссертация. Москва, 2013. 98 с.

Секція 5.
**ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА**

*Гаращук І. Я.,
вчитель історії,
КО спеціалізована школа-інтернат,
Багатопрофільний ліцей для обдарованих дітей,
м. Чернівці*

**САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА КРІЗЬ ПРИЗМУ
ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ**

«Секрет успіху в житті полягає в тому, щоби бути готовими, коли настане час» – саме такі слова сказав свого часу британський прем'єр-міністр Бенджамін Дізраелі. Що би не робила людина, якщо вона робить це постійно і дисципліновано, вона буде готова [5, с. 47-48].

Самореалізація в житті кожної людини грає ключову, або одну з ключових ролей. Часто, спостерігаючи і аналізуючи психологію успіху та самореалізації в житті різних історичних постатей, науковців-першовідкривачів, крутих новаторів-підприємців, мимоволі ставиш собі запитання: «А що саме штовхає цих людей бути успішними та самореалізованими»? І, очевидно, це бажання не зупинятися на досягнутому, і не лишень через фінансові чи матеріальні блага, а тому, що більшість цих людей роблять добре свою справу, оскільки її люблять і, найголовніше, бажають бути суспільно-корисними особистостями.

Якщо глянути на питання успішної самореалізації педагога крізь призму гуманістичного підходу до життя та людей, то можна зрозуміти, що кожен педагог – це той же крутий новатор-першовідкривач маленьких особистостей, які також прагнуть у майбутньому бути успішними та самореалізованими.

З цієї точки зору все, що педагог вкладає у свій саморозвиток, те, ким він себе позиціонує, та, зрештою, є і має принципово важливе значення. Якщо кожна людина так вважатиме, то в такому випадку справді можна говорити про високогуманне суспільство, яке знає чого хоче, і, головне – не боїться долати виклики.

Постає питання і як сучасному педагогу зуміти розкрити свій внутрішній потенціал та допомагати учням робити те саме? Виявляється, що існують засоби до «розкриття», і ними стають ідеали, що доносяться до людини шляхом виховання, що згідно з К. Д. Ушинським, просвітлює свідомість учнів. У педагогіці трапляються різні ідеали, але всі вони базуються на всебічно гармонійно розвинутій особистості [5, с. 366].

Саме ці ідеали, більшою мірою, і ґрунтуються на принципі гуманізації та на визначенні таких загальнолюдських цінностей, як доброта, любов, совість, справедливість, милосердя, чесність, гідність, сумління, співчуття тощо, а самі гуманістичні ідеали підносяться над груповою ідеологією, стають основним критерієм оцінки її вартості. Процеси гуманізації передбачають певну переорієнтацію у вихованні людини, оскільки не ідеологія, а мораль повинна складати її здорову серцевину [1, с. 25].

«Шлях до гуманізації спрямований на формування передусім духовного світу особистості, утвердження духовних цінностей як першооснови у визначенні мети і змісту освіти, олюднення знання, формування цілісної гармонійної картини світу з повноцінним відображенням у ній культури, світу людини. Сьогодні знання, не осяяні моральністю, духовністю, що не пройшли крізь призму гуманістичних цінностей, можуть принести непоправиму шкоду людству» [1, с. 15-17].

Вважається, що «пробуджуюча» сила педагогів, які на основі цих гуманних принципів зуміли себе самореалізувати, то, вважай, змогли реалізувати і всю педагогічну систему, яка творить не тільки умови для розвитку підростаючої людини згідно з її внутрішньо закладеним

потенціалом, але і сам механізм «пробудження» цих потенціалів [5, с. 480].

Принцип гуманізації потребує чіткого спрямування педагогічного процесу на розвиток вихованців, але, в першу чергу, через творче самовираження педагогів відповідно до внутрішньо закладених їхніх потенціалів [5, с. 457].

Свого часу влучно сказав А. Аврелій: «Те, що хочеш запалити в інших, має горіти в тобі самому».

Основне, що потребується від людини, – це стати суб'єктом свого життя, бути свободо здатним – це у світлі того, що потрібно не лише бути здатним робити автономний вибір дій, складати свою життєву парадигму, а й нести етичну та моральну відповідальність за власну спрямованість і час, у якому надається право її реалізувати [5, с. 481].

Проблема в тому, що багато людей переоцінюють значення подій і недооцінюють важливість процесів. Ми прагнемо швидких рішень, але саме процес заохочує до розвитку, робить людей дорослішими, зрештою, визначається культурою та змінює людей [2, с. 46]. Так, це складно, але це захоплююча подорож, де багато цікавих та неординарних пригод, але, як би не було, основоположні принципи гуманістичного підходу в самореалізації педагога, це свого роду наріжний камінь, або індивідуальна творча лабораторія, у якій він би зміг вибудувати індивідуальний творчий стиль, харизму та унікальність.

Підхід та особливості життєвих принципів кожного педагога передбачають виявлення наставником уваги, доброти, що покликане пробудити в дитини прихований потенціал до гуманних почуттів. Найважливіше створити планування у створенні ситуацій успіху учня. Для цього сам вчитель отримує можливість конкретизувати спільно з учнем обставини можливої ситуації успіху, а найголовніше, в найзагальніших рисах накреслити план її підготовки до активної позиції у власному житті.

Коли деякі учні, в силу характеру чи життєвих обставин, потребують впливу та підтримки з боку наставника, а це, зазвичай, учні несміливі та нерішучі, які або бояться аудиторії, або соромляться самовияву власної спрямованості, яка базується на їхніх глибиннозакладених задатках, то завдання педагога таких вихованців десугестувати, тобто звільнити від негативних сугестивних комплексів, які перешкоджають формуванню почуття віри у свої сили та реальність успіху, і для цього педагогу варто допомогти підопічному виявити у його житті ті випадки, які допомагали б йому вийти виходити за межі цих комплексів [4, с. 45- 48].

Оскільки особистість педагога виступає як суб'єкт виховного процесу, то його розвиток може відбуватися успішно лише тоді, коли сам педагог постійно гармонійно розвивається та самовдосконалює не тільки професійні, але і внутрішньо особисті якості.

На сьогоднішній день доволі складно і непросто зробити прогноз на те, які виклики чикатимуть людство в найближчому майбутньому, та як потрібно буде на них реагувати, однак достеменно відомо, що будь-який педагог, і сьогодні і в майбутньому точно повинен бути новатором, ефективним фасалітатором, порадиником та ще багато-багато ким. Але, як мені здається, крім цього всього, педагог – це людина, що не перестає приділяти час саморозвитку та самореалізації, і саме гуманістичний підхід є чудовим засобом для реалізації цих ідей.

Справді, сама ідея гуманістичного підходу є наскрізною, бо дозволяє людині, в першу чергу, дивитися не просто на певні життєві речі, а сприймати їх через призму базових людських якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Педагогічна суть гуманітаризації шкільної освіти // Рідна школа, 1994. – №10. – С. 30.
2. Максвелл Д. 21 беззаперечний закон лідерства. Щоб вести за собою. Харків, 2017. 319 с.

3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ, 2003. – С. 389-394
4. Пальчевський С. С. Основи сугестологічної теорії Г. К. Лозанова //Сугестопедагогіка: новітні освітні технології. Київ, 2005. – С. 42-64.
5. Пальчевський С. С. Педагогіка: Навч. посіб. 3-тє вид. – К.: Каравела, 2018. 496 с.

*Герасимова О. А.,
викладач англійської мови,
Педагогічний фаховий коледж
комунального закладу вищої освіти
"Хортицька національна академія"
Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя*

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСОБИСТІТЬ ВЧИТЕЛЯ

Гуманістичний підхід у педагогіці та психології можна сміливо порівняти зі ставленням матері до своєї дитини. Для матері дитина – це найцінніше та найдорожче. У дитині закладено бажання робити добрі справи й прагнення до саморозвитку, і все, що потрібно робити дорослим, це лише створити умови для того, щоб це розкрилося [2].

Гуманізм – це філософська та етична позиція. Згідно неї, люди мають особливо цінне значення. Перевага надається критичному мисленню та доказам.

Поняття гуманізму з'явилося ще в епоху Відродження. Це було цілком логічне завершення епохи Середньовіччя з його жорстокістю до людей. Ідеєю гуманізму стало закріплення людяності та звільнення людей від рабства догм та забобонів.

Людина – це унікальна істота, яка має свідомість і це вирізняє її у навколишньому світі: людина має вибір (тобто, вона не є стороннім спостерігачем за своїм життям, а є активним творцем), людина є істотою інтенціональною (тобто, має плани на своє життя та піклується про своє майбутнє, ставить собі певні цілі, яких прагне досягти). Тобто, кожен з нас є величезною цінністю, а наше життя - безцінне.

Протягом життя особистість кожної людини розвивається та змінюється. Ми становлюємось як у особистому житті, так і професійному. Для педагога особливо важливим є прагнення до розвитку своєї особистості та до самовдосконалення, самоосвіти. Це забезпечує розвиток творчої індивідуальності вчителя та розширює його професійні можливості.

У процесі професійного розвитку педагог має відчувати певну свободу для власного самовираження. Вчительська робота не регламентується часом. Ефективна організація процесу професійного зростання можлива лише, якщо вчителю надано професійну свободу, яка, в свою чергу дозволяє йому стати «особистістю» та набуті власні, властиві лише йому моменти у викладанні та подачі матеріалу – те, що відрізняє його від інших та дозволить реалізувати особистісний підхід до своїх учнів. Такий вчитель може реалізовувати пошук нових шляхів до навчання своїх учнів.

Кожен професіонал знає свої слабкі та сильні сторони. Наявність вільного часу, бажання до самовдосконалення дозволить педагогу створити певний план свого саморозвитку та встановити певні проміжні терміни його виконання.

Професійна кар'єра - це насамперед рух. А рух не може бути без мети, спрямування на досягнення життєвого і професійного успіху, привабливої особистісної професійної перспективи [1].

Професійна діяльність завжди супроводжується змінами в особистості вчителя: якості, які сприяють успішності у діяльності вчитель, об'єктивно посилюються. Але вплив професії на особистість вчителя має як позитивні, так і негативні сторони. При позитивних, ми бачимо розвиток професійних якостей, оволодіння педагогічним досвідом, педагогічну спрямованість та

мислення. Але, існує і таке небажане поняття, як професійні деформації (*лат. deforma* - перекручую, спотворюю) - деструктивні зміни особистості в процесі професійної діяльності. Професійне емоційне вигорання є першим поштовхом до професійної деформації особистості вчителя. Для вчителя, це може означати, появу небажаних особистісних якостей, які спричиняють ускладнення при взаємодії з учнями і їх поведінка виглядає неадекватною ситуації. Серед таких якостей : авторитарність, використання повчального стилю у спілкування, догматизм (вертаємось у Середньовіччя) та консерватизм. Такий вчитель орієнтується тільки на соціальне схвалення і не є гнучким у спілкуванні з іншими. Це, також, самовпевненість і впевненість в тому, що предмет, який він викладає – найголовніший. Одна з форм професійної деформації проявляється у виникненні помилкового уявлення, що і без нових знань накопичені стереотипи забезпечують необхідну швидкість, точність, а головне - успішність діяльності [3]. При цьому, гуманістичний підхід у педагогіці має повністю протилежну спрямованість. Особистість вчителя має допомагати особистості учня розвиватися – це педагогіка співробітництва і, ні в якому разі, не авторитаризм.

Зміна поведінки людини можлива лише за її здатності розвиватися і навчатися, спираючись на власний досвід. Майже неможливо нікого змінити передачею свого готового досвіду. На уроках має бути створена така атмосфера, яка сприятиме розвитку людини. Це атмосфера полегшення, де від вчителя вимагається донести учню, що ним займаються, цікавляться та люблять. Вчитель має достатньо себе поважати, щоб зрозуміти, що його учні навчаються для себе, а не для нього і не почувати себе ображеним. Учень обирає напрямок свого навчання з повним усвідомлення відповідальності за свій вибір.

У гуманістичній педагогіці самодисципліна стає визначальною, а навчально-виховний процес отримує тенденції до поглиблення і до зв'язку із життям, оскільки навчання – це вибір, який зробила особистість, а навчання є власною ініціативою особистості. Гуманістична спрямованість особистості

вчителя означає ставлення до учня як до найвищої цінності і визнання його права на вільний розвиток та прояв своїх здібностей і талантів.

Отже, щоб наблизитись до власного ідеалу у професійній діяльності, педагогу потрібно вміти керувати своїм розвитком. Тобто, взяти на себе відповідальність за свою професійну діяльність, розробити свою стратегію до самоосвіти, яка дозволила б задовольнити всі запити та потреби в освіті і підвищенні кваліфікації. Як казав В. Сухомлинський, педагог стає сильним і досвідченим, коли вміє аналізувати свою працю.

Отже, професійний розвиток – це не тільки зростання і вдосконалення особистості, але й руйнування та професійні деструкції (тобто, зміни психологічної структури особистості, які відбулися у ході її професійної педагогічної діяльності). Професійна деформація негативно впливає як на продуктивність праці, так і на взаємини особистості вчителя у професійній та особистій сферах.

На даному етапі розвитку суспільства, актуальним здається побудова навчального процесу на засадах гуманістичної педагогіки. Оскільки, гуманістична педагогіка має в своїй основі гуманістичний світогляд – визнання головною цінністю людину, цінність її волі та вибору. Гуманістичний світогляд буде частково допомагати вчителю уникати негативних деструктивних змін своєї особистості та професійної свідомості, оскільки такий світогляд не передбачає мислення шаблонами та керування догмами. Педагогічний процес, який ґрунтується на засадах гуманістичної педагогіки, спирається на особистість учня, на конструктивну взаємодію учня і вчителя, де останній створює всі умови для особистісного і творчого розвитку як для своїх учнів, так і залишає собі можливість мислити творчо і самовдосконалюватися шляхом професійного саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Професійне зростання вчителя: веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/18720424/pedagogika/profesiyne_zrostannya_vchitelya (дата звернення 04.09.2021)

2. Гуманістичний підхід: веб-сайт. URL.:
http://psychologis.com.ua/gumanisticheskiy_podhod-1.htm (дата звернення
03.09.2021)

3. Професійна деформація у трудовому процесі: веб-сайт. URL:
https://stud.com.ua/25444/psihologiya/profesiyna_deformatsiya_trudovomu_protsesi
(дата звернення 05.09.2021)

Іванченко Л. В.
викладач іноземних мов,
спеціаліст вищої категорії,
Кременчуцький льотний коледж
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
м. Кременчук
Борисенков Д. П.
курсант гр. ТЕдбср-19-1,
Кременчуцький льотний коледж
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
м. Кременчук

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО СИСТЕМИ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Розглядаються питання підвищення якості навчання студентів та створення цілісної системи індивідуалізованої підготовки фахівців у вузі.

Ключові слова: студент, система, індивідуалізація, навчання.

Аннотация. **Іванченко Л.В. Технологический подход к системе индивидуализированной подготовки студентов высших учебных заведений.** Рассматриваются вопрос повышения качества обучения студентов и создание целостной системы индивидуализированной подготовки специалистов в вузе.

Ключевые слова: студент, система, индивидуализация, обучение.

Annotation. Ivanchenko L.V. The technological approach to system of individualized preparation of students of higher educational institutions. The question of improvement of quality of training of students and creation of complete system of individualized preparation of experts in high school are considered.

Key words: the student, system, an individualization, training.

Існуюча нинішня система організації навчання у вузі залишає мало можливостей для індивідуального навчання. Це насамперед жорстка навчальна система з її стабільним розкладом і навчальним планом - однаковими для всіх, викладанням предметів по єдиних навчальних програмах, використанням таких форм і методів навчання, які залишають невеликі можливості для творчої роботи викладачів по розвитку студентів і формуванню їхньої особистості. Звідси ланцюжком витягаються різні негативні явища, що мають місце в навчальній роботі в цей час: слабка навчальна мотивація студентів, навчання їх нижче власних здібностей і можливостей, випадковість вибору професії й шляхів продовження освіти [3].

Сучасна вища школа вимагає нових підходів до підготовки майбутнього [5]. У зв'язку із цим питання професійної підготовки вчителя до індивідуалізації навчання стає на сьогодні особливо гостро. Індивідуалізація навчання й виховання це обов'язкова вимога педагогіки.

Метою роботи є пошук шляхів підвищення якості навчання студентів та створення цілісної системи індивідуалізованої підготовки фахівців у вузі.

Магомедов О. М. [4] вважає, що однією з найважливіших умов для успішної реалізації принципу доступності й індивідуалізації, зокрема у фізичному вихованні студентів є індивідуально-диференційований підхід у навчанні й вихованні. Він виражається: в індивідуалізації й диференціації учбово-тренувальних занять із урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей студентів; у нормуванні фізичних навантажень; у дозуванні виконуваних завдань; у диференціації використовуваних засобів, форм і

методів фізичного виховання, прийомів педагогічного впливу з урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей кожного студента. Він дозволяє максимально реалізувати індивідуальні здібності й створює сприятливі умови для розвитку, саморозвитку й самореалізації особистості, виховання фізичних і морально-вольових якостей.

За даними анкетного опиту Русіновим М. М. [5] виявлено відомості про знання студентів щодо прийомів індивідуального й диференційованого підходів, та їх готовність до реалізації індивідуального підходу показало, що значна частина студентів виявляє педагогічні знання про специфіку обліку індивідуальних особливостей учнів (32,1%), але деякі з них уміють відбирати, розробляти й коректувати диференційовані завдання відповідно до індивідуальних особливостей учнів (14,3%); студенти не вміють диференціювати навчальний матеріал по ступені складності й труднощі; невелике число студентів, що вміють підбирати індивідуальні контрольні завдання (7,1%), дозувати навчальний матеріал (3,8%), деякі студенти володіють технологією визначення пробілів у знаннях (3,8%), не диференціюють і не індивідуалізують домашнє завдання, не готові до випереджальної роботи із сильними й слабкими учнями. Майбутні вчителі зазначають труднощі: в оптимальному сполученні індивідуальних, групових і колективних форм навчання при плануванні уроку; у контролі й оцінці індивідуальних завдань; у виділенні причин, що обумовили індивідуальні розходження учнів; більшість студентів не володіють умінням чітко формулювати завдання по обліку індивідуальних особливостей учнів у навчальному процесі та ін.

Як відзначає Закорко І. П. [2], навчання може визначатися, як одна із форм впливу на особистість в напрямку розвитку в неї необхідних здібностей, пов'язаних з її фаховою освітою. Він також вважає що можна раціоналізувати навчальний процес в напрямку забезпечення в ньому ефективного використання часу і потенціалу навчального закладу для повного розвитку особистості студентів.

Індивідуалізація як особлива організація навчання має свої переваги, особливості та недоліки :

- це тривала та систематична робота, яка припускає часткові, тимчасові зміни найближчих задач і окремих сторін змісту навчально-виховної роботи;
- постійне вивчення учня, його сильних та слабких сторін, особливостей;
- обов'язкове пристосування навчальних цілей та змісту до рівня підготовки студентів, тобто спрямованість на кожного з них;
- здійснення на всіх ступенях навчання та різноманітними засобами.

Поряд з тим автор виділяє ряд суттєвих недоліків:

По-перше, в реальній практиці індивідуалізація навчання має відносно значення, тому що йдеться не про врахування індивідуальних особливостей кожного студента, а про схожих студентів.

По-друге, складність розробки типології студентів у навчальній діяльності: виділення типових індивідуальних особливостей у навчальній діяльності, виявлення творчої своєрідності, прогалин у навчанні, встановлення їх причин, умовне віднесення учня до тієї чи іншої групи типології.

По-третє, існує складність у доборі індивідуальних завдань і співвіднесенні їх з тим чи іншим учнем.

У реальному навчальному процесі індивідуалізація як особлива організація навчання також має епізодичний характер.

Тому, як вважає Єремєєва В. М. [1], доцільно поєднати особливості та переваги індивідуалізації навчання, і розглядати їх як особливу систему з технологічним підходом у навчанні, що дасть змогу уникнути деяких недоліків.

Крім того, для успішної індивідуалізованої роботи студентів, необхідно сформувати в них позитивне відношення до навчальної праці, дати необхідні навички звертання з персональним комп'ютером, об'єктивно контролювати знання студентів за допомогою тестування і рейтингу, створити банк учбово-методичної літератури в більшій мірі адаптованої для самостійної роботи,

змінити форму взаємодії викладачів і студентів у напрямку демократизації цього процесу. Викладач повинний стати в першу чергу організатором навчального процесу, кваліфікованим помічником кожному студенту в його самостійною роботою, а вуж потім - джерелом передачі знань [1,5].

Висновки.

Рішення даних проблем дозволить не тільки підвищити якість навчання студентів, але і створити цілісну систему індивідуалізованої підготовки фахівців у вузі.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення інших проблем індивідуалізованої підготовки студентів вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єремеева В. М. Историчні тенденції розвитку базових педагогічних понять теорії індивідуалізації навчання як особливої організації процесу // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. — 2001. — N 8. — С. 50-55.
2. Закорко І. П. Індивідуалізація навчання як засіб підвищення рівня фізичної підготовленості курсантів вищих навчальних закладів МВС України // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — X., 2001. — N 28. — С. 51-56.
3. Ищук В. В. К вопросу об индивидуализации обучения на педагогическом факультете. // Педагогический вестник, 2003. — С. 11-16.
4. Магомедов О. М. Педагогические основы реализации принципа доступности и индивидуализации в физическом воспитании студентов. 13.00.01 - общая педагогика, история педагогики и образования. // Автореф. дисс. канд. пед. наук. - Ростов-на-Дону, 2002. — 20 с.
5. Русинова М. М. Формирование основ готовности учителей к индивидуализации и дифференциации обучения в начальной школе. 13.00.01 - общая педагогика. // Автореф. дисс. канд. пед. наук.. - Таганрог, 2000. — 20 с.

*Матяшук В. П.,
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри педагогіки,
Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Львів*

ЩАСТЯ І ОСВІТА

В шкалі життєвих пріоритетів людини щастя вочевидь посяде друге місце після здоров'я. Та шлях людства до офіційного визнання очевидності цієї цінності був тривалим. Лиш у липні 2006 року був запроваджений Міжнародний індекс щастя, а в липні 2012 року ООН визнала його цінністю і

п

р
о
Г
о
Л
о
с
и
Л
а
М
і
ж
н
а

Актуалізація людських активностей в досягненні щастя знаходить свій відбиток і в освітній політиці держав. В освітніх колах робляться спроби об'єктивувати поняття щастя. Курс «*PSYC 157: психологія і щасливе життя*» професорки психології Єльського університету Л. Сантос отримав найбільшу популярність за всю 320-річну історію закладу. Щастя потроху стає темою дискусій і у вітчизняному освітньому просторі. Джерельною базою часто служать взаємовиключні теорії філософів, психологів, теологів, що вносить сум'яття в пошук істини й ускладнює шлях шукачам. Зрештою, кожен знайде свого вчителя: хтось серед філософів - Аристотеля, Епікура, Сенеки, Спінози, Канта, Юма, Г. Спенсера, Е. Фромма; хтось - у представників позитивної психології (М. Селігман, К. Петерсон, Е. Дінер, М. Хайнц), які вивели формулу: «Щастя = глибоке задоволення життям + максимум позитивних емоцій + мінімум негативних емоцій» [2]; ще хтось поділяє ідеї гуманістичної психології (А. Маслоу, Г. Олпорт, В. Франкл, Ш. Бюлер, Д. Бьюдженталь) і під керівництвом послідовників ще одного представника цього напрямку К. Роджерса йде шляхом самопізнання через індивідуальне консультування чи

р

о

спеціальні тренінги; прихильники екзистенційної психології шукають розради в творах С. К'єркегора, Ф. Ніцше, М. Гайдегера, К. Ясперса, Г.-О. Марселя, А. Камю, Ж.-П. Сартра; комусь близькі ідеї трансценденталістів Г. Торо, Р. Емерсона, М. Фуллера; комусь – сучасних мислителів М. Аргайла, Д. Карнегі, Е. Берна, Д. Гілберта, комусь педагогів В. Сухомлинського, А. Макаренка, Дж. Дьюї; інші шукають релігійні засади щастя в творах А. Августина, Т. Аквінського, Г. Сковороди, В. Соловйова, М. Бердяєва, Л. Толстого, М. Бахтіна, О. Осипова тощо.

Підсумувавши теоретичні викладки, що їх пропонує нині наука й релігія, Далай-лама XIV дійшов наступного висновку: «До щастя можна прийти двома шляхами. Перший шлях - зовнішній. Набуваючи краще житло, кращий одяг, більш приємних друзів, ми можемо в тій чи іншій мірі знайти щастя і задоволення. Інший шлях - це шлях духовного розвитку, і він дозволяє досягти щастя внутрішнього. Однак ці два підходи не рівноцінні. Зовнішнє щастя без внутрішнього не може тривати довго» [3].

«Український педагогічний словник» трактує щастя як «поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення. Поняття «щастя» не лише характеризує певне конкретне об'єктивне положення чи суб'єктивний стан людини, а й виражає уявлення про те, якими повинні бути життя і діяльність людини» [4].

Україна за індексом щастя займає всього лиш 110-е місце в світі [5]. Дещо дивними при тім виглядають результати опитування вітчизняної соціологічної групи Рейтинг 2021 року, які показали, що 29% учасників опитування вважають себе щасливими, 17% - не дуже і лиш 2% вважають себе нещасливими [6].

На цім фоні виникає цілком закономірне питання: яким шляхом іти сучасному вчителю, намагаючись забезпечити щасливе дитинство своїх учнів і чи не варто йому перекласти повну відповідальність за це на батьків. На наш погляд, відмежуватися від цих питань школі не вдасться, адже освітній процес

займає більшу частину активного часу дитини, саме школа надає їй більші у порівнянні з позашкільним можливості для самореалізації. Тому цілком закономірним виглядає, що саме вчитель має стати тією ключовою особою, яка замкне довкола дитини коло зацікавлених сторін, які мають на неї вплив: батьки, родина, лікарі, інші вчителі, чиновники, місцева громада, церкви (де на це буде згода батьків), лідери думок громадянського суспільства, які й будуть спільними зусиллями допомагати дитині досягти щастя. Інша річ, чи готовий наш учитель взяти на себе ще й таку функцію, чи вміє він сам бути щасливим, що є для нього самого і решти зацікавлених сторін щастя і в чім вони вбачають щастя дітей.

Часто можна почути думку, що дитина має почуватись щасливою від усвідомлення суми отриманих знань. Але жодні знання не принесуть їй щастя, якщо вона не матиме куди і для кого їх застосувати. Так само не зробить її щасливою і відсутність знань, без яких важко орієнтуватись у світі.

Багато батьків щастям своєї дитини вважають повне забезпечення всіх її бажань. На жаль, часто це призводить до зворотного ефекту: не знаючи, чого ще хотіти, дитина впадає в стан хронічного невдоволення життям й починає шукати засоби штучного стимулювання активізації гормонів щастя.

Не забезпечують щастя й перемоги в різноманітних конкурсах. Коротка втіха марнославства змінюється сумом від самотності, в якій опиняється переможець, обійшовши своїх конкурентів й виокремившись з гурту однолітків, які живуть іншими інтересами.

Існує думка і про те, що знання своїх прав та вміння їх обстоювати робить дітей щасливими. Проте спостереження показує, що чим більше в школах проводиться просвітницька робота в цьому напрямку, тим важче педагогам знаходити порозуміння з дітьми, які не завжди вміють відділити користування правом від зловживання ним. Зосередженість освітнього процесу на актуалізації прав дитини без аналогічної актуалізації її обов'язків дає свої сумні плоди. Наш великий педагог В. Сухомлинський мав щодо цього

це стан душі, про який можна говорити, як про здатність бути вихованцем, піддаватися виховному впливу педагога. Без цього душевного стану просто неможливе виховання». Бо ж дійсно, дитина, не будучи здатною самостійно вирішувати питання чи то свого навчання, чи то розвитку, чи то елементарного утримання, потребує захисту і підтримки дорослого, які часто виявляються в підпорядкуванні бажань дитини розумним дорослим обмеженням. Дитина, що ігнорує авторитет дорослого, заганяє себе в кут війни сама з собою.

Недоцільним бачиться й націлювання старшокласників на життєвий успіх, прив'язаний до матеріального виміру. Щастя від матеріального достатку за висновками наукових досліджень відомого американського психолога Д. Канемана в співавторстві з відомим економістом А. Дітоном закінчується з досягненням рівня \$ 75 000 на рік [7, С. 11].

Щасливе дитинство як процес гармонійного входження в соціокультурний простір дорослого світу свідчить про дійсну гуманізацію освітнього процесу в школі. На жаль, ми не знайшли результатів опитувань школярів стосовно того, наскільки вони почувуються щасливими, але якщо взяти за показник щастя бажання дітей ходити до школи, то тут ситуація досить плачевна. Л. Іллюшин виділяє чотири дефіцити шкільної освіти: радості і задоволення, стану «поток», розуміння сенсу, поваги та співчуття [8]. У школярів діагностують синдром хронічної втоми, у психологів появились терміни «шкільна втома», «освітня депресія» як емоційний і фізичний стан учня, стійке бажання уникати активної пізнавально-дослідницької поведінки по відношенню до освітніх завдань, ким би вони не ставились.

Чи дасть собі добру раду бодай із цим коротким переліком викликів учитель, так само перевантажений паперотворчістю, яка тепер ускладнилась ще й цифровою звітністю, оглушений потоком інновацій, які не встигає не те що відрефлексувати, а часто просто елементарно осмислити, як йому вже пропонується ще новіша, фактично відсторонений від виховних функцій, оскільки оцінка якості освітньої діяльності формується виключно на підставі результатів навчальних знань, учитель, якого самого ніхто не вчив як

почуватися щасливим, бо такого предмета як немає, так і не було ні в школі, ні в інституті, спрогнозувати неважко. Акції днів щастя, що прокотились школами країни, відзначились гарною показушною звітністю в соцмережах і звітах, але чи змінили вони мислення та самовідчуття як учнів, так і педагогів?

Проте при всіх цих викликах бачимо великий позитив у тім, що ми вже почали бодай замислюватися й обговорювати шляхи побудови щастя в собі й довкола себе. І хай нас усіх на цьому шляху надихають запропоновані аргентинським психотерапевтом Хорхе Букаєм три зобов'язання для людини: Кожен зобов'язаний змінюватися на краще і стати кращою людиною з тих людей, якими він може бути. Для виконання цього обов'язку потрібно рости, а це можливо тільки навчаючись. Якщо я хочу чогось навчитися і у мене є не тільки цікавість, але і покірність, то вчителем для мене може стати будь-хто.

2. Кожен зобов'язаний бути щасливим.

3. Кожен зобов'язаний - і я, і ви теж! - допомогти хоча б одній людині виконати ці обов'язки. А ось далі, коли ці три обов'язки будуть виконані, можете робити що завгодно!» [9]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International Day of Happiness 20 March/ Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.un.org/en/observances/happiness-day>

2. Хайнц М. Позитивний тайм-менеджмент: Как успевать быть счастливым. — М.: Альпина Паблишер, 2014. — С. 35. — 128 с.

3. Далай-лама XIV. Два пути к счастью. // Буддийская практика: Путь к жизни, полной смысла = How to Practice. The Way to a Meaningful Life / Пер. А. Капанадзе. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=175664>

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. — С. 370

5. «Всесвітній звіт щастя-2021» Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-reyting-shchastya-2021/31159705.html> 6.

6. Стало відомо, скільки українців вважають себе щасливими. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/21/novyna/suspilstvo/stalo-vidomo-skilky-ukrayincziv-vvazhayut-sebe-shhaslyvymy>

7. Карл Ричардс. Психология инвестирования. Как перестать делать глупости со своими деньгами = Carl Richards. The Behavior Gap: Simple Ways to Stop Doing Dumb Things with Money. — М.: Альпина Паблишер, 2021. — 208 р.

8. Л.Иллюшин. Современное образование как ресурс счастья человека 21 века

Інформаційний ресурс. Режим доступу: [http://anichkov.ru > uploads > ilyushin_gz021018](http://anichkov.ru/uploads/ilyushin_gz021018)

9. Хорхе Букай о трех правилах жизни. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://www.psychologies.ru/articles/horhe-bukay-o-treh-pravilah-jizni/>

Савченко О. А.,
*викладач філологічний дисциплін,
Кременчуцький льотний коледж ХНУВС,
м. Кременчук*
Новіков А. О.
*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»,
Кременчуцький льотний коледж ХНУВС,
м. Кременчук*

ГУМОР ЯК ЦІЛІСНИЙ ТА УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПРОЯВ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Сміх, як відомо, звільняюче діє на людину, а почуття гумору вважається одним з найблагородніших людських почуттів. Почуття гумору, як і будь-яке інше естетичне почуття, не дається людині таким з народження, воно розвивається разом з розвитком особистості і стає показником динамічної пружності людського розуму та фантазії.

Цінність гумору для педагога полягає насамперед у його гуманістичній спрямованості [1, с. 68]. Педагогічний гумор є цілісним та універсальним засобом підвищення ефективності навчально-виховного процесу на всіх його етапах. Будучи співзвучним головним цілям педагогіки, іманентно притаманні йому властивості: доброзичливе, щире ставлення до здобувачів, підтримання в кожній особистості позитивного, можливість зняти за допомогою гумористичних засобів стресове напруження та розумову втому, високий інтелектуальний рівень, здатність згуртовувати колектив та утверджувати загальнолюдські цінності у стосунках між педагогом і здобувачем роблять гумор впливовою формою педагогічного спілкування.

Почуття гумору педагога є важливим фактором удосконалення його професійної майстерності. Воно реалізує гуманістичну спрямованість особистості педагога, сприяє поглибленню його психологічних, методичних знань повному розкриттю його індивідуальних здібностей, успішному опануванню педагогічної технології [1, с. 68].

З позиції вікової психології розуміння здобувачем гумору визначається багатство уяви, характеру засвоєного нею світу, причинно-наслідкових зв'язків, здатністю до абстрагування й символізації наявного досвіду. Гумор батьків і педагогів відіграє вирішальну роль у становленні уявлень здобувачів про комічне в житті, впливає на вибір ними способів подолання життєвих суперечностей. Педагогічний гумор інтенсифікує ціннісний обмін як механізм взаємодії між педагогом і здобувачем і тим самим позитивно впливає на процеси соціального порівняння, стимулює самостереження здобувачів, сприяє моральному вихованню особистостей, їх інтелектуальному та емоційному розвитку, формуванню їхнього естетичного смаку [1, с. 69].

Завдяки педагогічному гумору підсилюється позитивна мотивація здобувачів на навчання, у стосунку до педагога, підвищується усвідомленість результатів їхньої діяльності.

В умовах відродження національно-культурних цінностей українського народу з'явилися реальні можливості для широкого використання невичерпних

педагогічних можливостей українського національного гумору. Його образність, моральна сила здатні живити педагогічний процес у всіх його складових, активно виховувати у здобувачів любов до рідного краю, його влучної мови, багатих традицій, життєрадісного народу, усього роду людського.

Під педагогічним гумором розуміється специфічна форма педагогічного впливу, в якій зовнішня комічність підпорядковується педагогічному задуму і цим сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу.

Обов'язковою ознакою педагогічного гумору є його педагогічна цінність. Він органічно включається в загальні методи виховання, у словесні, наочні, практичні методи навчання [1, с. 69].

У педагогічному гуморі особливо яскраво проявляються безпосередність творчого характеру праці педагога, його вільне володіння конкретною ситуацією спілкування. У порівнянні з іншими формами педагогічного впливу він виграє завдяки своїй доброзичливості до здобувача, піднесенню в неї позитивного, вільному зверненню до її фантазії. Це те, що викликає непідробне почуття радості пізнання та зростання як у здобувача, так і в самого педагога [1, с. 69].

Гумор – завжди творчість і його наявність надає діяльності педагога ознаки творчої. Це завжди відхід від шаблонів. Байдужий до гумору педагог швидко «старіє», утрачає інтерес до власної справи, його зусилля часто неефективні, тому тяжіють до звичного.

Отже, у педагогічному гуморі задовольняється потреба педагога в новому, яскраво втілюється його орієнтація на виконання своєї професійної місії. Це цілісний та універсальний механізм оперативної актуалізації гуманістичної спрямованості особистості педагога, його здібностей, загальних і спеціальних знань, технологічних умінь в ефективній педагогічній дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Солуянова Г. Гумор як умова ефективності вчительської праці. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2015. № 3. С. 68-69.

Секція 6.
НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ : ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

*Картошкіна Н. О.,
асистент кафедри ТМФВ,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ**

У сучасних умовах модернізації системи освіти ключову роль відводять активному пізнанню, самоосвіті, дистанційному навчанню. Використання інформаційних технологій в освіті сприяло підвищенню рівня освіти і його ефективності. Стрімкий же розвиток засобів телекомунікацій вплинуло на вдосконалення освітніх технологій. Найбільш перспективною з них стала технологія дистанційного навчання.

Дистанційне навчання являє собою комплекс технологій, які забезпечують: а) передачу учнем необхідного обсягу навчального матеріалу, б) можливість інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу, в) можливість самостійної роботи учнів в процесі навчання.

Саме самостійна навчальна діяльність студента покладена в основу дистанційного навчання. Виникає необхідність у більш гнучкій системі освіти, яка дасть можливість отримувати нові когнітивні знання в будь-якому місці і в будь-який час.

Дидактична модель дистанційного навчання є сукупністю освітніх і інформаційних технологій. При цьому інформаційні технології виступають в ролі нових інтерактивних засобів навчання, які мають широкий спектр дидактичних знань і вмінь, змінюють звичні методи, форму і зміст навчання.

Розглядаючи різні способи організації дистанційного навчання, не завжди можна побачити ефективний навчальний процес, в якому були б реалізовані

диференційовані форми і методи навчання, якісний контроль знань, індивідуальний підхід в навчанні. Тобто, дистанційна освіта сьогодні потребує уточнення і конкретизації багатьох позицій.

Наприклад, дистанційне навчання забезпечує інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу один з одним і з інформаційним ресурсом, в якості якого може виступати web-сайт. Звідси потрібно зрозуміти важливість такого порталу, сайту, його професійну чіткість і дидактичний модуль.

У зв'язку з цим вважаю корисним нагадати молодим педагогам, що інтернет-технології дають оглядовий рівень знань, але не гарантують формування компетенції. Це відбувається лише в процесі освоєння дидактичних етапів. Дидактичний волюнтаризм (нехтування базовими стандартом педагогічної дидактики) став тенденцією у молодих педагогів.

Змістовну сторону дистанційного навчання складають компоненти навчального процесу, що функціонують в інформаційному середовищі. До таких компонентів можна віднести: комп'ютерну візуалізацію навчальної інформації; архівування великих обсягів даних, їх обробку і передачу; зворотний зв'язок між тими, хто навчається і засобами навчання; автоматизацію обчислювальних процесів, обробку результатів навчального експерименту; автоматизацію методичних процесів; управління навчальним процесом і контроль результатів навчання.

Методичні підходи до дистанційного навчання спираються на педагогічні та технологічні вимоги до інформаційного середовища, яке забезпечує інформаційну діяльність і взаємодію учасників.

В останні 2 роки часто перевірка рівня засвоєння знань відбувається за допомогою електронного тестування. Однак багато студентів, вважають за краще відповідати усно педагогу, так як відбувається обмін думками і реалізується потреба студента в самовираженні своїх думок по темі предмета. У фізичному вихованні, після опитування стало зрозуміло, що дітям краще і цікавіше здавати нормативи, чим сидіти за комп'ютером.

Технології, що використовують інтегроване освітнє середовище - є електронні енциклопедії з різних навчальних предметів, тести, тощо. Інтегроване освітнє середовище використовується як в традиційному так і в дистанційному навчанні.[1]

Система дистанційного навчання. Функціонування такої системи забезпечують такі елементи.

1. Система доставки освітнього контенту, що використовує інформаційно-комунікаційні технології. Доставка здійснюється через інтернет за допомогою електронної пошти, через локальну мережу навчального закладу.

2. Спеціально створений методичний комплекс, що забезпечує підтримку роботи викладача при навчанні в інформаційно-комунікаційному середовищі. Даний комплекс включає в себе електронну бібліотеку, електронний каталог бібліотеки навчального закладу.

3. Засоби взаємодії учасників освітнього процесу в інформаційно-комунікаційному середовищі. Такими засобами є інтернет-форум освітнього закладу, онлайн лекції, електронна пошта, відео-конференції та ін.

4. Засоби, які використовуються для ефективної діагностики та оцінювання рівня навченості (контрольні матеріали, комп'ютерне тестування).

5. Засоби оцінки результатів освітньої діяльності (електронна система обліку успішності).

Система дистанційного навчання є досить складним механізмом, який виконує різні завдання, такі як: контроль потоків даних; організація внутрішнього документообігу; забезпечення входу навчаються в інтерактивну середу навчання; масштабування сервісів освітніх ресурсів [2].

Ефективність же системи дистанційного навчання буде залежати не тільки від програмного забезпечення, але і від якості розроблених інтерактивних електронних навчально-методичних комплексів. Про це говорять багато педагогі-практики в своїх роботах і пропонують навчальні методики, їх думка надзвичайно цінна. Наприклад, технологія конструювання авторської методики і концептуальне проектування інформаційно-технологічного ресурсу

розглядають С. К. Ткалич і А. І. Ткалич на основі багаторічного досвіду роботи зі студентами [3].

При розробці системи дистанційного навчання виникає чимало труднощів. До них можна віднести комунікаційну взаємодію викладачів і студентів. Такі способи зворотного зв'язку як електронна пошта, чат, форум вимагають певних тимчасових витрат з боку викладачів і не можуть замінити очну консультацію. Усунути цю проблему допоможе підсистема інтерактивної взаємодії, яка будується на основі інтернет-трансляцій та вебінарів.

Висновок. Була спроба систематизувати сучасні методичні підходи до організації дистанційного навчання. Дана коротка характеристика дистанційних освітніх технологій. Уточнена організація системи дистанційного навчання. Тези допомагають концентрувати увагу на блочному методі роботи зі студентами дистанційної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайнашева Г. Н. Применение системы Moodle для дистанционного обучения в Казанском государственном энергетическом университете. статья. //Секция «Модернизация учебного процесса и дистанционные формы в гуманитарном образовании». // «Современное образование: содержание, технологии, качество». Сборник материалов XX Международной научно-методической конференции. Т. 1. – СПб: Издательство СПбГЭТУ «ЛЭТИ», 2014. 111-118с.

2. Кузьмин А. А. Система дистанционного образования в России: проблемы и перспективы. 2013. [Электронный ресурс].

3. Ткалич А. И., Ткалич С. К. Образовательный консалтинг: концептуальное проектирование информационно-технологического ресурса в магистратуре гуманитарного вуза. 2013. 33-37 с.

*Коверсун Н. А.,
викладач української мови та літератури,
Кременчуцький льотний коледж ХНУВС
м. Кременчук*
*Олексієнко Е. С.,
курсант навчальної групи ТМдср-1
спеціальності «Технічне обслуговування повітряних суден і двигунів»,
Кременчуцький льотний коледж ХНУВС
м. Кременчук*

НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ: ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА

Поняття «дистанційного навчання» в українській педагогіці ввійшло раптово та набирає шалених обертів. Зустрічаємо ще такий термін як «дистанційна освіта». Оскільки такий педагогічний процес досить молодий, тому ще мало вивчений.

Проблематику дистанційної освіти досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці, такі як: Р. Деллінг, Д. Кіган, М. Мур, Г. Рамбле, М. Сімонсон, Томпсон, О. Андрєєв, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський.

Розглядаючи новий метод навчання за допомогою інформаційно-комунікативних технологій, учені відводять особливу роль телекомунікаціям в організації дистанційного навчання і визначають його як «теленавчання». Та все ж таки у науковому оточенні часто вживається термін «дистанційне навчання» [3].

Дистанційне навчання чи дистанційна освіта – це поєднання педагогічних та інформаційних технологій. Такому навчанню притаманні гнучкість, модульність, паралельність, залучення великої аудиторії, економічність, технологічність, соціальність, якість та позитивний вплив на здобувача освіти.

Дистанційне навчання розглядається науковцями як форма організації освіти, коли студенти віддалені від викладача у просторі та часі, але можуть підтримувати діалог за допомогою засобів комунікації. Надання доступу до

навчальних матеріалів, рекомендацій щодо роботи з ними відбувається у зручному місці та у зручний час. Це дозволяє знизити кількість аудиторних занять у загальному навантаженні студента і звільнити час для більш активної самостійної роботи, забезпечити індивідуалізацію навчання [1].

У ширшому розумінні ми сприймаємо дистанційну освіту як спосіб самоосвіти чи навчання заочно, що використовувалися досить рідко. Проте 2020 рік вніс свої корективи, спричинені коронавірусною хворобою і навчання онлайн стало активно використовуватися в українській навчальних закладах, зокрема в школах.

Якщо порівнювати традиційне та дистанційне навчання, то основна відмінність полягає у взаємодії вчителя (викладача) та учня (студента). Традиційне навчання полягає у проведенні уроків у класі, читання лекцій, семінарів чи практичних занять в аудиторіях та у безпосередній зустрічі суб'єктів та об'єктів освітнього процесу. Дистанційне ж навчання впроваджує нову модель, де подаються та отримуються знання за допомогою ІКТ: конференції, проєктні роботи, вебінари та інше. Викладач стає координатором, основні функції якого комунікаційна, консультативна, корегуюча.

Виходячи з цього, дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом і викладачем, зручний графік та місце роботи [2,с.205].

Незважаючи на розбіжності у поглядах ефективності застосування дистанційної освіти в Україні, варто зазначити, що таке навчання веде до відкритості, що пов'язана з активним спілкуванням між педагогом та здобувачем освіти за допомогою сучасних технологій та мультимедіа.

Сучасна освіта – це постійний прогрес, у якому дистанційне навчання посідає чільне місце та може забезпечити якісну освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності/Освітній портал [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>.
2. Долинський Є. В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців / Є. В. Долинський // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип.42 / За заг. ред. проф. Матвієнко О. В. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – С. 202-207.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
4. Цюман Г. М. Дистанційне навчання: сутність, цілі, принципи, особливості, вимоги. Програмне забезпечення та адміністрування навчального процесу при ДН [Електронний ресурс] / Г. М. Цюман. – Режим доступу: <https://ukrainetoday.jimdo.com/дистанційне-навчання/>

*Салань В. П.,
вчитель вищої категорії, вчитель методист,
середня загальноосвітня школа №3,
м. Трускавець*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: КОМУНІКАЦІЯ МІЖ УЧИТЕЛЕМ ТА УЧНЯМИ

Дистанційне навчання – процес передачі знань, формування навичок та вмінь під час інтерактивної взаємодії між вчителем та учнем, так і між ними та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу, що відображає всі компоненти, властиві навчального процесу (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), реалізовані в умовах впровадження ІКТ. Дистанційне навчання - це процес інтерактивної взаємодії між учнем, вчителем та джерелом інформації за допомогою використання телекомунікацій.

Виникає питання: як організувати дистанційне навчання у школі?

Аналізуючи роботи різних вчених, педагогів, зокрема А.В. Хуторського, дало змогу сформулювати висновок, що дистанційне навчання у чистому вигляді не може бути організовано для старшокласників.

Сьогодні під технологіями дистанційного навчання розуміють освітні технології, реалізовані переважно за допомогою використання інформаційних та телекомунікаційних мереж із непрямою (дистанційною) взаємодією між учнями та вчителем. Відповідно до цього визначення, технології дистанційного навчання – це педагогічні інструменти, особливістю яких є використання телекомунікаційних мереж.

Дистанційне навчання можна виконувати у двох режимах:

 синхронний, тобто у режимі реального часу, наприклад, онлайн-тестування, чат, веб-конференції;

 асинхронно, наприклад, розсилка електронною поштою, форуми

Говорячи про форми взаємодії між учителем та учнем, варто відзначити ще одного "учасника" - електронний контент, який вважається інформаційним чи змістовним вмістом інформаційного ресурсу або веб-сайт.

Загалом, дистанційна підтримка дозволяє організовувати інтерактивну взаємодію між вчителем та учнями, дозволяючи їм вийти за рамки традиційного шкільного уроку та дозволяє їм будувати індивідуальні освітні маршрути у відкритому інформаційному та освітньому просторі. Серед необхідних умов для організації дистанційного навчання необхідно виділити здатність і готовність вчителя працювати по-новому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко К. А. Сутність професійної комунікації у педагогічній освіті / К. А. Дмитренко. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_4.

2. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Травень, 2020 р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage>

/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf.

3. Власенко Л. В. Методи дистанційного навчання / Л. В. Власенко, Н. В. Шинкаренко. – Софія, 2011. – Т. 19. – С. 16-20.

4. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник / Упорядник Г. О. Сиротенко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 124 с.

*Московець Л. П.,
асистент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка,
м. Кременчук
Сердюк М. А.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Карантинні обмеження у зв'язку з пандемією коронавірусу вплинули на життя та професійну діяльність людей різних сфер: одним довелося йти в незаплановану відпустку, а іншим – навчитися працювати в нових умовах, часто з додатковим, збільшеним навантаженням. Ускладнилися особливості здійснення професійної діяльності не лише лікарів, яких найбільше стосується пандемія, а й учителів. Карантинні обмеження вимагали змін в організації освітнього процесу, готовності педагогів до впровадження таких змін. Педагогічним працівникам доводилося вчитися здійснювати освітній процес дистанційно, а до цього вони не були готові. Викликом для системи освіти України була відсутність єдиної електронної освітньої платформи, яка б могла

забезпечити якісну роботу в умовах дистанційного навчання. Педагогам довелося в швидкому темпі, авральному режимі опанувати нові інформаційні технології та сервіси навчання. Для багатьох це стало викликом, який супроводжувався стресовими реакціями. Педагогічним працівникам доводилося знаходити та опанувати онлайн-інструменти, будувати взаємодію з учнями, організовувати співпрацю з батьками уже не в умовах освітнього закладу.

Проте в результаті подолання викликів зумовлених пандемією коронавірусу COVID-19 педагоги побачили як переваги, так і недоліки дистанційного навчання. З-поміж переваг варто вказати на розвиток здатності до самоорганізації своєї діяльності, оволодіння новим форматом взаємодії з аудиторією, використання нових способів подання матеріалу та утримання уваги слухачів, знаходження інших шляхів мотивування, нові можливості щодо контролю освітнього процесу та отримання зворотного зв'язку, усвідомлення того, що можна навчати в різних умовах, будь-де. Серед недоліків варто відзначити, що педагоги відчували проблеми з доступом до мережі учасниками освітнього процесу, спостерігалось постійне відволікання учнів під час уроку; неможливість бачити один одного, адже не всі діти вмикають камери під час онлайн-уроків, відсутність єдиної платформи онлайн-засобів навчання, а також переживання високого рівня стресу.

Долаючи виклики зумовлені пандемією коронавірусу педагогічні працівники переживали психологічну напругу та вкладали значні емоційні затрати. Будь-яку проблему при здійсненні педагогічної діяльності можна розв'язати в тому числі і проблему значної стресовості, якщо своєчасно виявити та розвивати стійкість до стресових ситуацій [1].

У психологічній енциклопедії стрес трактується як «стан психологічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності, ускладненої певними обставинами» [4, с. 346]. Стрес виступає захисною реакцією організму, яка виникає у відповідь на дестабілізуючі фактори. Ця реакція має як зовнішні, так і внутрішні прояви у фізичній, психічній та емоційній сферах.

Охарактеризуємо прояви стресу у педагогів. На рівні фізичних проявів спостерігається домінування почуття втоми, прагнення уникати фізичної активності, відмічаються порушення сну та втрата апетиту, що веде до зниження ваги, підвищений рівень хворобливості, можливе зловживання ліками чи прояв шкідливих звичок. Емоційні прояви пов'язані з поганим настроєм, постійним переживанням почуття нудьги, тривалими образами, самотністю, пустотою, страхами, а також нездатністю розслабитися, перебуванням у постійній напрузі. Під час стресового стану відбуваються зміни у родинних та суспільних стосунках: знижується зацікавленість членами родини, виникають роздратування та злість на членів сім'ї, з'являється прагнення більше часу проводити за межами дому, уникнення спільного відпочинку, спроба втекти від проблем за допомогою телебачення, соціальних мереж. З-поміж стресових проявів пов'язаних з роботою спостерігається втрата натхнення, боязнь здійснювати професійну діяльність, зростає відчуття некомпетентності, незадоволення роботою, постійна злість і агресія по відношенню до учнів, колег тощо.

Під час переживання стресового стану змінюються поведінка, почуття, мислення, здоров'я, ставлення до роботи, людей і власного життя [2].

Під час карантину більшість людей в першу чергу піклується про своє фізичне здоров'я, забуваючи про психічне. Ми пам'ятаємо, що потрібно мити руки, але забуваємо про ряд інших факторів, дотримання яких допоможе зберегти позитивні думки та емоційну стабільність. Вплив умов карантину на наше психічне здоров'я та самопочуття не варто недооцінювати. Саме тому важливо спробувати не розпорощувати власний час та енергію на питання, які вирішити не можливо, зміни, які не настануть раніше визначеного для них часу, й на конфлікти, яких не можна уникнути.

Для подолання стресу доцільного вчитися виробляти здатність до стресостійкості. Люди, стійкі до стресу, вміють без негативних наслідків для себе, для близьких, учнів та колег переживати стресові ситуації. Стресостійкість не вродженою властивістю, її можна тренувати.

Стресостійкість є сукупність особистих якостей, що дозволяють переносити стресові ситуації без неприємних наслідків для особистої діяльності індивіда і оточення

Для вироблення стресостійкості педагогу доцільно:

– заощаджувати свої енергетичні резерви – організм «подякує» за моральний і фізичний відпочинок;

– учитися контролювати емоції – доцільно сприймати зовнішні подразники як погоду (ви ж не нарікаєте на погоду?)

– йдучи додому, залишати думки про роботу на завтра, влаштовувати собі вихідні, вільні від конспектування;

- робити перерви;

– під час роботи дотримуватися помірності в усьому – і у радощах, і у смутку;

– змінювати атмосферу (якщо з приємною користю, то займіться неформальною освітою);

– знаходити справи до душі (танці, мовні курси, туристичні походи, випікання). Але якщо педагог відчуває, що впоратися самостійно не зможе, то доцільно звернутися до психолога [2].

В умовах дистанційного навчання, щоб успішно протистояти стресу доцільно також виробити чіткий план (що я роблю сьогодні, а що завтра, як організувати свою роботу і вільний час), здійснювати рефлексію своєї діяльності, будувати зворотній зв'язок, знаходити в усьому позитив, в тому числі і карантинних обмеженнях (під час карантину педагог освоїв багато нового, чого раніше не вмів). Пам'ятайте, психологи стверджують, що будь-яка криза завжди допомагає розкрити потенціал, тому намагайтеся залишатися собою, вірте в себе, вірте в учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булигіна Л. Карантинне навчання. Висновки і рекомендації. URL: <https://nus.org.ua/view/karantynne-navchannya-vysnovky-i-rekomendatsiyi/>

2. Бурлай О. Учитель початкових класів, Особливості педагогічного карантину – як подолати стрес. URL: <https://upsh.com.ua/stress-management>

3. Професійне вигорання педагога : ознаки, причини, способи виходу : веб-сайт. URL: <http://irpin-vschoool.org.ua/vchyteliu/porady/622-oznaky-stresu-v-pedahoha-ta-vyhorannia>

4. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

НАШІ АВТОРИ

Бак В. Ф., учитель біології Бахмутського НВК № 11, кандидат педагогічних наук (м. Бахмут).

Барда С. І., в.о. завідувач кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Болотіна М. П., викладач математичних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Борисенков Д. П., курсант гр.ТЕдбср-19-1 Кременчуцького льотного коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Кременчук).

Винницька Н. В., доцент, кандидат педагогічних наук Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич).

Гарашук І. Я., вчитель історії Багатoproфільного ліцею для обдарованих дітей (м. Чернівці).

Герасимова О. А., викладач англійської мови педагогічного фахового коледжу комунального закладу вищої освіти "Хортицька національна академія" Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя).

Горбаньова К. В., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Грисенко Л. П., викладач зарубіжної літератури Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Гужва О. І., завідувач навчально-виробничої практики педагогічного фахового коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР (м. Запоріжжя).

Гузь О. П., учитель Новодачинського ліцею, спеціаліст вищої категорії, магістр з управління навчальним закладом, Павлоградський р-н, Дніпропетровська обл. (с. Нова Дача).

Діброва О. В., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри філології та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Доценко Г. Г., викладач-методист образотворчого мистецтва Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Жидецька Н. М., викладач психолого-педагогічних дисциплін КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»(м. Новий Буг).

Іванченко Л. В., викладач іноземних мов, спеціаліст вищої категорії Кременчуцького льотного коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Кременчук).

Івашина О. В., викладач математичних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Картошкіна Н. О., асистент кафедри ТМФВ Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Коваленко В. Т., викладач музичних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Коверсун Н. А., викладач української мови та літератури Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук).

Костюкевич Л. В., викладач педагогіки, ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ» (м. Сарни).

Кропивка К., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Крот В. О., доцент кафедри філології та гуманітарних дисциплін, кандидат історичних наук Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Крюкова Ю. В., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Левіна О. І., викладач природничих дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Легенька Д. С., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Лобач Н. І., заступник директора з виховної роботи Малобакайського ЗЗСО І-ІІІ ступенів (с. Малий Бакай).

Маєвська М. Р., викладач інформатики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Матяшук В. П., кандидат історичних наук, завідувач кафедри педагогіки Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Львів).

Московець Л. П., асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Непорада І. М., асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти, Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Новіков А. О., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук).

Олексієнко Е. С., курсант навчальної групи ТМдбср-1 спеціальності «Технічне обслуговування повітряних суден і двигунів» Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук).

Олійник І. О., старший викладач кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Решетняк В. Ф., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти ГНПУ імені О. Довженка (м. Глухів).

Савченко О. А., викладач філологічних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук).

Салань В. П., вчитель вищої категорії, вчитель-методист середньої загальноосвітньої школи №3 (м. Трускавець).

Сало І. Б., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич).

Самодрин А. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарно-педагогічного інституту «Бейт-Хана» (м. Дніпро).

Сергієнко Д. І., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Сердюк М. А., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Стеценко Н. К., завідувач навчально-виробничої практики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Терно А. О., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Ткаченко Б. К., учитель англійської мови комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №2 Полтавської міської ради Полтавської області» (м. Полтава).

Тристан А. О., практичний психолог інклюзивно-ресурсного центру відділу освіти, молоді та спорту Пирятинської міської ради Полтавської області (м. Пирятин).

Харковець В. О., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Шкляєва Г. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Шліхар В., здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

Яценко Т. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ГУМАНІЗАЦІЯ – НАЙКОРОТШИЙ ШЛЯХ
ДО ОСОБИСТОСТІ**

**МАТЕРІАЛИ ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ МАЙСТЕРНІ**

24 вересня 2021 року

Кременчук

Редактори випуску Л. П. Московець, С. І. Барда

Редакція не завжди поділяє думки авторів, за зміст, достовірність інформації та точність цитувань відповідальності не несе.

При передруці статей посилання на матеріали є обов'язковим.

ІІІ «БІТАРД»
вул.Мазепи, 37 –А,
м.Кременчук, Полтавська обл.,39600

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №6234 від 14.06.2018 р.

